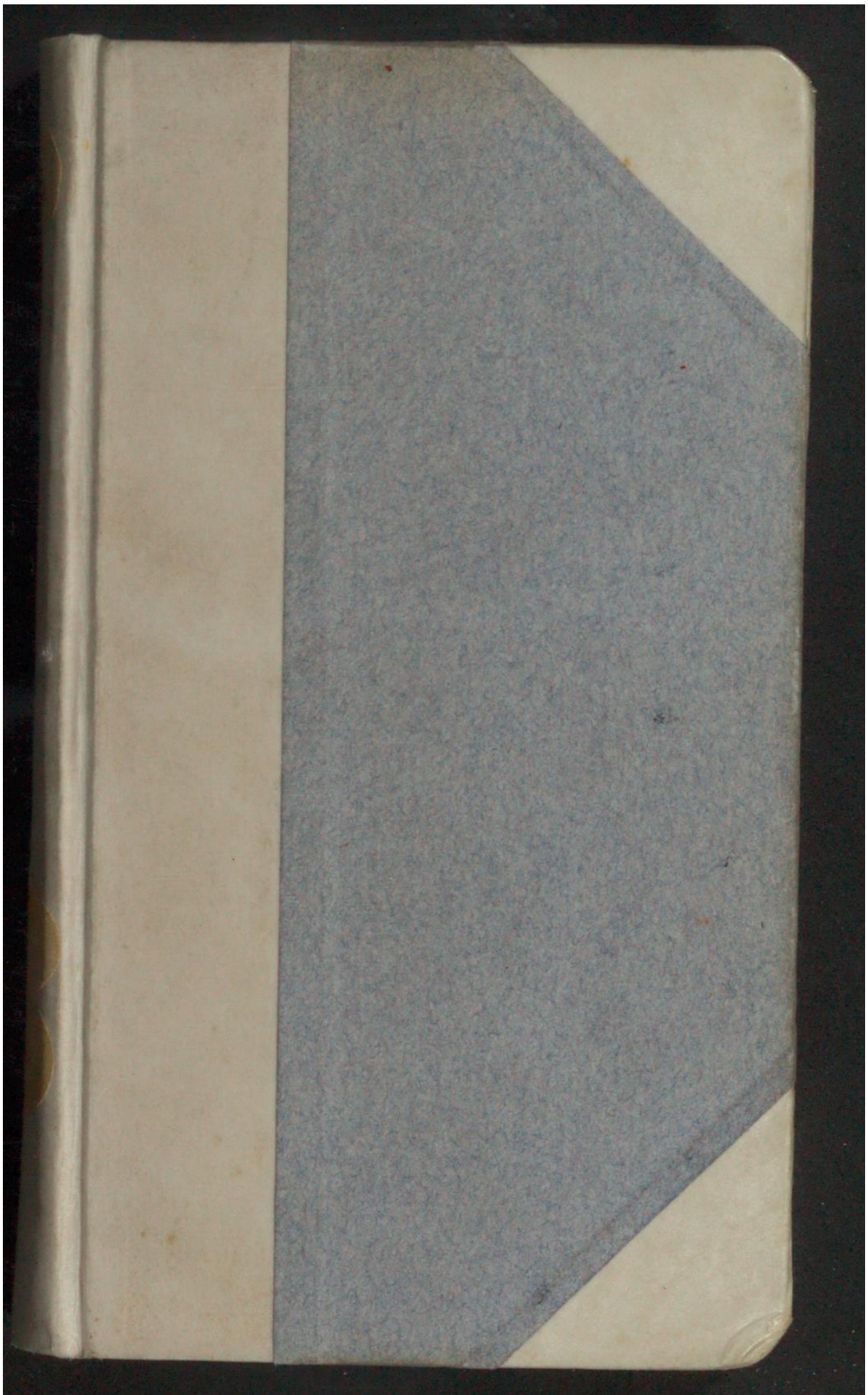

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

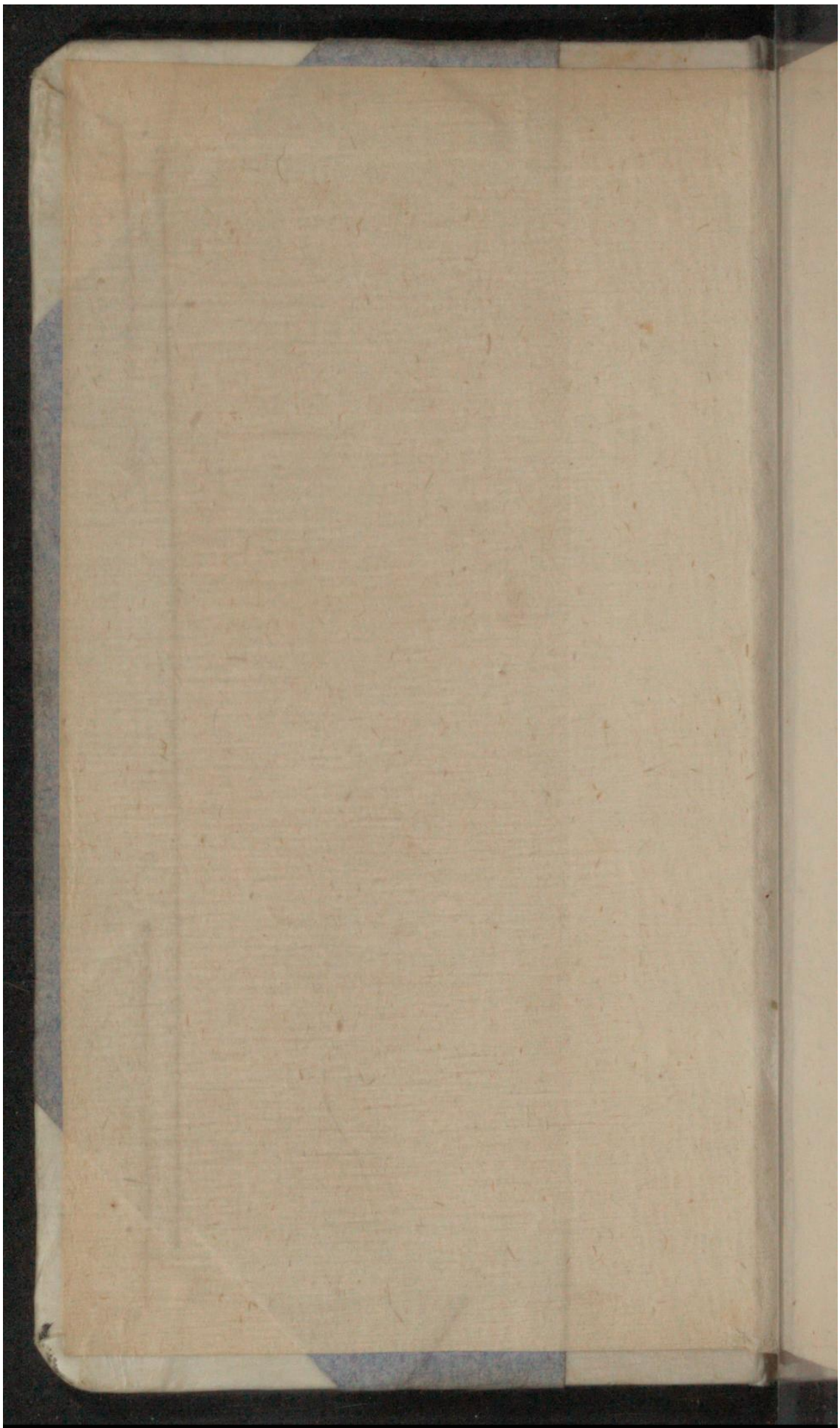
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

~~Elzev. 189~~
KW 235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IOHANNIS MACCOVII
SS. Theol. D. & Professoris

DISTINCTIONES

ET

Regulæ Theologicæ ac Philosophicæ.

Editæ Operâ ac Studiô

NICOLAI ARNOLDI,
SS. Theol. D. & Professoris in
Academiâ Franekeranâ.

AMSTELODAMI,
Apud Ludovicum Elzevirium,
cIↃ IↃC LIII.
Cum Privilegio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Nobili, ac Generosâ Prosapiâ oriundis, nec minori virtutum nobilitate Conspicuis

VIRIS-IVVENIBVS

D. STANISLAO, de SBASZYN SBASKI.

D. CHRISTOPHORO, de GRVZEW GRVZEWSKI Iudicidæ Samogitiensi.

D. IOHANNI MELCHIORI BIELEWICZ.

D. GEORGIO BIELEWICZ. Nobilibus Polonis.

Generosi, Magnifici, ac Nobilissimi Domini.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

OMnes homines, ab uno originem traxisse, certum est, testatur scriptura, Act. 17.26. *fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum*; subscribit ratio, quia, Multitudinis principium Vnitas. Virtus sola, nos æqualiter natos, distinguit: & quorum ope extollit, eos nobiles & claros reddit. Quæ, quamvis moralis sit naturæ, & proinde traduce non transmittatur ad posteros; tamen *fortes fortibus creari*, experientia docuit, etsi à regula exceptionem faciant, *Heroum filii noxæ*. Quantumvis autem, dicente Seneca, iis, qui, non nati sunt nobiles, sed facti, nihil crudeliùs, juxta illud: *Asperius nihil est humili cum surgit in altum*; attamen, *Gratior est Nobili veniens*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

veniens è corpore virtus. Gratior, inquam, ea eſt, quæ cum nobilitate naſcitur, ac cum bonis, ad prolixam poſteritatis ſeriem tranſmiſſa, hæreditario quaſi poſſidetur jure. Eminet Nobilitas ea, quæ, quod natura largita eſt, arte excolere adnititur. Nam, ut rectè canit Poëta; *Ingenuas didiciſſe fideliter artes, emollit mores, nec ſinit eſſe feros.* Bis, imò ter Nobiles ſunt, quorum Nobilitas generis, divinarum atque humanarum rerum ſcientiâ cumulatur: eâque tanquam gemmulis quibuſdam radiantibus coruſca, omnes in amorem, omnes in deſiderium rapit ſui. Quia autem nobilitas *Soli* nulla eſt, niſi eam, ea quæ *Poli* eſt, in hac vita comitetur, in futura, ſubſequatur, ex præſcripto pla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

nè divino mihi res ſuas inſtituiſſe, omneque punctum tuliſſe videntur, qui miſcent utile dulci, qui, inquam, cum ſtudiis ſuis, quæ eos bonos Patriæ cives reddant, omnium ſcientiarum Reginam, Theologiam dico, conjungunt. Ratio dictat, viros Nobiles, Eccleſiæ Nutritios, rerum earum, quæ Eccleſiam ſpectant cognitione imbutos eſſe debere. Vt enim ignoti nulla cupido, ita cura illius nulla. Hinc illæ lachrimæ, quibus Eccleſia multorum deflet Apoſtaſiam. Quæ non aliunde, quàm quòd hi tales, rerum divinarum penitus ignari fuerint, profecta eſt. Trium Ordinum Reges ſcriptura commendat, Melchiſedechum, Regem & Sacerdotem; Davidem, Regem & Prophetam;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

phetam ; Regesque alios tantùm. Coitio Politicæ dignitatis, cum sacris ordinibus , in iisdem personis , Doctorum calculo innuit, Viros nobiles,curâ, studio , atque sollicitudine rerum sacrarum , teneri debere. Ipsa Gentilitas , lumine tantùm naturæ irradiata , de talibus sibi gratulata est : *Rex Anius,idem hominum Phœbique Sacerdos.* Virgilius Æneid. lib. 3. & Trismegistus *ter maximus* nuncupatus est, eò quòd fuerit Philosophus maximus, Sacerdos maximus, Rex maximus. Alex. Neapol. lib. 2. c. 6. Sed , in Gentium laudes, quod excurram , opus non est. Habuit Ecclesia Christiana Alphonsum Arragoniæ Regem, vel eo nomine celeberrimum, quòd decies Biblia sacra cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

gloſſa ordinaria à capite ad calcem evolverit. Theodoſium Imperatorem, qui, non in eo, quòd imperaret, ſed quòd imperio Chriſti, quatenus membrum Eccleſiæ, ſubeſſet, gloriæ ſuæ partem maximam collocavit. Nec eſt quod monumenta antiquitatis ſuper hoc excutiam argumento. Celſiſſimus Tranſylvaniæ Princeps, GEORGIVS RAKOCI, cum clavum Reipubl. prudenter manuteneret, rebus divinis immori viſus eſt, ut, atteſtantibus, Reverendo D. GEORGIO THVLAI Superintendente in Tranſylvania, pro Concione Funebri, & Cl. Biſterfeldio in parentatione, vicies atque ſepties, codicem ſacrum, ab alpha ad omega perlegerit. Dignum Principe Chriſtiano

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ſtiano factum, cui ne Diogenes ipſo meridie tæda accenſa parem inveniat. Illuſtriſſimus & Generoſus D. ZBYGNEVS de GORAY GORAYSKI, Caſtellanus Chelmenſis, in Colloquio Thorunenſi Charitativo, à parte Reformatorum tam dextrè adminiſtrato, immortale, ſibi nomen, familiæ decus acquiſivit; acuminis, tum Politici, tum Theologici trophæum erexit.

Horum talium, Vos, Nobiliſſimi Viri Iuvenes, flos Polonicæ nobilitatis, eſtis propago, avitæque nobilitatis, & virtutis hæredes. Non infimæ laudis eſt, Vobis, quòd de meliore luto finxerit præcordia Titan; quòd nobili proſapiâ clari ſitis. At majoris eſt, quòd ea, quæ natu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ræ ſunt, Veſtrâ exornetis Minervâ. Quare mei muneris eſſe exiſtimavi, Vobis, in hoc ſtadio ultro decurrentibus, calcar addere, atque Vos ad imitationem Illuſtrium Majorum Veſtrorum laceſſere. Viſum eſt Deo, me Peregrinum, his in oris Eccleſiæ & Academiæ præficere. Sed, *ſi obliviſcar Eccleſiæ Patriæ, oblivi-ſcatur ſui dextera mea; Adhæreat lingua mea palato meo, ſi non recor-der tui, ſi non eveham Eccleſiam Polonicam*, quæ me in ſinu ſuo per tot luſtra fovit, *ſupra caput lætitiæ meæ.* Cum Daniele Ieroſolymam verſus precante, ad orientem ſæpius me converto, ingeminans Davidicum illud: *Sit pax in præmunitione Tua*, ô Polonia! *tranquillitas* in *Palatiis tuis, propter fratres meos & amicos meos pro-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

propter domum, Iehovæ Dei noſtri. Precibus ac voto, operam meam, quantilla illa ſit, conatibus eorum piis, qui in ſpem Eccleſiæ Patriæ hîc commorantur, promovendis, addo. Omnibus denique, cujuſcunque ſint Ordinis, religionis Orthodoxæ, & ſtudii Theologici cultum commendo. Quem etſi Vobis Nobiliſſimi Viri-Iuvenes, probè commendatum compertum habeam; tamen non potui non Vobis hâc parte ſpontaneis, ſtimulum hunc infigere, atque nomina Veſtra, hâc dedicatione manium Maccovianorum venerari. Animum Veſtrum mihi affectum hactenus probaſtis, experiatur eundem & hoc nomini Veſtro dicatum levidenſe munuſculum. Deum ſupplex

Vene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Veneror, ſtudiis Veſtris ex alto cumulatiſſimè benedicat, peregrinantibus angelum tutelarem præficiat, Voſque tandem reduces, bonos Patriæ Cives, firmas Eccleſiæ columnas, efficiat! Ita vovet

Franekeræ
16. Aprilis
1652.

Generoſit. Veſt. addictiſſimus Sympatriota

NICOLAVS ARNOLDVS
V. D. M. SS. Theol. D. &
Profeſſor in Academia Franekerana.

AD

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

AD LECTOREM.

NOn tibi hactenus tritas ac frequentatas in Theologia Sacra & Philosophia distinctiones, è manibus rapio; sed, ut his, penes alias sit locus, si quâ possum, contendo. Fortè, si quis in reliquis deprehendetur, defectus, eum supplebunt; si quæ sit aliarum obscuritas, explicabunt. Non inusitatæ sunt, nec operâ rationis ratiocinantis ad simplicioribus fucum faciendum confictæ; sed ex ipsis rebus natæ, ad breviter & perspicuè conceptus animi exprimendos, feliciter adhibitæ. Desideratæ & expetitæ hactenus à multis, quorum voto hâc editione satisfacere adlaboravi, ac placere studui. Exemplaria manuscripta varia

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

cum meo contuli; errores, negligentiâ fortè describentium irreptitios, correxi; defectus unius ex omnibus supplevi, ut absolutum sit omnibus numeris hoc distinctionum compendium; ac pristino nitori dictantis restitutum, & Prodromus quasi Maccovii Redivivi recudendi. Cæterum, ut minima non curat Prætor; ita nec eorum curo mussitationes, qui non nisi cum livore hæc talia intuentur, & quibus nil nisi suum (Simiæ) *pulcrum est. Tu Lector, si bonus sis, vale, & fave studiis,*

Tui

ARNOLDI.

I N-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

INDEX CAPITVM.

Cap. I.	De Sacra Scriptura.	pag. 1
II.	De Lege.	24
III.	De Euangelio.	32
IV.	De Deo.	38
V.	De Deo Patre.	51
VI.	De Creatione.	61
VII.	De Prædestinatione.	70
VIII.	De Dei Providentia.	78
IX.	De Libero Arbitrio.	86
X.	De Peccato.	89
XI.	De Persona Christi ejusque officio.	103
XII.	De Fœdere.	121
XIII.	De Justificatione.	124
XIV.	De Regeneratione.	129
XV.	De Bonis Operibus.	135
XVI.	De Ecclesia.	137
XVII.	De Sacramentis.	141

XVIII. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

INDEX CAPITVM.

XVIII. De ſtatu Animarum ante Reſurrectionem. 144
XIX. De Reſurrectione. 147
XX. De Innovatione Mundi. 150
XXI. De Glorificatione. 154
XXII. De Condemnatione. 155
XXIII. Centuria diſtinctionum Generaliſſimarum. 157

FINIS.

IOH.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IOH. MACCOVII

DISTINCTIONES THEOLOGICÆ.

CAPVT I.

De Sacra Scriptura.

I. VErbum Dei accipitur vel pro ſcriptura, & dicitur verbum Propheticum, vel pro Filio Dei, quatenus eſt, & dicitur verbum ἔμφυτον internum, ut Ioan. 1, 2, 3, 4. Illud verbum eſt verbum *accidentale*, hoc *eſſentiale*.

II. Verbum Dei dicitur prima veritas, non *eſſentialis*; nam ita Deus eſt prima veritas; ſed *normalis*; hoc eſt, eſt regula prima omnium credendorum & faciendorum.

III. Verbum Dei dicitur immediatè à Deo profectum, *Ratione ortus*, quia ſcilicet Deum immediatè autorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

rem habet: non autem *ratione promulgationis*; nam Deus verbum ſuum per Prophetas & Apoſtolos promulgavit.

IV. Verbum Dei ex accidente jam majorem jam minorem authoritatem habet.

Nam ſi ex verbo Dei commonefiat aliquis ab aliquo privato, qui hoc facit ex officio, peccat quidem ille quod non obtemperat: At magis peccat, ſi commonefiat ab aliquo, cui authoritas ad hoc data eſt: verbi gratia, ſi non obtemperet Miniſtro verbi divini. Maximè autem peccat, ſi ipſe Deus ſit, qui immediatè moneat. Atque hinc intelligitur illud Hebr. 2. 2, 3, 4. *Etenim ſi per angelos dictus ſermo fuit firmus, omniſque tranſgreſſio & contumacia juſtam mercedis retributionem retulit; quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem?* quæ quum *primum enarrari cœpit per ipſum Dominum, ab iis qui ipſum audierant, fuit nobis confirmata: Teſtimonium illis prabente Deo, & ſignis & prodigiis variiſque virtutibus & S. S. diſtributionibus pro ſua voluntate.*

V. Eccleſia dicitur columna veritatis Politica non Architectonica.

Hoc eſt, non dicitur columna quod innitatur ei tanquam fundamento veritas verbi di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

divini, sed quòd verbum Dei ipsi traditum sit, & in ipsa reperiatur, quemadmodum scilicet Principum edicta columnis affigi solent.

VI. Nemo tenetur credere Ecclesiæ, nisi cum verbo Dei consentiat.

VII. Scripturæ Authoritas innotescit nobis *testimonio externo*, Spiritus Sancti & *interno* scilicet notis & criteriis verbo insitis.

Est autem testimonium Spiritus S. non ecstasis vel enthusiasmus; sed lux quædam ita mentem perfundens ut eam leniter afficiat ostendatque rationes ipsi rei insitas, sed antea occultas.

Obj. Si ex testimonio Spiritus Sancti constat, verbum Dei esse verbum Dei, cur ergo non omnes Euangelici in omnibus dogmatibus consentiunt? *Resp.* Quia non omnibus eadem Spiritus mensura admensa est.

Obj. 2. Circulum committi. Quærenti enim quomodo verbum Dei agnosci possit? *Resp.* Ex testimonio Spiritus S. dum verò interrogamur, unde testimonium Spiritus Sancti agnoscamus verum esse; ad scripturam recurrimus. *Resp.* Non utimur testimonio Spiritus Sancti *ut argumento*, sed id tantùm proferimus, ut profiteamur cæcitatem nostram, & cui debeamus acceptum ferre, quòd ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ritatem verbi agnoſcamus. Sicut ſi quis quærat ex ſapiente Viro conſilii aut aſſenſus ſui rationem, non proferret is tanquam argumentum, animi ſui motum, ſed inſita veritatis, rei quam aſſerit, argumenta, quorum inventionem profitebitur profectam eſſe à mentis luce, cujus, niſi planè impius ſit, Deum autorem agnoſcet.

VIII. Probat ergo ſeipſam ſcriptura, non argumento *interno*, ſed *externo*, hoc eſt, non *authoritativè*, ſed *ratiocinativè*; quia ſcilicet ipſi verbo inſunt talia, ex quibus certò authoritatis divinæ eſſe agnoſcitur. Sic gemma nobilis probat ſe ſuis effectis.

Argumenta inſita iſta ſunt: Cœleſtis doctrinæ Majeſtas, Orationis ſimplicitas, divinitas, puritas; patrium omnium inter ſe conſenſus, antiquitas, admiratio in quam nos rapit, tot & tam inſignia miracula ad confirmationem Verbi facta; Vindicatio librorum ſacrorum divina, à rabie hoſtium & Sathanæ; mirabile prophetiarum complementum, conſenſus Eccleſiæ, Sanguis Martyrum; ipſorum denique ſcriptorum vilis conditio.

Obj. Euangelio non crederem niſi me Eccleſiæ moveret authoritas. Auguſtinus. *Reſp.* Authoritas vel *imperii* eſt, vel *dignitatis*. Autho-

thoritas Ecclesiæ quâ motus fuit Augustinus ad credendum Euangelio, non fuit imperium & jus quoddam ; sed Ecclesiæ dignitas, magnis & illustribus divinæ providentiæ argumentis, in Ecclesia conservanda comprobata, ita ut in eo digitum Dei agnosceret.

IX. Authoritas Sacr. Scripturæ cognoscitur ex iis, quas diximus notis; verùm non semper ex una aliqua, sed ex pluribus, aliquando etiam ex omnibus.

Adversarii Pontif. scil. dum agimus de notis ex quibus cognoscitur scriptura, esse verbum Dei, dilacerant istas notas, & sigillatim proponunt, & ita ad illas respondere volunt ; sed hoc valde ineptè : Nam dum nos dicimus notas istas esse verbi divini, videl: Miracula, Prædictiones futurorum &c. Illa ita accipi debent, ut non seorsim accipiantur, sed conjunctim, & ita ex illis judicium fiat de authoritate verbi Dei.

X. Quicquid in verbo Dei est, habet authoritatem divinam, vel quia Deum autorem habet, vel quia divinitus ad usum adhibetur.

Ita, verbi gratia, doctrina Euangelii est à Deo, quia Deus autor ejus est: Ita Relatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

quæ fit de ſceleribus hominum, de dictis & factis, habet autoritatem divinam, quia à Deo refertur. Ita Ethnicorum poëtarum dicta, quia Deus ipſis utitur tanquam veris, ob uſum iſtum, habent autoritatem divinam.

XI. Aliud eſt noſſe hunc vel illum librum eſſe canonicum, aliud ab hoc vel illo autore eſſe conſcriptum.

Pontif. ſolent ex nobis quærere: quomodo novimus Euangelium Matthæi eſſe Euangelium Matthæi, aut Lucæ, Lucæ? *Reſp.* Si quæratur de eo, quomodo ſciamus hos libros eſſe canonicos, tum dicimus ex argumentis inſitis, quæ nim. iſtis inſunt; Atque ita diſtinguere nos fidem quâ credimus Librum eſſe canonicum, & quâ credimus ab hoc vel illo autore ſcriptum. Nam hoc tantum eſt fidei hiſtoricæ; proinde nemo periclitatur de ſalute, ſi non credat à Matthæo ſcriptum, modò credat eſſe canonicum, à Sp. Sancto profectum.

XII. Verbum Dei canonicum ſive authenticum eſt, & quoad *verba*, & quoad *res*; quoad *verba* in lingua Hebræa & Græca, quoad *res* in tranſlationibus.

Eſt ergo authentia vel *verborum* vel *ſenſus*. *Illa* linguis, *hæc* tranſlationibus reſpondet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

det. Aliqui disputant, an verbum Dei, quod in translationibus est, sit verè divinum. *Resp.* Certè est quoad *res*, nisi fortè alibi malè versum; attamen quoad *verba* non est: Deus enim Hebraicè & Græcè dictavit. Hinc S. S. omnes homines in Iudæos & græcos dispescit. Causa hujus rei nulla dari potest, quàm quod omnibus extra Iudæos verbum Dei sit græcè scriptum.

XIII. Scriptura differt à verbo Dei in se considerato, ut *accidens* à suo subjecto. Fuit enim verbum Dei antequam scriptura esset, & erat cum scripturæ usus multus foret. Matth. 5. 18.

XIV. Scriptura necessaria est non *absolutè* sed ex *hypothesi* mandati divini.

XV. Scriptura perfecta est tum quoad *materiam*, tum quoad *formam*.

Forma dicitur methodus, materia autem res ipsa. Sciendum est, duplicem esse methodum S. scripturæ, nim. *totius* scripturæ & *partium* quarundam. Totius scripturæ est methodus *historica*; Partium autem methodus *disciplinaris* sive arbitraria. Solet enim Spiritus Sanctus ita res tractare, ut ea afferat quæ scit conducere rei isti explican-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

dæ, & probandæ, aut etiam improbandæ, item eo ordine quo ipſi placet ut videre eſt in Epiſtolis Paulinis.

XVI. Perfecta eſt ſcriptura, non quòd res omnes perfectè de quibus agit quoad literam tradat; ſed quod eas in tantum exprimat, in quantum ad ſalutem nobis ſcitu neceſſariæ ſunt.

Dici poteſt perfecta, non *adæquatè ad objectum*, ſed *adæquatè ad finem*; nam ſunt quædam de quibus ſcriptura agit, quæ non poſſunt exprimi ad captum creaturæ adæquatè, qualis eſt Deus, incarnatio Filii Dei, & quæ talia quæ nobis refert Spiritus Sanctus, non ut ſunt in ſe, ſed ut à nobis capi poſſunt.

XVII. Perfectio ſcripturæ alia eſt *eſſentialis*, alia *accidentalis*.

Quærunt ex nobis Pontific. ſi aliqui libri ſcripturæ continent omnia dogmata fidei, & præcepta morum, quænam cauſa ſit quod tot libri ſint propoſiti? *Reſp.* Quia non tantum neceſſe erat contineri iſta, quæ eſt *perfectio eſſentialis*, ſed etiam oportebat iſta contineri, ut diverſimodè à diverſis ita tractarentur, ut eo modo intelligi melius poſſent; tum etiam, ut conſonantia tot diverſorum hominum, quibus Deus uſus eſt tanquam amanuenſibus in conſignando verbo ſuo,

ſuo, divinitatem verbi patefaceret; & hæc eſt illa *accidentalis perfectio*.

XVIII. Dum Scripturam dicimus perfectam, non intelligimus, ac ſi ad literam omnia illa quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria continerentur, ſed quod quædam per certam conſequentiam, ex illis quæ clarè dicta ſunt, deduci debeant.

Notum hoc ex Chriſto & Apoſtolis qui ex illis quæ clarè dicta erant, multa per conſequentiam deducebant: & quæ per conſequentiam ex Moſe, Davide deduxerant, ea Moſen dixiſſe ſtatuebant. Matth. 22. 29. *Dices:* Conſequentias ab idiotis non poſſe intelligi. Sed duplices ſunt conſequentiæ. Remotæ, proximæ: de *illis* hoc verum eſt, quoad minus exercitatos, non de *his*. Oculus quæ remota ſunt vel confuſe tantum, vel omnino planè non videt; proxima videt accuratè. Neceſſaria ad ſalutem proximâ conſequentiâ è ſcriptura deducuntur, adeoque intelliguntur facillimè.

XIX. Perfectio Canonis non æſtimatur ex multitudine librorum, ſed ex ſufficientia dogmatum fidei & præceptorum morum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Vrgent aliqui hunc canonem perfectum non esse, quia nonnulli libri perierunt; His autem hac distinctione occurrere solemus.

XX. Traditiones aliquando accipiuntur pro ritibus ecclesiasticis adiaphoris, aliquando verò pro illis quæ in scriptura tradita sunt.

Quod ad posterius membrum vid. 1. Cor. 11. 23. Et quoad primum, vide regulam traditam nobis à Spiritu Sancto, 1. Cor. 14. 40. *Omnia decenter & ordine fiant*. Vnde etiamsi in particulari non præcipiantur in scriptura, præcipiuntur tamen in genere.

XXI. Traditio alia est genuina, alia commentitia.

Genuinæ sunt istæ de quibus egimus. Commentitiæ dicuntur istæ quæ à Pontificiis obtrudi solent Ecclesiæ, quales sunt Missa, Purgatorium, & id genus aliæ nugæ. Notandum hîc est ipsos in istis traditionibus sibi ipsis contradicere, nam asserunt illas non esse scriptas, & tamen ex scriptura probare volunt.

XXII. Aliud est commemorare beneficium Dei, & aliud tempus, quod Ecclesia instituit, ut illud commemoretur.

Solent Pontif. ut imperfectionem scriptu-

ræ

ræ arguant, dicere: Vbi præcipitur in ſcriptura hoc die celebrabis nativitatem Chriſti, illo paſcha, illo pentecoſten? *Atqui* dicunt iſta omnia ſunt articuli fidei. Ergo aliqui articuli fidei in ſcriptura non exſtant. *Reſp.* Ex diſtinctione data, Chriſtum natum, reſurrexiſſe, in cœlum aſcendiſſe eſſe quidem articulos fidei; ſed diem quo iſta celebrari debent, non eſſe articulum talem ſed tantùm ordinationem eccleſiaſticam, ita ut ſi placuiſſet Eccleſiæ, potuiſſet alios dies ad hanc commemorationem ordinaſſe.

XXIII. Perſpicuitas Scripturæ alia eſt ſubjectiva, alia objectiva.

Egimus de iſta diſtinctione in locis communibus. Subjectivam perſpicuitatem ſummam eſſe ſcripturæ, hoc eſt, quatenus in ſe & per ſe perſpicua eſt. *Objectiva* non item, idque non vitio ſcripturæ, ſed vitio hominum & naturæ noſtræ depravatæ. Quemadmodum homines, quorum oculi caligant, non poſſunt videre lucem ſolis, hoc non fit vitio ſolis, qui per ſe clariſſimus eſt, ſed vitio oculorum caligantium.

XXIV. Diſtinguunt Theologi inter *ſcripturam* & rem *ſcripturæ*.

Omne enim quod dicit Spiritus S. de rebus abſtruſis in ſcriptura, hoc eſt perſpicuum;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ſed non omnia dicit de rebus obſcuris, verùm ea tantum, quorum nos capaces ſumus, & quæ nos ſcire expedit. Verbi gratia: Trinitas res eſt ſcripturæ, de quâ tamen Spiritus S. in ſcriptura perſpicuè loquitur & ad captum noſtrum: non tamen omnia loquitur de Trinitate, quia omnium capaces non ſumus. Res ergo ſcripturæ obſcura eſſe poteſt, ſed ſcriptura de illa re perſpicua.

XXV. Aliud eſt loqui de perſpicuitate dogmatum fidei & præceptorum morum, aliud de Prophetiis quæ ſunt de eventibus incertis quoad nos.

Priora ſunt perſpicua in ſcriptura, at poſterius non item, antequam fuerit impletum. Secundum regulam illam Theologorum: Prophetiæ non intelliguntur ante complementum.

XXVI. Scriptura aliter atque aliter perſpicua eſt, magis ſcilicet *adultis* quam *infantibus*.

Diſtinguit ſcriptura adultos & infantes. 1 Cor. 3. 1. Heb. 5. 13. 14. Diſtinctio iſta ex eo eſt, quod alii aliis magis proficiant in cognitione veritatis divinæ. Cæterum hîc duo ſunt notanda circa diſtinctionem; quod,

ut

ut ut alii aliis magis proficiant in cognitione veritatis, & alii aliis magis distincte percipiant; omnes tamen in tantum percipiunt, in quantum illis sufficit ad salutem. Alterum quod hîc notandum, sunt distinctiones quædam quæ emergunt ex distinctione hac. Vt, quod articuli fidei alii sint *Catholici*, alii *Theologici*. *Catholici* sunt illi, qui omnibus ad salutem scitu sunt necessarii, & sine quibus nemo salvatur; quales sunt isti qui in Catechesi proponuntur, nimirum Decalogus, Symbolum Apostolorum, &c. *Theologici* sunt illi, qui non omnibus scitu sunt necessarii, sed illis saltem, qui aliis docendis, sive in Ecclesiis, sive in scholis præsunt; quales sunt illi articuli qui per consequentiam ex aliis deducuntur. Secunda distinctio emergit hinc ex præcedenti, in *fidem* nim. *implicitam* & *explicitam*. Accipimus autem hîc hæc vocabula alio sensu quàm Pontificii. Nam illi fidem implicitam vocant Fidem Carbonariam, eamque definiunt per ignorantiam. At nobis fides explicita est ea fides quæ cadit in adultos, qui plura capiunt & magis distinctè, quàm infantes. Fides autem implicita est, quæ etiam in infantes cadit, quæ non tot capit quot adultorum, nec tam distinctè.

XXVII. Scriptura perspicua est

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

nobis non *naturâ noſtrâ*, ſed *gratiâ Dei illuminantis.*

Non naturâ nobis nota eſt, ſed *ex gratia* quæ nos illuminat. Hîc quædam diſtinctiones quæ ex hac emergunt nobis explicandæ ſunt. Prima eſt, inter *cognitionem legis & Euangelii.* Et dicitur à Theologis legem cognoſci etiam ab hominibus irregenitis ratione *materialis*, h. e. ratione præceptorum; non autem ratione *formalis*, h.e. ratione *finis*; nam irregeniti non norunt finem legis, ſcil. ut ex ea peccata & miſeriam agnoſcant, & ex ea liberationem deſiderent. Secundò ratione *materialis* etiam non norunt perfectè; non enim omnia præcepta naturâ nota ſunt, ut liquet vel ex Phariſæis qui nec omnia intelligebant, nec perfectè. Secunda diſtinctio eſt cognitionis in *Apprehenſivam* & *Dijudicativam*. In eam quæ eſt cum *Perſuaſione* & eam, quæ eſt cum *convictione* tantùm. In *Diſciplinarem* & *experimentalem*. In eam quæ eſt *ſub propria ſpecie*, & quæ *ſub aliena*. Cæterum diſtinctiones iſtæ coincidunt. Eſt enim quædam ſcientia quæ perſuadet homini, qualis ſcientia eſt in fidelibus, & ſcientia quæ convincit hominem de rei veritate, qualis cadebat in Phariſæos, & cadit in quoſdam irregenitos. *Diſciplinaris* ſcientia eſt quando aliquid per præcepta docetur. *Experimentalis*

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

quam per experientiam acquirimus. Experimentalis ſcientia rerum divinarum ac cœleſtium, cadit in fideles. Diſciplinaris autem aliquando etiam in reprobos: Scientia verò *ſub aliena ſpecie eſt*, Cum novi aliquid, ſed tanti non æſtimo, quanti æſtimandum eſt, aut aliud eſſe arbitror, quàm eſt. Vt, verbi gratia, ſi quis verbum Dei tanti non æſtimet quanti in ſe eſt. Non abſimilis illi qui aurum orchalcum eſſe judicaret. Talis ſcientia rerum divinarum cadit in reprobos. At ſcientia ſub propria ſpecie, cadit in ſolos fideles. Hinc ſcriptura irregenitos, quia ſub alienâ ſpecie res divinas capiunt, nobiliſſimas ſub ſpecie viliſſimarum, vocat ſtultos & inſipientes.

XXVIII. Alia eſt cognitio in *Theſi*, alia in *Hypotheſi*.

Quæritur: Quomodo homo ſive fidelis, ſive infidelis, ſciens peccare poſſit, cum nemo velit malum ſub ratione mali. *Reſp.* Scientia illa dicitur in *Theſi* non in *hypotheſi*. Hoc eſt, ſcit talis in genere malum hoc eſſe ſcortari, furari; at ſibi illud putat eſſe bonum, vnde illud Poëtæ ita explicandum erit. *Video meliora proboque, deteriora ſequor*. Video ſcilicet meliora quoad *Theſin*, quoad *hypotheſin* non video, & ita ſequor mala.

XXIX. Ratione cognitionis dicun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

cuntur homines *perfecti* & *infantes*.

Est non nemo qui putat hæc non posse consistere, perfectum esse ratione cognitionis Dei & tamen inchoativè nos regenerari. Sed nulla inter hæc est pugna, nam perfectus dicitur ratione *infantium*, & tamen inchoativè dicitur ratione *complementi*; itaque non magis hæc pugnant quàm ista, quòd scriptura adultos quosdam esse asserit, & interim tamen dicat, nos *ex parte scire*, *& ex parte prophetare*. 1 Cor. 13.

XXX. Interpretatio alia est *verbalis*, alia *realis*; vel alia est *verborum*, alia *sensus*. Interpretatio non debet esse propriæ explicationis. 2 Petr. 1. 20.

Quæritur: Quomodo ista consistere possunt, quod quilibet dicitur debere scrutari scripturas, & quod interpretatio non debeat esse propriæ explicationis.

Resp. Sciendum esse, propriam explicationem non opponi hîc explicationi, quæ à quolibet fit legitimè, per scripturas; sed illi quæ à scriptura alieniſſima est, & tamen scripturæ obtruditur.

XXXI. Interpretatio alia est analoga *contextui*, alia *analoga* fidei.

Distinctionis istius usus magnus est. Adferunt

ferunt ſæpe Theologi varias locorum ſcripturæ interpretationes. Patres quoque ſæpè non conveniunt in explicatione loci hujus vel illius, & afferunt illi quidem interpretationes *fidei analogas*, ſed non ſemper *analogas contextui*; nam analogum contextui non poteſt eſſe niſi unum; quia plus uno verum eſſe nequit.

XXXII. Medium interpretationis ſcripturæ primum eſt analogia fidei, hoc eſt conſtans & aperta ac perpetua Scripturæ ſententia, in apertis & minimè obſcuris ſcripturæ locis.

Vt ſunt articuli fidei in Symbolo, Oratione dominica, Decalogo, & toto Catechiſmo, cujus ſingulæ partes expreſsâ ſcripturâ confirmari poſſunt. Non tamen ſola fidei analogia ſufficiens eſt; quia interpretatio aliqua poteſt eſſe fidei analoga, quæ tamen textu analoga non eſt. Reliqua media interpretationis ſunt: Frequens oratio; linguarum cognitio, fontium inſpectio; argumenti atque ſcopi conſideratio; vocum propriarum & impropriarum diſtinctio; Cauſarum, circumſtantiarum, antecedentium, conſequentium notatio; Logica analyſis; Obſcuriorum cum illuſtrioribus, ſimilium cum ſimilibus, diſſimilium cum diſſimilibus comparatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ratio. Vide Exeg. Piſc. de ſcrip. Aphoriſ. 16.

XXXIII. Media interpretandi, ſcripturam aliquando omnia adhibenda ſunt ad locum aliquem explicandum, aliquando quædam.

Benè hoc obſervandum fuerit contra Pont. Soph. qui ut eluderent media illa interpretandi ſcripturam, quæ à noſtris adhiberi ſolent, ſigillatim illa examinant; Atqui noſtra mens non eſt ſingula eſſe ſufficientia; ſed aut omnia, aut pleraque adhiberi debere. Imò notandum, non omnem ſcripturæ partem egere interpretatione. Cum enim ſcriptura per ſcripturam ſit explicanda oportet aliquam ita eſſe claram, ut nulla interpretatione indigeat; alioqui proceſſus in infinitum daretur.

XXXIV. Etſi Eccleſia non det autoritatem verbo Dei, & etiamſi omnia ipſi examinanda ſint ad verbum Dei, tamen major eſt ejus autoritas quam privati cujuſvis.

Solent nobis objectare Pontificii, ſi, inquiunt, ſcripturæ explicationes debemus accipere cum hac conditione, ſi conſentiant cum verbo Dei, tum omnibus privatis eandem reverentiam debemus, quam Eccleſiæ; quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

quia si privatus cum scriptura loquatur etiam illum recipere debemus. *Resp.* Magis peccare eum qui non audit Ecclesiam, quam qui non audit privatum. Et ratio est, quia privatus, quod facit, facit ex officio; At verò quod facit ecclesia, id facit ex autoritate: Graviùs autem peccat iste qui non audit eum qui cum autoritate loquitur, quam qui ex officio loquitur.

XXXV. Aliud est esse alicujus quoad inscriptionem, aliud quoad *usum communem.*

Sic Epistola ad Romanos, Romanorum est, quoad inscriptionem, Ecclesiæ verò universæ, quoad usum communem. Dicitur enim Paulus omnibus fidelibus scripsisse quod scripsit Romanis. 2 Petr. 3. 15.

XXXVI. Modus operandi scripturæ non est *realis* sive *Physicus*, sed *moralis.*

Obj. Per scripturam regignimur 1 Pet. 1. 23. Ergo agit realiter. *Resp.* Regeneratio est opus solius Dei, non minus ac creatio. Dum autem regeneratio verbo Dei tribuitur, perinde tribuitur, ac Apostolis miracula, qui nihil ad patrationem miraculorum contribuebant, nam Dei opus fuerunt: & tamen tribuuntur illis, quia sine interventu eorum

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

non fiebant, ita ergo & regeneratio verbo Dei tribuitur, quia non fit ſine interventu verbi Dei.

XXXVII. Verbum Dei tranſlatum in alias linguas non habet quidem eandem authoritatem *originariam*, habet tamen authoritatem *derivatam*.

XXXVIII. Objectum Theologiæ & Philoſophiæ ſunt diverſa & diſtincta.

Non tamen pugnant Theologia & Philoſophia. Nam ars ſutoria & ſartoria, etſi diverſa habeant objecta, tamen non pugnant inter ſe.

XXXIX. Verum cum vero non pugnat.

Sed tamen poteſt eſſe diſtinctum; itaque veritas Theologiæ non pugnat cum veritate Philoſophiæ, & tamen ſunt diſtinctæ. v. g. Philoſophia docet virginem parere non poſſe, *naturaliter* hoc verum eſt. Theologia docet virginem parere poſſe *ſupernaturaliter*, & hoc verum. Hæ veritates von ſunt eædem, & tamen ſunt veritates non pugnantes.

XL. Ratio ſana non pugnat cum Theologia.

Sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Sana dicimus, nam corrupta pugnat.

Obj. Atque intellectus regenitus non capit divina perfectè. *Resp.* Aliud est *pugnare* cum re, aliud *non capere.*

XLI. Ratio requiritur ad Theologiam non ut *argumentum*, sed ut *instrumentum.*

Hoc est, non ut probemus ratione aliquid; sed ut capiamus & intelligamus divina, oportet ut rationem habeamus; neque enim vel infantes vel mente capti Theologiam discere possunt.

XLII. A Testimonio divino in rebus ad salutem necessariis procedit argumentum & affirmatum & negatum.

Dicimus in rebus ad salutem scitu necessariis. Fluit autem ex eo, quia scriptura continet omnia dogmata fidei, & præcepta morum perfectissimè. Cæterum in illis quæ ad salutem scitu necessaria non sunt, non obtinet hoc; tractat enim scriptura de reliquis rebus extra Theologiam, sed non perfectè, sed obiter & incidenter.

XLIII. Quicquid per bonam consequentiam ex scriptura deducitur, illud ipsum est scriptura.

Sæpè homines dicunt talia ex quibus quædam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

dam deducuntur, quæ admittere nolunt, unde est deductio ad impossibile; Et ratio est quia homines sæpe referunt talia pro veris, ex quibus postmodum eliciuntur alia quæ manifestè ostendunt non esse vera, atque adeò adigunt homines ad retractationem. At Deus sapientissimus, nihil dixit, quin omnia intellexerit, quæ ex his elici debuerant, unde etiam illud quod elicitur ex scriptura dicitur scriptura: & quod elicitur ex Mose & Davide dicuntur Moses & David dixisse. Vide Mat. 22. Luc. 20. Act. 2.

XLIV. In disputationibus accuratis impropria permutanda sunt propriis.

Nobilissima est hæc regula, nam in disputationibus sæpè fit abusus scripturæ; si illam impropriis verbis aliquis efferat. Qui autem accuratè disputat, ille debet opponentem adigere ad hoc, ut impropria verba permutet propriis, si non possit, dicendum nos in gratiam ipsius id præstare velle. Si verò opponens noluerit, repellendus est à disputationibus. Ratio regulæ hæc est, quia impropria obscura sunt, obscura non convincunt; Ergo nec impropria. Obscura non convincere certum est, nam quomodo quod non intelligitur convincere potest aliquem ut hoc vel illud credat?

XLV. Ar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XLV. Argumenta ex parabolis deducta nihil probant nisi ratione scopi.

Vtilissima est hæc regula. Itaque semper videndum est quis sit scopus parabolæ, qui scopus etiam vocari solebat *Formale* parabolæ; unde etiam videre licet quam ineptè argumentantur Sociniani ex Matth. 18. Deum nulla satisfactione acceptâ condonare nobis peccata, quia dominus iste, qui servo dimisit debita, nullâ satisfactione acceptâ hoc præstat. Nam argumentum hoc non est à scopo, scopus enim est Deum illis remittere peccata qui aliis remittunt, non autem scopus est, quemadmodum iste remisit, Deum remittere. Ita etiam malè argumentantur Arminiani, qui docent Deum beneficium justificationis renovare, quia hic Deus renovavit beneficium, hoc enim non est ex scopo parabolæ. Si autem liceret ex materiali argumentari, tum æquè possemus dicere, aliquem posse condonare alteri, Deo invito; quia hic dicitur conjecisse in carcerem conservum suum. Sed de utraque hac regula observandum est Axioma Scholast. *Theologia Symbolica non est Argumentativa.*

Cap.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

CAP. II.

De Lege.

I. LEx divina alia eſt *generalis*, alia *ſpecialis*.

Generalis eſt, quæ omnes & ſingulos obligat; Specialis eſt, quæ certum ſtatum hominum. Ita Generalis eſt, non occides, non furaberis. Specialis, honora parentes, nolito provocare liberos ad iram; omnibus benefaciendum, ſed maximè domeſticis fidei.

II. Præcepta Legis alia ſunt *affirmativa*, alia *negativa*.

Hæc diſtinctio ſummè neceſſaria eſt, nam negativa obligant ſemper & quoſvis, ut non occides, non mœchaberis. Affirmativa non item. Verbi gratia, Præceptum de Eleëmoſynis dandis, neque enim quivis poteſt, neque ſemper, neque omnes.

III. Præcepta alia ſunt *imperii*, alia *indulgentiæ*.

Et hæc utiliſſima. Nam videtur Deus multa mandare in ſcriptura, quæ tamen ſi non faciamus, non peccamus, & videtur quædam mandare, quæ ſi non faciamus, peccamus. Illa præcepta, quæ ſi non faciamus, peccamus, dicuntur *Imperii*. Illa autem quæ facere poſ-

possemus, & possumus omittere absque peccato, vocantur *Indulgentiæ* præcepta. Qualia in Vet. Test. erant, de non danda in usuram pecunia proximo, de vocando proximo in jus; de dimittenda uxorem in adulterio comperta. Hæc talia & fieri poterant & non poterant utrumq; absque peccato, quia præcepta erant, non *imperii* præcepta, sed *indulgentiæ*.

IV. Quædam præcepta sunt quasi naturalia, adeo, quorum contrarium nunquam jubet, quædam sunt quasi positiva quorum aliquando contrarium jussit.

Verbi gratia, nunquam contrarium jussit præcepto 1. 2. 3. 7. 9. At contrarium jussit 4. 5. 6. 8. 10. hoc est, nunquam præcepit Deos alienos habere, nomen Dei in vanum usurpare. At jussit parentibus debitum officium subtrahere, ut Abrahamum relinquere patriam, & ire in alias terras; occidere filium; voluit ut Israëlitæ acciperent mutuo & non redderent.

V. Mandata alia sunt *obedientiæ*, alia *explorationis*, alia *convictionis*.

Vtilissima distinctio in multis controversiis Theologicis. Quæritur de vocatione externa; Anne quos Deus externè vocat, eos velit salvari. Scriptura negat Matth. 22. *Multi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

vocati &c. Et vocatione jubentur homines obedire Deo,& tamen Deus non vult ut obediant omnes,alioqui hoc facturi fuiſſent. Ergo Deus hoc proponit, eo fine, ut *convincat*, vel *explorentur*.

Secundus uſus diſtinctionis eſt in multis ſcripturæ locis explicandis. Exempli gratia Quæritur: An Deus id voluerit, dum præciperet Pharaoni, ut dimitteret populum Iſraëliticum. *Reſp.* Præcepit Deus præcepto *convictionis* non *obedientiæ*: Item: Anne dum juberet Abrahamum immolare filium ſuum illud etiam voluerit? *Reſp.* voluit præcepto *explorationis*. *Quæritur*: Quare Deus explorat cum omnia noverit ab æterno? *Reſp.* Deus non explorat propter ſe, ſed propter nos, ut ſciamus quid nos ſumus ut Iob. 33. Hoc eſt, vult nos nobiſmet ipſis reddere notos. Ita Petrum cum ſe ipſum non noſſet, permiſit Deus labi, ut infirmitatis ſuæ convinceretur & ſibi ipſi innoteſceret, quam vera fuerit illa de conſtantia ſua perſuaſio.

VI. Ad quæ lege obligamur duplicis generis ſunt, quædam quæ præcipit & docet, quædam quæ tantummodo præcipit.

Vtiliſſima diſtinctio & quidem contra Socinianos & Arminianos, putant illi quædam opera eſſe *Euangelii*, cum nos urgemus, ex

ope-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

operibus legis non juſtificari aliquem. Regerunt, ita quidem eſſe, ſed tamen ex *operibus Euangelii* juſtificari poſſe, & alia eſſe *opera legis*, alia *euangelii*. Opera Euangelii, eſſe pœnitentiam agere, credere &c. Nam illa non eſſe opera legis patet, quia lex nihil aliud præcipit quàm hoc, Fac hæc & vives, & maledictus qui non manſerit &c: De pœnitentia & fide in lege altum ſilentium. *Reſp.* duplicia ſunt quæ lex præcipit, quædam quæ *docet & præcipit*, qualia ſunt: non occides, non Mœchaberis; quædam quæ non docet, ſed præcipit, ut credere Euangelio, nam quod credendum ſit Euangelio ad hoc lex obligat, quæ vult ut obediamus Deo quicquid nobis præceperit.

Finis legis moralis alius eſt in ſtatu lapſus & reparationis, alius in ſtatu integritatis. In integritatis ſtatu hunc finem habuit ut homo per eam juſtificaretur: in ſtatu lapſus finis eſt agnitio peccati. *Dices* Nullum jam eſſe finem legis moralis in ſtatu reparationis; quia juſto non eſt lex poſita. *Reſp.* Non eſt illi lex poſita in *pœnam & condemnationem*, ſed in *directionem*.

VII. Lex ceremonialis quoad ritus Eccleſiaſticos, facit ſpeciem diverſam à Lege morali & forenſi. Quatenus verò continet doctrinam de ſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

crificiis, Christi adventum adumbrantibus, eatenus est doctrina Euangelii.

Gravissima est controversia inter Theologos, utrumne Lex ceremonialis faciat contradistinctam speciem à Lege morali & judiciali, an verò ad doctrinam Euangelii pertineat. Aliqui, ut Pareus, simpliciter ad doctrinam Euangelii pertinere volunt, aliqui contra, ut Amesius; sed distinctio allata rem tollit, ac componit.

VIII. Ceremoniæ, quæ in V. T. observabantur, erant umbræ rerum futurarum, si nim. umbram pro typo accipias, non verò umbræ erant, si sumas pro re vana & nihilo. Heb. 10. 1.

Multi offenduntur quod vocemus sacrificia umbras, & dicunt umbram accipi pro re vana, ut homo, umbra, pulvis; at illi malè faciunt; nam ipsa scriptura vocat umbram Heb. 10. 1. Sed umbra accipitur pro typo.

IX. Sacrificium triplex est ἱλαστικὸν, εὐχαριστικὸν, λύτρον.

Est distinctio Theologorum, quæ tamen non est satis accurata; nam potius ita debebat distingui. Sacrificium vel est ἱλαστικὸν vel

vel εὐχαριστικὸν & ἱλαστικὸν, typicum vel reale quod λύτρον vocatur.

X. Sacrificia typica expiabant peccata *typicè* non *realiter*.

XI. Sacrificia non placebant Deo ex opere operato, ſed quatenus typi erant Chriſti.

Eſt diſtinctio notoria, quæ defendi debet contra Iudæos, qui putant placuiſſe illa Deo ex opere operato; quod ſi verum eſt, etiam Meſſia exhibito placerent, at hoc falſum. Eſai. 66. 3.

XII. Abſque ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Spectando ſacrificia collectivè ſive ſimul ſumpta, non autem ſeparatim.

Multi ineptiunt ex Epiſt. ad Heb. 9. & dicunt omne ſacrificium debere eſſe cruentum. Sed vide contrarium Levit. 5. 11, 12, 13. unde liquet dari ſacrificium aliquod incruentum. Adeoque non ſatis accuratè eos ratiocinari contra Miſſam, Contradictionem eſſe, Miſſam eſſe ſacrificium, & eſſe incruentum. Hinc etiam diſtinctio ſacrificiorum apud Hebr. in ea quæ vocabantur זֶבַח *Zevach* victima, mactatio, à זָבַח mactavit: & ea quæ dicebantur מִנְחָה *Mincha* munus, donum, oblatio, ſub quibus quoque ſacri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ficia incruenta comprehendebantur. Dicendum ergo est: Nullum sacrificium, quod est victima, est vel potest esse incruentum. Atqui missa Pontificia est sacrificium tale, quod victimam esse dicunt pro vivis & mortuis. Ergo non potest esse incruentum. Dicere a. simpliciter, sacrificium esse & incruentum esse contradictionem esse in adjecto, ineptum est ut liquet ex dictis. Fuerunt quippe sacrificia quædam dapalia sacrificia de quibus Levit. 5. *vers.* 11. 12. 13. quæ ad *Mincha* referuntur; unde sunt, quæ nequaquam cruenta fuerunt. Non itaque est absurdum Sacrificium esse incruentum, etiamsi alia ex causa necessariò sequatur, Christi sacrificium esse cruentum; quia omnia sacrificia collectivè sumpta, Christum unicum & solum referunt.

XIII. Sacrificia singula sunt typi Christi inadæquati, non adæquati.

Ita mactatio pecudis erat typus inadæquatus Christi, non enim omnia, quæ in Christo futura erant, adumbrabat; ita combustio erat typus inadæquatus Christi, quia mortem tantum gehennalem significabat, quia in Christo multa alia eveniebant.

XIV. Alii sunt typi absolutè dicti, alii typi sacrificia.

Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Non omnis typus eſt ſacrificium, licet omne ſacrificium ſit typus, verbi gratia Æneus ſerpens Ioh. 3. 14. fuit typus Chriſti, ſic Ionas Matth. 12. non tamen ſacrificium.

XV. Alia ſunt ſacrificia ordinaria, alia extraordinaria.

Hæc diſtinctio partim pendet à circumſtantiis loci, partim à cauſis, quod ſcil. aliqua non peracta ſint in templo, aliqua quod peracta ſint non à ſacerdotibus, ſed à prophetis, aut aliis, ut à Gideon, Iud. 6. à *Manoach*, Iud. 13.

XVI. Sacrificandi vox dupliciter accipitur. 1. pro ſimpliciter mactare. 2. pro mactare in ſacrificium. Gen. 31.

Propterea hæc diſtinctio annotatur, ut oſtendatur agnum iſtum Paſchalem, non fuiſſe ſacrificium, etſi dicitur quod ſit immolatus, nam immolatio accipitur hîc in prima ſignificatione.

XVII. Sacerdos dicitur ſummus, non quod imperium habeat in alios, ſed quod ſumma obiret munia.

Hæc diſtinctio propter Pontif. adhibetur qui putant in Vet. Teſt. fuiſſe unum caput viſibile viſibilis Eccleſiæ, cui omnia ſubjacerent; at contrarium exſtat Heb. 9. & liquet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

cur dictus fuerit ſummus Sacerdos, nempe non quod fuerit caput Eccleſiæ imperans, ſed tantùm, quod ſumma obiret munia.

XVIII. Sacerdos alius eſt *Aaronicus* alius *Melchiſedecianus*.

Chriſtus Melchiſedecianus, reliqui erant Aaronici. Dicant Pontificii cujus ſint ordinis, non prioris, quia Iudæi eſſent. Non poſterioris quia iſtius poſt Melchiſedechum non niſi unicus Chriſtus fuit.

XIX. Lex forenſis, quoad ea quæ communia ſunt omnibus, abolita; non eſt, quoad ea quæ genti Iudaicæ peculiaria, omnino.

Vide de hoc Locos communes noſtros.

CAP. III.

De Euangelio.

I. EVangel. dupliciter accipitur in ſcriptura, vel *latè* pro doctrina Euangelii prout opponitur legi, vel *ſtrictè* pro euangelii doctrina de Chriſto jam exhibito, & hoc modo ad Rom. 1. 16.

II. Euangelium eſt miniſterium ſpiritus, lex miniſterium mortis.

Di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Distinctio habetur 2 Cor. 2. quarè verò Spiritus ministerium vocatur? *Resp.* propter ea, quia in doctrina Euangelii Sp. Sanctus omnes peccatores pœnitentes consolatur. Et lex propterea dicitur ministerium mortis quia omnes pronunciat maledictos. Deut. 27. vers. 26.

III. Euangelium docet pœnitentiam, non lex.

Lex nihil habet de pœnitentia, sed hæc est doctrina Euangelii, quod peccatorem docet ut recipiscat, si vivere velit. Lex tamen ad pœnitentiam obligat etsi eam non docet.

IV. Euangelium non docet de peccato, sed lex.

Est nobis controversia cum Lutheranis de hac distinctione, illi enim putant quod Euangelium doceat de peccato. At verò hoc legis est, quia ex lege est agnitio peccati. Rom. 3. Interim tamen euangelium accipit hoc principium à lege, & illo utitur in misero peccatore informando. Quandoquidem lex te convincit peccati, nec ulla spes emergendi quàm per Christum. Ergo tibi ad Christum accedendum, si salvari cupis.

V. Euangelii usus & finis est a-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

lius per se, alius ex intentione autoris ipsius.

Evangelii finis ex se nihil aliud est quam illuminatio. At ratione ejus qui est autor Evangelii, potest esse ratione quorundam potius excœcatio: ideo enim Christus vult sæpè prædicari Evangelii doctrinam ut cœci magis fiant Ioh. 12. solet alias distingui in finem *operis*, *& operantis*.

VI. Nulla sunt opera Euangelii, sed omnia sunt opera legis.

Arminiani, qui putant nos justificari ex operibus, dum proferimus loca scripturæ quæ hoc negant, dicunt, scripturam loqui de operibus legis non Evangelii, dicunt opera Evangelii esse fidem & usum sacramentorum. Sed sciendum opera legis esse distinguenda. Quædam enim lex docet & jubet, ut ea quæ sunt in Decalogo, quædam jubet non autem docet, ut quæ sunt in doctrina Euangelii, Fides & Pœnitentia.

VII. Mandatum de credendo Evangelio universale est, at promissiones sunt particulares.

Maxima est, disceptatio inter nos & Lutheranos; illi enim docent; ad quos mandatum, ad & illos promissio pertinet. Sed falsum. Nam mandatum pertinebat ad omnes Israëli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Israëlitas, at promissio non item, ut Rom. 9. 8. aliqui dicuntur esse filii promissionis.

VIII. Euangelii doctrina est propter legis doctrinam.

Et lex est propter Euangelium, & Euangelium propter legem. Lex propter Euangelium quia ducit ad Christum, Euangelium propter legem, quia justificatio nostri est propter sanctitatem Christi quam lex exigebat à nobis.

IX. Aliter se habuit doctrina Euangelii in Veteri Testamento, atque se habet in Novo.

1. Nam in V. Test. adjunctas habuit ceremonias multiplices, sacrificia, à quibus in Novo liberi sumus. 2. In V. Test. obscurius sonabat, in Novo clarius: quippe ibi de exhibendo, hîc de exhibito Christo. 3. Doctrina Euangelii, in V. T. communiter & ordinarie pertinebat ad solos Iudæos Psal. 147. 19, 20. in Novo ad omnes gentes. Dicitur autem communiter & ordinarie ad solos Iudæos pertinuisse; quia extra Iudæos erant etiam Proseliti, quod extraordinarium fuit.

X. Euangelium etsi pertineat ad omnes gentes, non tamen ad omnes singulos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Promiſſiones Euangelii univerſales ſunt quoad *promulgationem* ſive *prædicationem*, Matth. 28. Non verò quoad *applicationem*, quæ ſolis electis obtingit.

XI. Fœdus aliud eſt commune, aliud Speciale.

Fœdus commune eſt, quod vocari ſolet à Theologis mediatum; quia mediante homine contractum erat cum omnibus. Gen. 9. 11. de Iride.

XII. Speciale eſt vel *legale* vel *Euangelicum*.

XIII. *Legale*, pro duplici ſtatu hominum, duplex eſt, vel in ſtatu *integritatis*, vel *lapſus*.

In ſtatu integritatis erat fœdus ſancitum inter Deum & homines, ut homo legi pareret: Deus homini parenti promiſerat vitam æternam, & hoc ſtabiliverat ſigno arboris vetitæ. Poſt lapſum fœdus legale erat in quo Deus poſtulat obedientiam, & promittit vitam æternam, ſed hoc fœdus ſigno nullo ſtabilitum.

XIV. Euangelicum fœdus eſt vel *vetus* vel *novum*.

Vetus quod Deus pepigit cum Abrahamo & ex ipſo ortis. Novum cum omnibus gentibus. XV. E-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XV. Euangelicum fœdus non pertinet ad omnes, ſed ad quoſdam ex omnibus gentibus.

Probatur ex Epiſt. ad Rom. 9. ubi diſtinguuntur filii promiſſionis ſeu fœderis à reliquis, quod utique non fieret, ſi omnes & ſinguli pertinerent ad fœdus.

XVI. Soli fœderati ſunt legitimi poſſeſſores mundi, reliqui verò uſurpatores.

Probatur Rom. 4. 13. & hinc jam intelligitur illud 1 Cor. 3. verſ. 21. quod ſcilicet omnia ſunt fidelium, quia jus habent in rem omnem.

XVII. A proprietate verborum non eſt diſcedendum abſque neceſſitate.

Hæc regula eſt propter iſtos, qui omnia impropriè accipi volunt, quales ſunt Sociniani, ſed dum hæc agunt, ratio ab ipſis petenda eſt, quare diſcedant.

XVIII. Vox magis uſitata præferenda eſt minus uſitatæ, niſi certa ratio ſubſit.

Neceſſitas hujus regulæ eadem eſt quæ prioris.

XIX. Scriptura flagitium jubens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

aut prohibens virtutem figuratè eſt intelligenda.

Ita dum jubet ſibi eruere oculum, pedem abſecare. &c.

CAP. IV.

De Deo.

I. COgnitio Dei eſt vel naturalis vel revelata.

Cognitio Dei naturalis eſt quæ ſe in adultis ſanâ mente præditis ſponte exerit; ita ut nemine docente, perſuaſi ſint, eſſe numen aliquod ſapientiſſimum, potentiſſimum, quod mundum & quæ in eo ſunt, condidit, gubernat & quod id numen religioſe colendum ſit. Primum membrum Diſtinctionis habetur Rom. 1. 20. Secundum in Euangelio Ioh. 1. verſ. 18. Cæterum ſciendum eſt naturalem cognitionem dici, non quòd, ut Vorſtius nugatur, ſit à natura, quemadmodum, verbi gratia, viſus, auditus; ſed quòd nullo docente ubi ad rationis uſum devenitur ex principiis innatis proficiſcatur hæc ipſa cognitio.

II. Cognitio naturalis non ſalvat, ſed inexcuſabiles reddit homines.

Vide Rom. 1. verſ. 20.

III. Co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

III. Cognitio Dei non eſt comprehenſiva, ſed apprehenſiva.

Comprehendi dicitur quod perfectè capitur. Deus perfectè capi non poteſt, quoniam infinitus non poteſt capi à finito.

IV. Deus apprehenditur cognitione analogica, non rei, ſed conceptus.

Analogia duplex eſt, rei & conceptus; quæ analoga ſunt ratione rei, illa habent idem genus; Deus autem cum creaturis non habet idem genus; E. hîc intelligitur analogia conceptus Quod ſcilicet Deum, qui infinitus, capiamus, ad ſimilitudinem conceptus eorum quæ finita ſunt.

V. Dei vox Ambigua eſt.

Sumitur enim propriè de ſolo Deo, impropriè, tum Metaphoricè pro Angelis & magiſtratu, tum Catachreſticè pro idolis, Diabolo & ventre.

VI. Vox Dei non notat poteſtatem ut Sociniani volunt, ſeu officium; ſed naturam.

Alias enim identificarentur hæ propoſitiones, Deus eſt Rex & Rex eſt Rex.

VII. Vox Dei de vero Deo accepta dupliciter capitur, οὐσιωδῶς & ὑποστατι-

ςατικῶς, ſive Eſſentialiter vel Perſonaliter. Eſſentialiter pro ipſa Dei eſſentia, perſonaliter pro perſonis.

Duo ſunt hîc notanda ad iſtam diſtinctionem. 1. Quomodo non ſequatur tres eſſe Deos, ſi vox Dei perſonaliter accipiatur. 2. Anne etiam vox patris eodem modo diſtinguenda ſit? ut ſcilicet accipiatur tum eſſentialiter tum perſonaliter? Quod ad primum membrum attinet, ſciendum eſt perſonam ſumi *Abſtractivè* & *Concretivè*; dum dicimus vocem Dei accipi perſonaliter, non intelligimus abſtractivè perſonalitatem; ſed concretivè, perſonalitatem cum eſſentia; ac proindè cum una eſſentia tantum ſit, quæ ſumpta cum hoc vel illo modo ſubſiſtendi, conſtituit perſonam, hinc fit, ut non poſſint dici tres Dei quia modi iſti ſubſiſtendi tres unicam tantum habent eſſentiam. Quod ad vocem Patris attinet eodem modo accipitur vel ȣ̓σιωδῶς vel ὑποςατικῶς; & ȣ̓σιωδῶς accipi certum eſt, in Oratione Dominica; ὑποςατικῶς in Symbolo Apoſtolico.

VIII. Vox Dei accipitur vel extra complexionem vel cum complexione.

Diſtinctio iſta diligenter obſervanda eſt contra Socinianos: dicitur autem Iehova in Com-

Complexione, quando conjungitur cum re aliqua, ut cum Ierusalem dicitur Iehovah, non absolutè id fit, sed ac si diceretur, Civitas in qua Iehova habitat: item vexillum Iehovæ Dei mei; sed extra complexionem, non nisi soli Deo, ista vox tribuitur.

IX. Iehova dicitur in casu recto non obliquo.

In casu recto non dicitur nisi de Deo, in casu obliquo dicitur etiam de creaturis, ut cum dicitur Mons Iehovæ.

X. Attributa Dei non differunt in Deo, nisi ratione modi nostri concipiendi.

Quærunt Scholastici anxiè, quomodo differant attributa Dei in Deo, an *realiter*, an *formaliter*, an *modaliter*, an *ratione* sive distinctione rationis. Dicimus *ratione*, & propterea solemus etiam hoc efferre istis terminis, differunt modo nostro concipiendi.

Obj. Attributa Dei definitione differunt. Ergo differunt inter se. *Resp.* Attributa Dei tum definiri in ratione ad creaturas & effecta, quæ edit circum creaturam; non in ratione ad Deum, qui absolutè unus est. Verbi gratia, aliter definitur misericordia aliter justitia, propter scil. diversa, in objectis diversis, effecta, etsi in Deo absolutè unum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

unum ſint. In Deo enim, etſi ſit *aliud* & *aliud*, non tamen eſt *alius* & *alius*.

XI. Cauſa, quare diſtinguimus in Deo attributa ab aſſentia, eſt inadæquatus noſter conceptus.

Ruſticus aliquis craſſus, non capit valorem numiſmatis aurei vel argentei niſi ipſi per nummulos fuerit diviſus. Tales & nos in hac cognitione de Deo ſumus; Deus enim infinitus eſt, & unum omnia; ſed nos iſta omnia quæ unum ſunt non capimus, niſi partiamur quaſi: & hinc omnia iſta quæ Deo tribuuntur, & in Deo non niſi unum ſunt, tanquam diſtincta percipimus.

XII. Sunt attributa Dei alia abſoluta, alia relata.

Obvia eſt hæc diſtinctio apud Theologos, ſed quæ non ita explicatur, & quæ difficultatem habet aliquam quoad membrum poſterius; Nam Vorſtiani ſemper ex hoc argumentantur, hæc attributa non eſſe Deum, quia poterant non eſſe. Verbi gratia, dum de decretis diſputant, dicunt, poterat decretum non eſſe, quia Deus poterat non decreviſſe, & tamen Deus non poterat non eſſe. At verò in his, talia argumenta proficiſcuntur ex ignorantia attributorum Dei relatorum. Nam duo ſignificant; *eſſentiam* Dei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Dei & *denominationem* aliquam à re externa ſive nomenclaturam. Denominatio Dei poterat non eſſe, hoc eſt, poterat voluntas Dei non vocari decretum, & tamen ipſa non poterat non eſſe. Sic Deus poterat non eſſe creator, & non habere hoc nomen, at non poterat non eſſe Deus.

XIII. Attributa Dei alia *communicabilia*, alia *incommunicabilia* ſunt.

Incommunicabilia dicuntur quorum nihil ſimile reperitur in creaturis, ut eſſe infinitum, æternum, immenſum. Communicabilia ſunt, quorum aliquid analogi reperitur in creaturis, ut ſapientia, voluntas, juſtitia, miſericordia, Eſſentia. Cæterum hoc analogum quod eſt in creaturis, vel *veſtigium* Dei, vel *imago Dei eſt*. Veſtigium Dei, vocatnr τὸ eſſe ſive eſſentia item vita, quod veſtigium etiam eſt in rebus viventibus extra homines & angelos conſtitutis. Imago autem Dei illa dicitur ſimilitudo cum Deo, ratione intellectus, voluntatis, integritatis, juſtitiæ, Dominii in creaturas, quæ in ſolos homines & angelos cadit.

XIV. Deus eſt immutabilis ratione *eſſentiæ*, *loci*, *voluntatis*.

Eſſentia enim ſi mutari debeat, à potentiori deberet mutari, quem Deus nullum ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

habet. Nec ratione *loci*; quia ubique eſt. Blaſphemè hic ab Atheis objicitur, qui ubique eſt nuſpiam eſt. Quia hoc non de Deo, ſed de hominibus, variis locis atque occupationibus diſtractis, verificatur. Non etiam ratione *voluntatis*, quia ille eam non mutat. Nomina verò quæ Deo in tempore acceſſerunt, ut Creator, non mutationem in Deo, ſed in creatura denotant.

XV. *Æternum* dicitur dupliciter, *propriè* & *impropriè*. Propriè illud, quod principio & fine, omni denique ſucceſſione caret. Impropriè æternum eſt initium & ſucceſſionem habens, ſed quod finem nullum habiturum eſt, quale cadit in homines & angelos.

Apud Philoſophos diſtinguuntur tempus, Ævum & æternitas. *Tempus* eſt quod habet principium, finem & ſucceſſionem. *Ævum* quod quidem non caret principio & ſucceſſione, ſed fine caret, quæ dicitur æternitas *à parte poſt*. *Æternitas* verò eſt quæ caret principio, fine & ſucceſſione & dicitur æternitas *à parte ante* & *à parte poſt*.

XVI. Æternitati res coexiſtunt non *adæquatè* ſed *inadæquatè*.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Hoc est, in Deo nulla datur successio, præsentis, præteriti & futuri, sed omnia illi præsentia.

XVII. Infinitum dicitur dupliciter, vel ut opponitur determinato, & Græcis vocatur ἀόριστον quasi dicas non definitum, verbi gratia: Quantitas discreta, potentia non definita. Vel ut opponitur illi quod est limitatum, & dicitur τὸ ἄπειρον. Et hoc modo Deus est infinitus, quia non habet terminos essentiæ suæ.

XVIII. Deus est ubique ut causa conservans in effectis.

Non certè ut locatum in loco; alioqui caperetur à re aliqua. Proindè approbanda non est ista distinctio Scholasticorum quoad primum membrum, quâ dicunt: Deus est in loco *repletivè*, spiritus *definitivè*, corpus *circumscriptivè*.

XIX. Deus ubicunque est totus est.

Obj. At partes non habet; etsi totus in una re non est totus in altera. *Resp.* Totum vel pro perfecto sumitur absolutè vel relatè quoad partes. Priori modo non posteriori Deus dicitur totus. Deinde aliud est *totum esse*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

esse, aliud *totaliter esse*. Nam totaliter esse significat, ita esse alicubi, ut alibi extra eum locum non sit. Deus ergo dicitur ubicunque est totus esse, non totaliter. Quia totaliter non nisi in se ipso est.

XX. Deus est immortalis, invisibilis, negativè, non privativè.

Etiam angeli negativè sunt invisibiles, non autem immortales, sed privativè.

Obj. Atque in angelos mors cadere non potest, E. possunt dici privativè immortales. *Resp.* Immortale non tantum opponi *mortali*, sed etiam *annihilationi*, ita, utut angeli prima significatione non sint mortales, posteriori tamen sint annihilabiles.

XXI. Dei visio quintuplex est. 1. in somniis. 2. In signis. 3. in carne. 4. per fidem. 5. Ex creatione & effectis. Rom. 1. 19. 20.

Vorstius contendit Deum videri oculis corporeis, sed absurdè. Nam Deus est spiritus; oculis corporeis videri non potest.

XXII. Potentia Dei non proprie, sed improprie de Deo dicitur.

Deus est actus purissimus, cum E. dicitur posse aliquid, non potentiam in ipso designat; sed potentiam passivam in subjecto

jecto qua actum diuinæ actionis ſubire poteſt, quæ nihil aliud eſt quam non repugnantia, ut res fiat potentiâ Dei.

XXIII. Potentia Dei diſtinguitur in ordinariam & abſolutam.

Ordinaria eſt, quæ eſt ex conſilio definito Dei. Abſoluta quæ in ſe conſideratur abſolutè. De hac quæritur: An ſit in Deo? Calvinus videtur negare, ſed malè; nam loca iſta ſcripturæ explicari non poterunt commodè; *Poteſt Deus ex lapidibus filios Abrahæ excitare*, Annon *poſſem rogare patrem meum*, & *dabit mihi* 12. *legiones angelorum.*

XXIV. Potentia & poteſtas diſtinguuntur in Chriſto.

Poteſtas *officium*, potentia *naturam* notat.

XXV. Scientia in Deo duplex eſt, Viſionis & Simplicis intelligentiæ.

Viſionis dicitur ſcientia futurorum, quæ nititur decreto Dei. Ideo enim Deus ſcit futura, quia decrevit. *Simplicis intelligentiæ* dicitur ſcientia poſſibilium, ut quando Deus ſcit quid ſibi poſſibile eſt, etiamſi hoc non ſit facturus, & innititur potentiæ abſolutæ. Cæterum ſciendum eſt, Arminianos confinxiſſe tertiam ſpeciem ſcientiæ divinæ, & vocare illam *ſcientiam mediam*, ſive conditionatam, quando ſcil. Deus novit aliquid even-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

eventurum quod nunquam decrevit. Sed absurda illa est. Nam nihil evenit quod Deus non decrevit. Tren. 3. vers. 37.

XXVI. Contingentia non est determinata veritas.

Scilicet respectu *intellectus creati*, non *increati*. Hinc Philosophi dicunt, quod intellectus divinus sit mensura, norma & regula intellectus creati.

XXVII. Res sunt, quia Deus scit, scientiâ nimirum practicâ & visionis, (quæ decreto Dei nititur) non verò scit quia sunt.

Alias enim conformaretur intellectus Dei ad rem, & ita haberet potentiam passivam, ad perfectionem acquirendam à re: & perficeretur à re, quod est absurdissimum.

XXVIII. Voluntas Dei alia est permissiva alia effectiva.

XXIX. Permissio duplex Physica vel Ethica.

Physica est τὸ non impedire. Act. 14. 16. Math. 19. 8. Non impedita Deus permittit peccata dupliciter, vel *subtrahendo* gratiam, non inhærentem sed assistentem 2. Chron. 32. 31. quod fit in peccato omissionis; vel *promovendo* creaturam malam ad operan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

randum, quod fit in peccato commissionis.

XXX. Distinctio voluntatis in signi & beneplaciti, non est distinctio, sed tantùm vocis ambiguæ explicatio.

Voluntas enim signi nihil aliud est quam verbum Dei, verbum autem Dei est effectum voluntatis Dei, non ipsa voluntas.

XXXI. Voluntas beneplaciti & voluntas signi non pugnat, si voluntas signi ex fine judicatur.

Adversarii dicunt, nos pugnantes in Deo Voluntates statuere, quia dicimus, Deum non omnes velle servare quos vocat; nam quosdam vocat, non ut salvet, sed ut reddat inexcusabiles.

XXXII. Voluntas beneplaciti non dicitur talis ratione objecti circa quod occupatur, sed ratione causæ impulsivæ sive ex modo volendi, quod scil. agat ita, ex eo quod ipsi placet.

Cum dicimus voluntate beneplaciti omnia evenire, non dicimus Deo placere omnia quæ eveniunt, atque adeò etiam peccatum, quod falsum est.

XXXIII. Distinctio voluntatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Dei in absolutam & conditionatam, vanissima est.

Quia sicut Deus non potest distingui, ita nec Voluntas. Voluntas enim Dei Deus est.

XXXIV. Item in antecedentem & consequentem vana est.

Quia in Deo ponit mutabilitatem; ponit enim Deum voluisse omnes salvos fieri, postmodum cum vidisset non omnes credituros mutasse sententiam, & nullos voluisse servari, nisi credentes, qualis mutatio in Deum non cadit. Iacob. 1.17.

XXXV. Voluntatis divinæ distinctio in approbantem tantum, vel approbantem & efficientem simul, nulla est.

Solent quidam ex nostratibus uti istâ distinctione, Deus, inquiunt, vult approbativè omnes salvos fieri, sed non effectivè, sed ineptè. Nam quod Deus approbat, illud vult. Psal. 115. 3. omnia, quæ voluit Deus, sive quibus delectatus est fecit.

XXXVI. Sic voluntatis efficacis & inefficacis distinctio vana est.

Quia omnis voluntas Dei impletur, nec Deus mutat voluntatem suam, ut liquet Esai. 46. 10. nec quisquam irritam reddere potest voluntatem Dei. Esai. 49.

Obj.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Obj. At Deus non omnia quæ vult efficit. *Resp.* Efficax non dicitur, ab efficiente, nec significat efficiens, sed idem quod non irritum, ut sensus sit, nulla voluntas Dei est irrita.

XXXVII. Consilium non tribuitur Deo propriè, sed impropriè.

Consilium in illo locum habet qui consultat; qui consultat, ille ignorat: in Deo autem nulla ignorantia est. E. nulla consultatio. Tribuitur E. Deo κατ' ἀνθρωποπάθειαν desumptam ab homine sapiente qui nihil sine consilio agit.

Cap. V.

De Deo Patre.

I. PAter est principium personarum in SS. Trinitate originis, non naturæ vel temporis.

Dicitur pater principium, sed nec filius nec Spiritus Sanctus principiata.

Obj. Socin. Posito uno relatorum ponitur alterum. *Resp.* Ista proprie non sunt relata prædicamentalia, de quibus hoc enunciatur, sed sunt transcendentalia. Non autem relatorum quorumvis uno posito, ponitur alterum; ut fit in relatis secundum dici; non enim ibi si unum est, statim etiam alterum est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

II. Filius eſt à Patre ratione modi ſubſiſtendi in eſſentia, non ratione eſſentiæ.

Eſt egregia diſtinctio apud Theol. ubi dicitur, filius non eſt αὐτόυιος ſed αὐτόθεος. Sciendum magnam diſputationem ortam inter Arminianos, Vorſtium & noſtras eccleſias, quia Arminiani & Vorſtius dicebant filium eſſe à patre quoad eſſentiam, atque ita non αὐτόθεον à ſe Deum: quod ſi ſic, E. eſt dependens Deus, creatura ergo.

III. Generatio quæ eſt in Deo eſt æterna, & tamen perfecta.

Diſputant aliqui an filius deſinat generari nec ne; dicunt enim, ſi deſiit, E. eſt mutatio, ſi non, E. imperfecta. At nos ex Adverſariis viciſſim poſſumus quærere, an Sp. Sanctus procedat adhuc à patre nec ne, ſi deſiit, E. mutatus, ſi adhuc. E. imperfectus. Vanitas ergo iſtius argumenti liquet ex eo, quod etiam in natura ſint aliqui actus permanentes, qui tamen, ſimulac ſunt, perfecti ſunt. Verbi gratia, Lux manat è ſole perpetuo, & tamen perfecta ſimulac emanat. Sic viſio noſtra ſimulac fit, perfecta eſt tamen non ceſſat.

IV. Generatio quæ in Deo eſt, non eſt *phyſica* ſed *hyperphyſica*.

Hinc liquet quam inepte argumentantur Soci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Sociniani, qui, ut tollant generationem quæ est in Deo, argumenta sua proferre solent ex generatione physica; at hæc nihil præter nomen cum hyperphysica commune habet, ergo Argumentatio illorum non procedit. Quod autem sit hyperphysica, liquet; quia Deus natura non est, sed aliquid supra naturam.

V. Generatio quæ in Deo est, etsi sit hyperphysica, tamen non est metaphorica, sed proprie dicta.

Adversarii dicunt eam non proprie dictam esse generationem, quia non est generatio Physica. At quam inepte, nam hic etiam dici posset, Deus non habet esse Physicum, E. Deus non habet esse proprie dictum.

VI. Invocatio Dei duplex est, *Absoluta* vel *relativa*.

Subjicimus hanc distinctionem quia pendet ab istis quæ modo diximus. Socinus ridet hanc distinctionem, & dicit omnem invocationem esse relativam. *Resp.* Adorationem sumi vel *natura sua* vel *ratione objectorum*. Natura sua omnis invocatio est relativa; at ratione objectorum est vel *absoluta* vel *relativa*. Absoluta illa vocatur quâ tota SS. Trinitas invocatur, Relativa, quâ pater per filium invocatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

VII. Deus gignit filium voluntate & intellectu.

Ratio est, quia unum idemque sunt in Deo.

Obj. At quæ Deus vult poterat non velle; unde illa quæ vult quodam modo contingentia sunt. *Resp.* Duplicia sunt quæ Deus vult, quædam ad intra, & illa non possunt non fieri & non velle, quædam ad extra, & illa potuisset non velle, atque adeò potuissent non fieri.

VIII. Communicatio Dei alia est necessaria absolutè, alia necessaria ex hypothesi voluntatis suæ.

Quæritur. Quomodo illud axioma intelligendum est. *Bonum est communicativum* sui, & an etiam ad Deum referri debeat? *Resp.* Aff. Sed de Deo etiam dici istam communicationem vel ad intra; ita communicat filio modum subsistendi in Essentia; Ita pater & filius communicant Sp. Sancto modum subsistendi in essentia divina. At verò illa communicatio quæ ad extra est, & secundum quam se communicat creaturis, est communicatio qua poterat non esse, poterat enim nihil istarum fecisse quæ fecit, atque adeo creaturis se communicasse. Communicationem ad intra vocant scholastici *formalem*; eam verò quæ ad extra est *effectivam*.

IX.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. Activa & passiva generatio non inferunt in Deo compositionem.

Sociniani hoc urgent, cum illi interim susque deque ferant, an in Deo compositio datur nec ne. Cæterum non dari in Deo compositionem, sive hanc distinctionem non efficere compositionem in Deo probatur. Neque enim quatenus ad se referuntur, [sic enim inter se sunt opposita] neque quatenus ad essentiam pertinent, [sic enim sunt idem cum essentia] ita ut in priori consideratione oppositio compositionem impediat, in posteriori autem identitas cum essentia eam non admittat.

X. Filius Dei dicitur quasi unigenitus, ubi particula quasi non est assimulativa veri, sed expressiva veri.

Accipitur enim vel ut *similitudinem*, vel ut *veritatem* notat, cum autem dicitur, filius *quasi* unigenitus, veritatem rei notat, sic & cum dicitur Luc. 22. Et sudor ejus erat *quasi* grumi sanguinis.

XI. Proprium dicitur multis modis.

Proprium dicitur 1. quod opponitur *alieno*, ita dicitur proprius Dei populus, h. e. qui non est alterius. 2. Proprium accipitur prout opponitur illi quod non est alicui naturale, ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

le, ita proprius ſanguis. 3. Proprium accipitur prout opponitur accidenti communi. Ita divinæ naturæ proprium eſt, eſſe ubique. 4. prout opponitur adoptivo. Et ita Chriſtus filius proprius dicitur. Rom. c.8.

XII. Filius Dei multipliciter dicitur, vel filius qui eſt ex eſſentia patris genitus, vel jure creationis, quales angeli Iob. 1. vel jure adoptionis, & ita omnes fideles ſunt Filii Dei.

Quæritur. An etiam humana Chriſti natura dici poſſit Dei filius? Commentarii in catecheſin hoc volunt eſſe filium ratione unionis hypoſtaticæ, ſed in ſcriptura, nihil tale, imò contrarium; nam ſemper diſtinguitur filius Dei à Chriſto quatenus homo; ut Rom. 1. *de filio ſuo qui ex ſemine Davidis ſecundum carnem*, & paſſim.

XIII. Filius Dei non poteſt operari à ſe ipſo niſi quod patrem viderit operantem.

Socinus putat hunc locum demonſtrare Chriſtum non eſſe Deum at ineptè: Nam hoc ibi non dicitur ex *defectu potentiæ*, ſed *ob inſeparabilitatem naturæ*, quoniam unius eſſentiæ eſt filius cum patre, quare etiam ibidem Ioh. 5. dicitur quod pariter operetur ac pater,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

pater, quod non posset esse, nisi esset ejusdem naturæ cum patre.

XIV. Primogenitus dicitur duobus modis. 1. Propriè sumitur pro eo qui ante alios omnes sui similes natus est. 2. Impropriè, Metonymiâ antecedentis pro consequente, ille dicitur primogenitus qui est dominus & hæres omnium paternorum bonorum. Dum Christus dicitur primogenitus creaturarum, posteriori significatione accipitur. Sic David dicitur primogenitus regum Psal. 89. vers. 27. quia præcipuus & primarius inter reges fuit.

XV. Filius est minor patre Ioh. 14. 18.

1. Ratione humanæ naturæ. 2. Ratione officii mediatorii. Hinc Regula Theologorum. *Inæqualitas officii, non facit inæqualitatem naturæ.*

XVI. Spir. sanctus accipitur vel pro donis, vel pro autore donorum. 1. Cor. 12.

XVII. Sp. Sanctus procedit tàm à patre quàm à filio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Græci negant hoc, & dicunt eum à patre tantum procedere. Verùm procedit quidem à patre, ast non ita ut filius excludatur.

XVIII. Dum Sp. Sanctus dari alicui dicitur, non notat præsentiam ejus localem, sed certam operationem.

Quia Sp. Sanctus est ubique, dum igitur dicitur venire & dari, intelligitur per hoc operatio quam ibi edit.

XIX. Processio Spirit. Sancti duplex est, Æterna & Temporaria.

Æterna significat modum subsistendi in essentia divina. Temporaria autem nihil aliud quam operationem.

XX. Sp. Sanctus dicitur interpellare pro nobis non propriè sed impropriè. Rom. 8.

Non interpellat, sed facit nos interpellantes & Deum rogantes. Interpellat pro nobis non *formaliter* sed *efficaciter* ut scholæ loquuntur.

XXI. Spiritus Sanct. ita in Deo patre & filio est, ut pater & filius sint in Sp. Sancto.

Vocant hoc Theologi per ἐμπεριχώρησιν quod est, si latinè vertas, inmeatio. Cæterum Soci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Sociniani contendunt Sp. ſanctum non eſſe Deum & perſonam, quia eſt in perſona; at hoc pacto negent patrem & filium eſſe perſonas. Pater enim eſt in filio, filius autem etiam in patre; ut Ioh. 14. verſ. 10, 11.

XXII. Deus & creatura nihil habent commune præter nomen.

Si enim habent aliquid commune, illud aut foret finitum aut infinitum, ſi finitum, Ergo Deus finitus; ſi infinitum, Ergo creatura infinita.

XXIII. De Deo magis verificantur abſtracta quam concreta.

Hoc eſt, Deus potius eſſentia eſt quam ens, ſapientia quam ſapiens, immenſitas quam immenſus. Sed ſciendum eſt, verum hoc eſſe in attributis *abſolutis*; nam in *relatis* quæ actionem notant, concreta magis verificantur, melius enim quadrat, dicere Deum creatorem quam creationem.

XXIV. Infinitum plus uno eſſe non poteſt.

Hoc etiam Ethnici agnoverunt; non enim poſſunt eſſe plura entia independentia quam unum. Probatur, quia ſi hoc, aut infinita illa ſe invicem caperent, & tum non eſſent infinita; aut non, & ſic etiam definitos

tos terminos haberent essentiæ ; quia unum ab altero distaret.

XXV. Ab omnipotentia non est argumentandum ad id, cujus contrarium extat in scriptura.

Verbi Gratia, siquis ita vellet, Deus potest condemnare fideles , Ergo condemnabit. Contrarium enim extat.

XXVI. Ab omnipotentia Dei non est argumentandum , nisi etiam constat de voluntate.

Ineptum enim esset, si dicerem, Deus potest me facere regem , Ergo faciet.

XXVII. Voluntas Dei est regula omnis boni.

Dupliciter hoc capi potest , vel quod sit causa omnis boni, vel quicquid Deus vult, esse bonum. Sciendum autem hîc , quædam justa esse quia Deus vult , quædam verò eum velle, quia justa sunt.

XXVIII. Affectus in Deo non est nisi effectus & voluntas Dei.

Ita ira , odium , significant voluntatem Dei puniendi.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

CAP. VI.

De Creatione.

I. CReatio duplex est, mediata & immediata. Mediata est quæ fit ex re inhabili. Immediata quæ fit ex nihilo.

Deum ex nihilo omnia feciſſe liquet Rom. 4.17. *Qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ſint*, & ad Hebr. 11.3. *Per fidem intelligimus mundum non ex apparentibus factum.*

II. Particula iſta, *per*, qua utitur Sp. ſanctus in opere creationis, aliquando abſolute notat cauſam efficientem, aliquando ordinem in agendo.

Cauſam notare Rom. 11. 36. patet, *Ex quo*, per *quem & ad quem ſunt omnia*. Ordinem, dum filio tribuitur. Ioh. 1. *Per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil.*

III. Dicitur Deus finis omnium, non indigentiæ, ſed perfectionis & aſſimilationis.

Dicitur Prov. 41. Deum omnia condidiſſe propter ſe, hoc quomodo intelligendum quæritur. *Reſp.* de fine perfectionis, quia Deus creaturis opus non habuit, neque earum indigus fuit. Ergo creavit omnia pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

pter se tanquam finem *assimilationis*, ut se communicaret creaturis. Iob. 33.

IV. Deus quæcunque fecit, non fecit tractu temporis, sed in momento.

Psal. 33. *Dixit*, inquit, *& facta sunt.* Interim hîc conciliatio est adhibenda; nam dicitur Deum sex diebus operatum esse, quod ita accipiendum, sex momentis condidisse, ita ut quæ singulo die dicuntur facta, momento istius diei facta esse censenda sint.

V. Deus quievit ab operibus, & tamen operatur.

Prius habetur in libro Geneseos. Posterius Ioh. 5. conciliantur ista sic, quievit à speciebus novis creandis, sed non quievit à speciebus creatis conservandis & propagandis. Conservatio enim est quasi creationis continuatio.

VI. Deus fecit omnia valde bona, & tamen mutabilia.

Quæritur: Quomodo hoc verum esse possit? *Resp.* Bonitas duplex est entis independentis & dependentis. Illa est simplex immutabilis, hæc autem mutabilis, imo ita creaturam sequitur ut sit proprium ejus quarti modi; nec est defectus privativus hæc mutabilitas in creaturis, sed est defectus negativus, qui in creatura rationali non est peccatum.

catum. *Quæritur* deinde. Quomodo hinc Theologi noſtri deducant bonitatem hominis moralem, cum hîc agatur de bonitate rerum communi, quæ certè moralis eſſe non poteſt, niſi elicere velimus morale bonum cadere in omne quod eſt: *Reſp.* Agitur hîc non de bonitate aliqua generali, ſed de ea, qua unicuique Speciei eſt propria: cum ergo bonitas moralis homini propria ſit, hoc loco quoque intelligenda eſt.

VII. Noxium eſt vel ab ipſa prima creatione, vel à lapſu.

Quæritur. An beſtiæ etiam noxiæ creatæ ſint; item herbæ venenatæ? *Reſp.* Neg. Nam quæ hominibus nocere ſolent, in ſtatu integritatis non erant nocitura, ſed quod in nos ſæviant, hoc ex culpa acceſſit, ut ſit nobis pœna.

VIII. Confuſum quicquid eſt, vel eſt tale ratione cauſæ ſecundæ, vel Primæ.

Dicuntur omnia à Deo in certo numero, pondere & menſura facta eſſe; poſſet jam inferri, nullam fore confuſionem in rebus, quod falſum eſſe experientia docet. *Reſp.* confuſa videntur ratione noſtri; quæ ratione Dei ordinatiſſima ſunt. 1. Omnia n. ad certos fines diriguntur. 2. Per certa media. Vtrumque hoc liquet ex doctrina de providentia.

IX. Pec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. Peccatum angelorum est vel objecto primum, vel motu primum.

Valde disputant Theologi nostri de eo, quodnam fuerit primum peccatum. Et quidem si de *motu primo* quæramus, hoc facile scitur; nam omne peccatum actuale habet istos gradus. 1. Dubitatio cum deliberatione conjuncta. 2 Propositum faciendi. 4. Factum ipsum. Diabolorum ergo peccatum *motu primum* erat, dubitatio, infidelitas. *Objecto* verò primum quod sit, non facile cognoscitur; probabile tamen est, fuisse superbiam.

X. Inter angelos datur ordo, non ratione naturæ, sed ratione officiorum.

Hoc est, quod aliis majora, aliis minora demandata sint.

XI. Angelus alius est creatus, alius increatus.

Nam angelus dicitur filius Dei, qui est Deus æternus *Exod.* 3. nam ille qui hîc dicitur angelus Iehovæ, dicitur Deus Abraham, Isaaci, Iacobi, & dicitur Iehova Genes. 22. Item angelus faciei Dei. An verò hîc idem Angelus vocetur Michael de eo controvertitur ex scriptura. Nos negamus, Michael enim ille non ausus est Sathanæ impingere notam maledictionis; sed dixit: *increa-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

increpet te Dominus. Christus autem Sathanæ maledictionis notam impingere ausus est. Marc. 1. 25.

XII. Hominis tantum duæ sunt partes essentiales. Corpus scilicet & anima.

Liquet hoc Matth. 10. ubi Christus dicit: *ne timete eos qui trucidant corpus* &c. Eccl. 12. *Corpus redit ad terram, spiritus ad Deum.*

Obj. ex Psal. 5. 23. Heb. 3. ubi tres nominantur, corpus, anima & spiritus. *Resp.* dum anima & spiritus corpori contradistinguuntur, non intelliguntur duo diversa, sed una eademque res per diversas facultates expressa. Nam per animam. 1. Intelligitur anima sensitiva, per spiritum facultas rationalis, ut hoc prolixè probatur à Theod. Beza in annotat. Maj. N. T.

XIII. Homo in integritatis statu potuit non mori. In statu lapsus non potest non mori; in statu glorificationis non poterit mori.

In statu integritatis potuit non mori, quia potuit non peccasse. In statu lapsus omnibus semel constitutum est Mori. Hebr. 9. *quia stipendium peccati est mors.* In statu gloriæ erunt similes angelis. Luc. 20. Immortales.

XIV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XIV. Homo in ſtatu integritatis erat corruptibilis naturâ. Non vero corrumpendus gratiâ & beneficio Dei.

Corruptibilem fuiſſe natura liquet. 1. Erat ex quatuor elementis compoſitus. 2. edebat, bibebat; nec tamen moriturus erat; quia mors eſt propter peccatum.

Obj. Quodcunque propter peccatum eſt, pœna eſt; at mortalitas propter peccatum eſt. Ergo per conſequens, homo non fuit mortalis. *Reſp.* Non dicimus hominem fuiſſe mortalem proximâ potentiâ, ſed dum dicimus potuiſſe mori, intelligimus potentiam remotam, ſive poſſibilitatem moriendi, quam alii vocant non repugnantiam.

XV. In ſtatu integritatis intellectus hominis erat bonus mutabiliter, voluntas bona mutabiliter.

Quæritur. Cum homo fuerit bonus in ſtatu integritatis, anne ergo arbor bona poteſt malos fructus ferre? *Reſp.* bona arbor, quæ immutabiliter bona eſt, non poteſt malos fructus ferre; at quæ mutabiliter, poteſt; mutari enim poteſt, & ex bona mala fieri.

XVI. Ignorantia earum rerum quas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

quas scire non debemus, non est peccatum ; at earum quas scire debemus, est peccatum.

Quæritur : An hoc peccatum fuerit quòd Eva ignoraverit serpentem loqui posse ?

Resp. Non, erat enim ex istis quæ non tenebatur scire, sed experientia demum fuerat assecutura ; sed hoc peccatum erat quod putabat isti arbori vetitæ vim inesse scientiæ boni & mali, cum fuerit tantùm Sacramentum.

XVII. Aliter se habuit liberum arbitrium in statu integritatis, aliter in statu lapsus, aliter in statu reparationis, aliter in statu glorificationis.

In statu integritatis potuit velle & non velle ; erat enim naturâ suâ ad utrumque habile, ac proinde liberum erat à miseria & coactione. In statu lapsus ita se habet, ut non possit bonum spirituale velle, nec morale benè, potest tamen bonum spirituale rejicere, & morale non facere, itaque liberum est à coactione, non autem à miseriâ. In statu reparationis habet se homo ad utrumque quidem, sed ex parte liberum, à miseria & coactione. In statu glorificationis non potest nisi bonum; Liberum itaque erit omni modo à miseria & coactione.

XVIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XVIII. Imago Dei consistit in natura, rectitudine & dominio.

In natura, Gen. 9. 6. qui effundit sanguinem &c. in rectitudine. Eph. 4. 20, 21, 22, 23. Col. 3. 8, 9, 10. In dominio. Gen. 1. 26.

XIX. Omnis creatio novitatem sapit, atque adeo non poterat esse ab æterno.

Sunt aliqui absurdi philosophi qui docent Deum ab æterno potuisse condere omnia, quod ita urgent: *Quær.* An non Deus semper potuisset facere mundum? si ita, ergo etiam ab æterno. *Resp.* Potuit semper in tempore cum tempore, non tamen absque tempore, contradictio enim est.

XX. Creatio activa ipse Deus est.

Alii Scholasticorum negant, alii affirmant, sed aliqui distinguunt inter creationem activam & passivam. Nota autem illa regula est, quod verbalia in io ab activis descendentia, & actionem & passionem significent. *Activè* ergo voce Creationis sumptâ damus esse Deum ipsum, non *passivè*; & hoc ita esse ostenditur. Ista creatio activa aut creatione creatâ aut non; si creatione creata iterum pergam quærere, quid sit, an creatura an Deus; si creatura, creatione creata & sic processus in infinitum.

XXI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XXI. Omnium rerum creatarum idem est finis & causa efficiens.

Causa efficiens agit propter finem; Cum E. rerum creatarum fuerit efficiens, ut extra creaturas nulla dari possit præter Deum, etiam Deus ipse erit finis omnium.

XXII. Deus nunquam frustratur suo fine.

Causa secunda fine suo frustrari potest; at non causa prima; quia quod frustratur suo fine est ignorans; at Deus nullius rei est ignorans. 2. Quia qui frustratur suo fine, hoc non est in ejus potestate, ut fiat; at omnia sunt in Dei potestate.

XXIII. Ex intellectu humano res divinæ non sunt judicandæ.

Vtilissima est hæc regula. Habetur Esai. 59. Non sunt viæ meæ sicut viæ vestræ &c. Affertur autem hæc regula eò, quod multi putant cum Deus condiderit omnia in mensura, pondere & ordine, quod hoc non consistere possit, quod hæc regula dicit, quia sunt confusa multa. *Resp.* Ex hac regulâ, quod confusa non sint æstimanda, ex intellectu humano, sed divino.

XXIV. Aliquid quod est absolutè di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

tè dignius, poteſt certo reſpectu eſſe indignius.

Dignitas eſt vel abſoluta vel relata. Sic Angeli relatè conſiderati quatenus miſſi ſunt ad miniſterium electorum indigniores ſunt electis. At abſolutè in naturâ ſuâ conſiderati electis digniores ſunt. Sic Chriſtus quatenus medium ſalutis, indignior eſt Eccleſiâ. At abſolutè naturâ ſuâ conſideratus infinities Eccleſiam dignitate ſuâ excedit.

XXV. Inter bonos angelos eſt ordo, non naturæ præſtantiâ, ſed officiorum eminentiâ.

Diſputatur inter Theol. in quâ re nitatur iſte ordo? dicimus nos niti non præſtantiâ naturæ, ſed officiorum eminentiâ.

XXVI. Imago Dei non dicitur univocè de Chriſto & nobis.

Nam Chriſtus *eſſentialis* imago eſt, nos verò *accidentalis*: & quidem accidentalis analogica, ut dici ſolet.

CAP. VII.

De Prædeſtinatione.

I. PRædeſtinatio eſt vel hominum, vel angelorum.

Homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Hominum Rom. 8. 30. *Quos Prædestinavit.* Angelorum. 1. Tim. 5. 21. *& electorum Angelorum.*

II. Prædestinatio est vel electio vel reprobatio.

Graviter de eo disputatur, an prædestinatio possit tribui utrique. Nos aff. quod vel unico argumento ostendimus. Si peccata dicuntur in scripturâ prædestinata, ergo & homines ad illa patranda, Ergo pertinet ad reprobationem prædestinatio. At verum prius. Act. 2. 23. & 4. 27, 28. Si ergo peccata dicuntur prædestinata, & homines ad illa, cur non reprobationi quoque tribui possit vox prædestinationis? & quidem ratione longè potiori; quia Reprobatio est destinatio ad pœnam, quæ bona est moraliter, quia fit secundum leges justitiæ Dei, peccata verò mala sunt, & tamen iis vox prædestinationis accommodatur, quidni ergo & reprobationi quæ bona est? quippe actus justitiæ Dei.

III. Prædestinatio est absoluta à causa impulsiva quæ extra Deum est.

Si enim esset causa impulsiva, quæ moveret Deum ad hoc vel illud agendum, Deus esset causa dependens. Non autem absoluta est à mediis, verbi gratia, decrevit salvare fideles, sed per & propter Christum, sic decre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

decrevit reprobos damnare propter peccata.

IV. Objectum prædestinationis est aliud ratione finis prout est in intentione, aliud prout est in executione.

Ratione finis prout est in intentione est homo creabilis; Ratione finis qui est in executione, est homo condendus, conditus, permittendus in lapsum, lapsus; & ratio prioris est, quia finis non est de nihilo, sed de aliquo; jam ille de quo est finis, consideratur ut qui fieri possit, & hoc respectu Dei non potest considerari ut quod futurum sit, nam decrevisset Deus aliquid futurum incerto fine.

Posterioris probatio hæc est: quia Deus finem hunc quem sibi præstituit in ostensione justitiæ vindicativæ & misericordiæ, non potest assequi (non defectu *potentiæ* sed *objecti*) nisi hominem decrevisset condere, condidisset, permisisset in lapsum. Ergo hoc erit etiam objectum ratione finis prout est in executione.

V. Electio alia est ad gratiam, alia ad gloriam.

Alii ita; electio alia est ad finem, alia ad media; interim sciendum non distingui ita nisi

nisi objectis : Deus enim unico actu omnia vult, ita elegit omnia; & quod dicitur electio ad gratiam posterior esse electione ad gloriam, id ita intelligendum est, quod nim. sit posterior *naturâ* non *tempore* & ratione; quia ut ut Deus unico actu simplicissimo elegerit nos ad utrumque, tamen elegit nos, ad unum propter aliud hoc est, elegit nos ad gratiam, propterea quia elegerat ad gloriam.

VI. Electi sumus, ut simus in Christo, non quod eramus.

Torquet locus iste aliquos Eph. 1. *Elegit nos in ipso*; sed nulla hîc difficultas est, nam elegit nos esse, ita ut sensus sit, elegit nos, non quod eramus, sed ut essemus. Vid. locum parallelum Iac. 2. vers. 5. *nonne elegit Deus pauperes hujus mundi divites fide*, certè non qui erant, sed qui essent, quemadmodum ex sequenti themate liquet, nam eodem modo elegit divites quo hæredes; at hæredes non qui erant, sed qui essent.

VII. Voluit nobis Deus salutem, non in respectu ad Christum ratione intentionis; at voluit in respectu ad Christum ratione finis in executione.

Obj. Adversarii: Si Deus Christum nobis

bis misit propter salutem, ergo salutem prius voluit quam Christum, ergo non voluit in respectu ad Christum; Nam certè propter Christum in nobis salus confertur, nec est in alio quoquam salus. Act. 4. *Resp.* Si istud, voluit, ratione intentionis accipiatur, verum est quod non in respectu ad Christum; si non, sed in executione ad Christum, tum certè propter Christum, ἀδιφορικῶς hoc dicimus: Deus salutem nobis dat & constituit, ut propter Christum nobis salutem eam conferret.

VIII. Reprobatio est vel negativa vel positiva.

Negativam dicimus, non esse electum; quod scriptura istis verbis effert, *non esse scriptum in libro vitæ; non esse datum Christo.* Positiva est ordinatio ad pœnas, & ad ea, propter quæ pœna infligitur.

IX. Reprobatio positiva, est vel absoluta vel comparata.

Absoluta est ordinatio ad interitum, efferri solet his phrasibus *præscriptum esse ad æternam damnationem; vasa compacta esse ad interitum.* Rom. 9. Comparata autem est ordinatio non ad pœnam tantùm, sed ad majorem pœnam, verbi gratia, illi qui graviores pœnas subituri sunt, reprobati sunt comparatè ad majores pœnas.

X. Voca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

X. Vocabulum Electionis sumitur vel pro decreto, vel pro temporali electione.

Pro decreto Eph. 1. *Elegit nos in Christo*; pro temporali electione, 1. Cor. 1. *Deus enim qua sunt infirma elegit.*

XI. Reprobatio itidem accipitur vel pro *decreto:* ut cum dicimus compacta esse ad interitum; vel pro temporali rejectione, ut liquet in Judæis Rom. 10. 11.

XII. Odium duplex est, negativum vel privativum.

Negativum dicitur, quando Deus non amat aliquos, & hoc odio dicitur odisse Esauum antequam quicquam mali feciſſet. Odium positivum est, quo persequitur peccatores Psal. 5. 6. posterius odium est propter peccatum, non prius.

XIII. Amor duplex est benevolentiæ & complacentiæ.

Amor benevolentiæ vocatur à Scholasticis amor *ordinativus* & hoc amore etiam amat peccatores, quibus vult benefacere. Ioh. 3. 16. *sic Deus dilexit mundum* &c. Et Rom. 5. ostendit Deus charitatem suam. Amor complacentiæ est quo grati ipsi su-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

mus, de quo ad Eph. 1. *Gratos nos facit in ſuo dilecto.* Vocatur à Scholaſticis *amor collativus.*

XIV. Prædeſtinatio nihil ponit in prædeſtinato.

XV. Deus ita prædeſtinavit ad finem, ut etiam prædeſtinet ad media.

Ineptè ergo ratiocinantur qui dicunt: Si Deus me prædeſtinat ad vitam, ergo ſive credam, ſive non credam, ſalvabor tamen. Nam Deus qui prædeſtinat, non tantum ad vitam prædeſtinat, ſed etiam ad media, per quæ ad vitam pervenitur: verbi gratiâ Deus Hiskiæ regi prolongavit vitam ad annos 15. hîc interim monetur Hiskias ab Eſaia ut ulceri, ex quo decumbebat, palatham ficuum applicet. 2 Reg. 20. Sic Paulus acceperat promiſſionem, quod nullus ipſorum cum quibus vehebatur, in mari eſſet periturus: attamen, cum videret fugituros nautas, dicit; *ſi hi abierint, non poterimus ſervari*; ſciebat enim, ut ad finem, ita ad media eſſe deſtinatos à Deo.

XVI. Malum pœnæ eſt bonum moraliter, malum phyſicè patienti.

Eſt uſitata hæc regula in ſcholis, & ex ea refellitur Keckermannus, qui arbitrabatur, prædeſtinationem de reprobatione non poſſe rectè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

rectè dici, eò quod prædestinatio ratione finis dicitur, damnatio autem finis esse non potest, quia mala est. *Resp.* Non est mala, quatenus consideratur ut pœna, fit enim secundum leges justitiæ Dei.

XVII. Deus unico actu volendi omnia vult ita tamen ut unum velit propter aliud.

Quærit. Quid sit electio, quid reprobatio? *Resp.* Quod sit definita Dei voluntas. Ergo, inquies, diversæ sunt voluntates in Deo. *Resp.* unus tamen actus simplicissimus, dicitur jam reprobatio, jam electio, ob relationem ad objecta certa & effecta circa hæc objecta. Verbi gratia, dum dico Creator, Redemptor, Conservator, unum dico esse Deum, sed varia sortitur nomina, quia diversa effecta edit.

XVIII. Electio immutabilis est.

Regula certissima Theologiæ; Cum enim Deus nullo modo mutabilis sit, etiam voluntatis ratione immutabilis erit, quia voluntas Dei est ipse Deus.

XIX. Electio absoluta est.

Obj. Armin. Si absoluta est, ergo absque mediis. *Resp.* Absoluta est non à mediis, nec à fine; sed à causâ impulsivâ extra Deum, nulla enim causa impulsiva est extra Deum, quâ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

movetur Deus; daretur enim in Deo potentia passiva: & sic mutabilis & imperfectus esset.

XX. Deus vult hoc esse propter hoc, non autem propter hoc vult hoc.

Vtilissima hæc Scholasticorum regula est in doctrina de prædestinatione, modo intelligatur. Hoc autem vult, non esse assignandam causam divinæ voluntatis ex parte actus volendi, quamvis possit assignari ratio ex parte volitorum, in quantum scil. Deus vult esse aliquid propter aliquid.

XXI. Reprobatis est antecedens necessarium condemnationis & peccatorum.

Piscator, qui aliàs quidem solidè disputat de doctrina prædestinationis, errorem non parvum erravit. Quod scilicet statuerit peccata esse effecta reprobationis, quod falsum est; essent enim effecta voluntatis divinæ, esset hoc pacto Deus autor peccati. Non est ergo reprobatio causa, sed antecedens peccati. Deus elegit fideles non terminativè qui erant, sed objectivè qui futuri essent.

CAP. VIII.

De Dei Providentia.

I. PRovidentia Dei occupatur in efficiendo, conservando, agendo,

do, promovendo ad agendum, & cum agente concurrendo.

Hi sunt actus providentiæ divinæ circa bonum, nam facit, conservat, promovet ad agendum & concurrit in agendo, quod Sp. Sanctus expressit his verbis Rom. 11. ult. *Ex quo, per quem, & in quem sunt omnia*; Cæterum notanda hîc venit distinctio Scholastica, quæ fit ratione motionis, dicunt: Deus præcurrit, concurrit & succurrit cum creatura; & sic Deus est præcursor, concursor & succursor in bonis.

II. Omnia sunt necessaria in sensu composito, non in sensu diviso.

Quæritur: An quæ eveniant necessariò eveniant? Respondent aliqui ratione causæ primæ non secundæ, sed responsio ista nulla est; Nam quod ratione causæ primæ necessarium est, illud etiam ratione secundæ. Quia causa secunda subordinatur primæ; nec agit nisi mota à prima. Ergo meliùs & accuratiùs respondent Scholastici, in sensu composito esse omnia necessaria, in sensu diviso contingentia. Sensus compositus est, quando consídero rem in ordine ad decretum, & providentiam Dei cujus respectu omnia fiunt necessariò. In sensu diviso dicuntur res absolutè in se consideratæ ratione habilitatis, secundum quam ad hoc vel illud à Deo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ordinari poterant. Ita verbi gratia, in ossibus Christi habilitas erat secundum quam poterant divinitus ordinari ut frangerentur vel non. Et hoc pacto omnia extra Deum sunt contingentia.

III. Alia est necessitas immutabilitatis, alia coactionis.

Fluit distinctio hæc ex priori, utimur autem eâ potissimum contra eos, qui negant aut contingentiam aut libertatem consistere posse cum necessitate.

IV. Necessitas alia est absoluta, alia ex hypothesi voluntatis divinæ.

Absoluta est ratione operum Dei ad intra. Ex hypothesi est ratione operum Dei ad extra. Distinctio hæc occurrit apud omnes fere Scholasticos; Cæterum hîc facilè potest corrigi error eorum, qui putant libertatem non posse consistere cum necessitate; quoniam Deus omnia quæ ad extra facit, facit necessariò ex hypothesi decreti sui, & tamen liberè.

V. Dicuntur quædam curæ non esse Deo, non quod omninò non sint, sed quod ita curæ non sint ut alia, adeoque id dicitur non absolutè sed comparatè.

Deus curat omnia, sed tamen unum magis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

gis quam aliud, quia unum curat propter aliud; & in comparatione dicitur non curare ea, quæ minus curat, ut liquet 1 Cor. 9. *Num boves curæ sunt Deo?* quasi diceret non sunt curæ Deo; quod autem res ita se habet, liquet ex passerculis & capillis capitis nostri. Nam si hos & illos curat, quidni etiam boves?

VI. Dicitur Deus nescire aliquos, non quod ignoret aut non curet illos, sed quod non approbet illos.

Aliqui ἄθεοι inde volunt extruere Deum non omnia curare, quia dicitur Deus suos tantum nosse, 2 Tim. 2. *Novit Deus qui sint sui*. Item improbos non nosse, quia Christus Matth. 7. dicit. *non novi eos*. Iam dicunt, si non novit, quomodo potest eos curare? *Resp.* Ex distinctione datâ, cognitionem Dei aliam esse nudam, aliam approbantem. Novit illos Deus cognitione *nudâ*, erit enim illorum judex; at non novit approbatione de qua Psal. 1. vers. ult. *Novit Deus viam justorum*.

VII. Circa mala culpæ Dei Providentia occupatur diversimodè. 1. Illa decernit. 2. Permittit. 3. Ad finem certum efficacissimè dirigit, adeo ut ex malis bonum eliciat; denique ter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

minos malis ponit, ne ultra vadant quam Deus vult; ultimo punit.

Hi sunt actus providentiæ divinæ circa mala; decernit illa, quæ enim eveniunt decrevit; & permittit illa, si enim non permitteret non evenirent; & dirigit illa ad finem ut liquet ex peccatis, Iosephi nimirum venditione, Christi crucifixione. Et finem ponit ne ulterius pergant peccatores quàm ille permittit; Iosephum enim vendere non trucidare poterant, Iudæi Christum quidem trucidare poterant, non autem frangere ossa ejus.

VIII. Permissio duplex est, Physica & Ethica, Ethica est concessio, Physica τὸ non impedire, quæ spectatur circa peccatum.

IX. Physica consistit vel in subtractione gratiæ Dei, vel in promotione ad agendum.

Aliqui angustè definiunt permissionem esse subtractionem gratiæ; Sed latiùs patet, ut jam audiemus. Cæterum subtractio gratiæ vocatur etiam derelictio à Deo 2 Chron. 32. vers. 31. *Dereliquit ipsum Iehova.* Promotio verò spectatur in peccato commissionis; nisi enim Deus commoveret creaturam peccatricem, non moveretur atque adeò non pecca-

peccaret, quemadmodum nisi quis claudum equum impellat ad cursum, ut non ambulabit, ita non claudicabit. Interim tamen sciendum est duo esse in peccato, ipsum motum & ἀπαξίαν sive irregularitatem; motus Deus autor est sed non ἀπαξίας.

X. Deus est causa cur peccatum existat, sed non cur sit.

Quemadmodum qui agit equum claudum causa est cur existat claudicatio, sed non cur sit; nam pes claudi equi est causa cur sit, ac proinde, pes equi est causa claudicationis; non verò ille qui impellit equum ad cursum. Ita etiam creatura est nutrix peccati; non Deus, quia creatura ipsa deficit in operando.

XI. Bonis nunquam malè, & malis nunquam benè fit in hac vita. Psal. 37. & 73.

Super hac re elegantem Historiam ad hoc probandum adfert *Bradvvardinus de Causa Dei:* quæ sive vera, sive ficta, clarè tamen rem ob oculos ponit. Erat, inquit, aliquis *Eremita*, qui cum crederet, malis benè & bonis malè fieri, fluctuare cœpit cum animo suo an Deus esset, & si esset an justus esset cum res humanæ perverso planè ordine procederent. Ac proindè desertâ vitâ Ere-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

miticâ, cœpit vagari per orbem terrarum. Dum ita agit, adjungit se ei angelus, in specie viri, qui una cum ipso peragrare provincias cœpit, venerunt itaque uterque ad quendam qui ipsos humaniter & accepit, & tractavit, huic media nocte surgens angelus, aufert scyphum aureum, & ita cum Eremita discedit. Venerunt postea ad quendam, qui illos etiam humaniter excepit, & humaniter habuit, angelus media nocte surgens cum Eremita, accedit ad cunas, & infantulum in iis suffocavit. Venerunt tertiò ad quendam qui illos sub tectum recipere noluit, sed sub dio pernoctare sivit, mane ergo facto, pulsat angelus fores & poculum illud aureum, quod abstulerat viro illi bono, malo tradit, addens, hoc tibi do pro hospitio, quo nos excepisti commodo; Vltimò pervenerunt ad quendam qui eos humanissimè habuit, angelus jam abiturus petit ab eodem, ut secum servum mittat, qui viam ipsis ostenderet. Hoc facto, cum ad pontem deveniissent qui stratus erat super fluvium rapidum; Angelus accepto servo præcipitem eum egit in fluvium. Eremita his visis atque perpensis, jam inquit divortium à te faciam quia sceleratus homo es, at verò angelus illi, expecta, inquit, dicam tibi quis sim, & ista quæ facta sunt, jussu Dei justè facta esse te edocebo.

Sum inquit angelus Dei missus ad te docen-

cendum multa, quæ videntur homini injusta, justissima esse & optima. Accessimus ad primum istum cui abstuli poculum aureum, isti viro in hoc profui, nam vir iste timebat Deum antequam poculum hoc habuisset, postquam accepisset, inebriebatur, in singulos dies, ergo misit me Deus ut auferrem istud incitamentum ad ebrietatem, ne vir bonus periclitaretur de salute æterna? Isti alteri inhumano cui dedi poculum, non profui hoc poculo, sed nocui multum, nam poculo hoc invitatur ad vitium id, quod antea vir bonus exercebat, hoc est, ad potandum, propterea voluit ei Deus dare aliquid in hac vitâ, cum post hanc vitam nihil habiturus sit. Cujus infantem interfeci, fuit vir liberalis in pauperes, antequam prole ista beatus esset. At postquam natus illi esset infans, retraxit manus à pauperibus, Ergo ne & iste in discrimine salutis propterea versaretur verum ad pristinam rediret liberalitatem, jussu Dei infantem percussi. Quod famulum istum attinet quem miserat nobiscum dominus ad viam nobis monstrandam, instituerat sceleratus iste hac nocte trucidare dominum & dominam cum liberis; quia autem Deus amat familiam istam, misit me ut hoc malum præcaverem. Abi, inquit, & noli de Providentia divina, quia bonis malè, & malis benè fit, perversè judicare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XII. In providentia divina fines nobis sæpè sunt occulti.

Certè multi occulti, & inde fit quod nos providentiam divinam potius adorare debemus, quam scrutari.

XIII. Cum Providentia Dei efficaci consistit contingentia & libertas.

Quia lapsus passeris contingens est & tamen non sit sine Dei providentia. Ita quod Rehabeam responsum dedit Senioribus minus gratum contingens fuit & tamen ratione Dei provisum. 1 Reg. 12. 15.

CAP. IX.

De Libero Arbitrio.

I. LIberum arbitrium aliter se habet in statu integritatis, aliter in statu lapsus, aliter in statu reparationis, aliter in statu glorificationis.

In integritate potuit homo stare & non stare; in statu lapsus, non poterat non peccare, liberrimè tamen peccabat; in statu reparationis pronus est partim ad bonum, partim ad malum, pro modulo scil. regenerationis; In statu glorificationis, non poterit peccare. Explicatiùs hoc ipsum jam supra deductum est.

II. Ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

II. Homo in ſtatu integritatis non poterat non labi in ſenſu compoſito, poterat non labi in ſenſu diviſo.

Diſputant de hoc Theologi, an homo poterat non labi in ſtatu integritatis, ſed diſtinctione tollitur difficultas. Nam ſi decretum Dei ſpectes, non poterat non labi homo, id eſt, neceſſariò lapſus eſt & hoc eſt hominem conſiderare *in ſenſu compoſito*. Si verò in ſe ipſo id eſt in ſenſu diviſo ſpectes hominem prout aptus erat ad ſtandum vel cadendum, poterat vel labi vel non labi.

III. Libertas eſt vel contradictionis, vel contrarietatis.

Contrarietatis eſt, quæ ſe habet ad bonum vel malum; Contradictionis eſt, quæ ſe habet ad unum idemque objectum vel acceptandum vel rejiciendum.

IV. Libertas alia eſt à jure, alia à miſeria, alia à coactione.

A *jure* in ſolum Deum cadit, & inde dicitur eſſe abſolutæ poteſtatis. Libertas *à miſeria* cadebat in hominem in ſtatu integritatis, cadit in angelos bonos, cadet etiam in nos glorificatos.

A *coactione* cadit in omnem creaturam rationalem.

V. Quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

V. Quædam actiones liberæ ſunt, quædam invitæ.

Liberæ actiones ſunt quando quis libenter agit. Invitæ quando invitus, verbi gratia, ſi quis à latrone cogatur bona ſua tradere, ſi quis in mari ad elevandam navem, cogatur merces ejicere.

VI. Voluntas cogi non poteſt.

Si enim cogeretur, vel quod vellet nollet, vel quod nollet vellet. Et ſic voluntas eſſet noluntas.

VII. Voluntas ſemper fertur in bonum ſub ratione boni.

Sed bonum duplex eſt, *verum* vel *apparens*, nam ſæpè videtur bonum intellectui quod malum aliàs eſt, & in illud fertur voluntas ſub ſpecie veri.

VIII. Voluntas ſequitur intellectum.

Nam ſi non ſequatur ductum intellectus, tum vel fertur in ignotum, quod eſt contra naturam; quia ignoti nulla cupido; vel fertur in malum ſub ratione mali, quod etiam erit contra naturam, nam quodlibet ſeipſum amat inſtinctu naturali.

IX. Vo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. Voluntatis actiones multiplices sunt, & non ejusdem generis.

Hæc regula est Ethica, sed quæ usum magnum habet in Theologia. Dantur enim actiones quædam *elicitæ* quædam *imperatæ*. Elicitæ sunt internæ, ut amare, odisse. Imperatæ sunt quæ jam extra subjectum sunt, ut amplecti, rejicere.

Cap. X.

De Peccato.

I. Peccatum est vel originale vel actuale.

Originale est in quo & cum quo nascimur, quod incipit eo ipso momento quo incipimus fieri homines.

II. Originale peccatum vel imputatum est vel inhærens.

Imputatum est defectio Adami nobis à Deo imputata, ac si à nobismet ipsis esset commissa, ac ea propter æquè rei habemur. Inhærens est depravatio naturæ nostræ atque inclinatio ad omne malum, ex imputato peccato ortum, tanquam ex matrice trahens, quo peccato inhærente Deus illud prius imputatum in nobis punit. At contra imputationem peccati inferri potest, nos ipsos in Adamo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Adamo peccaſſe, adeoque imputatione non opus eſſe. *In quo peccavimus*, inquit, Apoſtolus Rom. 5. 12. *Reſp.* iſtud *in quo* non *ſubjectivè* ſed *Cauſaliter* accipiendum eſſe. Ita nimirum quemadmodum in Adamo dicimur mortui. Atqui hoc ineptum eſſet *ſubjectivè* explicare; quia mortui fuiſſemus priuſquam nati. Ergo mortui ſumus in Adamo, explicandum eſt, morimur quia per Adamum mors ingreſſa eſt in mundum. Sic etiam illud, *in quo omnes peccarunt*. Omnes peccamus, quia nos Adam peccare fecit, ſive ipſius causâ peccamus, quia ille peccavit.

III. Imputatur autem non tantùm Adami ſed & Evæ peccatum.

Probatur hoc ex pœna mulieri inflicta. Gen. 3. verſ. 16. quæ omnibus mulieribus infligi non potuiſſet, ſi illis Evæ peccatum non fuiſſet imputatum. Scharpius & alii contrarium probant ex Rom. 5. *Vnius offenſa* &c. *Reſp.* Illud eodem modo explicari debere, quo maritus & uxor dicuntur unum corpus, & vir uxoris caput. Proinde Adamus ibi conſideratur ut caput, non tamen excluditur Eva tanquam altera illius pars.

IV. Imputatio non eſt actus Phyſicus ſed moralis.

Proinde non requiritur ut objectum ſit præſens, ſed tantum ut ſit certò futurum.

Ita-

Itaque dicimus, propagatione naturali imputari omnibus ex Adamo naſcituris peccatum; ſicuti ex pacto Dei juſtitia Chriſti imputatur omnibus in eum credituris.

V. Dum dictum eſt, morte morieris, quadruplicem mortem Deus intellexit.

Mortem temporariam; mortem ſpiritualem peccati; mortem calamitatum; mortem denique æternam. At dictum, *inquies*, quo die comederis morte morieris, unde videtur ſequi non poſſe hanc comminationem verificari de morte temporaria, atque æterna. (De reliquis quippe duabus mortis ſpeciebus nulla lis eſt, eo ipſo ſiquidem die primus homo mortuus eſt ſpiritualiter morte peccati, morte etiam calamitatum, quandoquidem ab eo ipſo momento morbis, laboribus &c. fuit ſubjectus.) Non enim Adamus eo die quo comedit de fructu vetito vel morte temporaria vel æterna mortuus eſt. *Reſp.* Phraſis illa; *quo die comederis, morte morieris*, explicanda eſt, per obnoxius fies morti; reus fies mortis, in mortis temporariæ & æternæ poteſtatem devenies, quæ etſi tibi ad tempus parcent tamen certò certius te manebunt, different non auferent juris ſui exercitium, atque poteſtatis.

VI. Videtur peccatum Originale non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

non tantùm imputatum, ſed etiam inhærens.

Tres obſervantur actus in generatione hominis, conceptio, formatio, nativitas. In omnibus his jam peccatum præſtò eſt. De prioribus duobus clariſſima ſunt verba Davidis Pſal. 51.7. de ultimo. Eph. 1.3.

VII. Peccatum originale inhærens pœna eſt peccati imputati.

Nam Deus propter peccatum morte ſpirituali afficit, quæ etiam continetur in comminatione illa, *morte morieris*; quæ mors ſita eſt in privatione imaginis divinæ, & perverſitate naturæ.

VIII. Peccati hujus duæ ſunt partes, altera poſitiva, altera privativa.

Theologi dicunt poſteriorem iſtius peccati partem privativam ſcil. efferri in ſcriptura dum dicitur: quod homo non ſit capax eorum quæ ſunt ſpiritus Dei; quod non ſubjiciatur legi Dei; quod non poſſit benefacere. Ier. 13. 23. Poſitivam verò cum homo dicitur ad malum ferri omni die Gen. 6. dicitur autem hæc qualitas poſitiva, non *Ethicè*, eſſet enim bonum quid, virtus; nec *Phyſicè*, quia & ſic boni quid eſſet. Sed *Logicè*, quia hoc de homine affirmatur, quod talis ſit.

IX. Pec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. Peccatum Originale omnium actualium causa est.

Cur ergo, inquis, actualia peccata non in omnibus æqualia? hic altero magis ad peccatum pronus, nec pronus tantum, sed & peccat alter altero magis? *Resp.* 1. ratione regenitorum, quia mortificatio veteris hominis in iis inæqualis. 2. Ratione irregenitorum, unum altero magis gratiâ Dei, quam Theologi *coercitionis* vocant, inhiberi ne præceps in omne scelus ruat. Cum ergo unus altero magis à Deo coerceatur, non mirum est, dari gradus sceleratorum.

X. Peccatum Originale omnium gravissimum est cum ex illo actualia fluant.

Maximum est *extensivè*, non *intensivè*; Nam peccatum in Spir. Sanct. est maximum intensivè.

XI. Peccatum actuale, (quod est omnis actus legi Dei repugnans) est vel per se, vel per accidens.

Peccatum *per accidens* est omne opus quod lex prohibet si fiat absque fide. Talia sunt opera gentilium, quæ alioqui cum materiali legis conveniunt. Peccatum per se est omne opus Dei prohibitum.

XII. Pec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XII. Peccatum per se distinguitur vel ex objecto, vel ex accidenti, vel ex gradibus.

Ex objecto aliud est *omissionis*, quod committitur contra præcepta affirmativa; aliud *commissionis*, quod contra negativa committitur præcepta. Ex accidenti, aliud *regnans* est, cum auscultamus peccato. Rom. 6. aliud *non regnans*, cum carnem crucifigimus cum ejus concupiscentiis. Gal. 5. *Illud* in irregenitos tantum cadit. *Hoc* etiam in regenitos. Ex gradibus, aliud est peccatum *per ignorantiam*, aliud quod *scienter* & ultrò committitur. Posterius priore gravius est. Prius *à tanto*, non *à toto* excusat. Ex gradibus etiam peccatum aliud est quod committitur *in legem Dei in genere*, aliud quod *in doctrinam Euangelii cognitum in specie*. Posterius priore gravius est. Vtut enim prius quandoque imò semper in electis remittatur; posterius tamen nunquam, & vocatur peccatum in Spiritum sanctum.

XIII. Peccatum gradus suos habet.

Vulgò recensentur quatuor. 1. Deliberatio. 2. Propositum peccandi. 3. Factum ipsum. 4. In facto sibi complacere. Hi gradus ita se habent ut posterior gravior sit priore. Addunt aliqui quintum, gloriationem

nem scilicet, quod peccatum non humanum, sed diabolicum est.

XIV. Peccatum non tantùm in voluntatem cadit, sed etiam in intellectum.

Sunt aliqui ex Theologis qui putant non cadere peccatum, nisi in voluntatem. At inepte. Nam error mentis etiam peccatum est, at hic est in intellectu. 2. Deliberatio intellectûs est; at deliberatio de eo quod est prohibitum, ne facias, est primus peccati gradus; accedit quod homo totus, quantus quantus est, regignitur, unde etiam non tantum voluntas, sed etiam intellectus regignitur, quod utique futurum non esset, si peccatum in intellectum non caderet.

Obj. Omne peccatum debet esse voluntarium, quod autem est in intellectu non est voluntarium, quia intellectus præcedit voluntatem. Ergo. *Resp.* Majorem falsam esse, nam quædam sunt quæ etiam per ignorantiam committuntur. Num. 6. Gen. 26. & hæc non possunt dici voluntaria, & tamen sunt peccata. 2. Dicimus voluntarium dupliciter dici, vel terminativè, vel efficienter; priori modo peccata possunt dici voluntaria, ratione voluntatis, à qua determinantur; posteriori, ratione intellectus, à quo prima dubitatio procedit.

XV. Pec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XV. Peccatum aliud fit ex ignorantiâ, aliud quod ſcienter committitur.

Ex ignorantiâ dupliciter committitur peccatum, vel quando ignoratur, quod ſit peccatum in *Theſi* vel in *hypotheſi*, hoc eſt, quando ignoratur an liceat furari, an ſcortari, nec ne; vel quando committitur ex ignorantia in hypotheſi, hoc eſt, quando in genere ſcio non eſſe furandum, ſed puto mihi conducere ut furer, & hæc ignorantia quæ eſt ex hypotheſi peccatum eſt, quando à ſciente committitur. Prior excuſat *à tanto* non *à toto*.

XVI. In peccato commiſſionis diſtinguendus eſt motus & defectus motûs.

Solent Theologi dicere, diſtinguendum eſſe materiale in peccato commiſſionis à formali. Materiale bonum eſt, eſt enim motus. At formale ſive defectus & deformitas (nam utroque nomine indigitatur) mala eſt.

XVII. Peccatum omiſſionis refertur ad peccatum actuale, non quod actu ſit, (eſt enim omiſſio actionis debitæ) ſed quod tanquam privatio referatur ad ſuum habitum, & ille ad actionem.

Benè

Benè hoc animadvertendum, nam digladiantur de hoc multi, quomodo hoc peccatum ad actuale referri possit, cum sit potius actionis omissio.

XVIII. Peccatum aliud est in Deum, aliud in proximum. Matth. 18. 15.

Verum quidem est, omne peccatum in Deum committi, atque adeò nullum peccatum potest dici quod non in Deum committatur; verum hæc distinctio non fundatur in eo, quod omne peccatum non sit contra Deum, sed in hoc, quod non omne contra Deum immediatè committatur, quædam enim, mediante proximo. Hinc etiam, quia omne peccatum in Deum committitur, sive illud immediatum sit sive mediatum, nemo etiam peccata authoritativè remittere potest; est enim id jus solius Dei, in quod nemo involare nec potest nec debet. Quod verò nos dicimur remittere proximo, id non de *culpâ* intelligendum est, sed de *noxâ* tantùm, sive de injuriâ quæ in nos per peccatum proximi commissa est.

XIX. Peccatum aliud est regnans, aliud non regnans. Rom. 6.

Posterius cadit etiam in regenitos, prius autem non, sed in solos irregenitos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Obj. Rom. 7. Mente servio legi peccati, quod Paulus dicit de regenitis. *Resp.* Aliud est servire *coactè*, aliud *ultrò*: peccatum non in iis regnat, qui serviunt coacti, sed qui serviunt ultrò.

XX. Aliud est peccatum in se, aliud in alium.

Peccatum in se gravissimum est, ut liquet 1 Cor. 5. & 6. Et ratio est, quia nobis ipsis debemus gradum maximum amoris, si ergo in nos ipsos peccemus, maximè peccamus.

XXI. Peccatum aliud est quod committitur ex infirmitate, aliud quod ex pleno appetitu.

Distinctionem hanc rident Arminiani, & dicunt; an non sceleratus etiam peccat ex infirmitate, cum peccat, quia natura ipsius non potest bonum? *Resp.* Non. Nam dicimus eos ex infirmitate peccare, qui viribus quidem resistunt peccatis, sed viribus imperfectis, undè fit ut labantur; tamen quia sciunt quid ipsorum sit officium, quia à Sp. sancto regenerantur, dolent ob admissa peccata. Illi verò non possunt dici infirmi, qui planè mortui sunt in peccatis, sed illi qui vivunt vitâ spirituali, quod in sceleratos non quadrat.

XXII. Graviùs peccant fideles, quam infideles.

1. Quia

1. Quia cognitionem majorem habent. 2. Quia habent vires reſiſtendi, etiamſi imperfectas, hi verò nullas. Viciſſim gravius peccant infideles. 1. Quia illi pleno appetitu feruntur in peccata, fideles autem fracta voluntate. 2. Fideles dolent ob admiſſa peccata, hi verò ſibi placent ob commiſſa peccata.

XXIII. Illuminatio duplex eſt, convincens in tantum ut quis convincatur, & talis cadit in irregenitos; & Perſuadens quâ quis gratia afficitur ut ipſi perſuadeatur, & hæc ſola eſt Fidelium. De prima agitur Heb. 6.

XXIV. Peccatum in hac vitâ tollitur in fidelibus. 1. ut ex parte non ſit. 2. ut planè non imputetur.

Sunt ergo peccata in fidelibus, ſed non imputantur.

XXV. Peccatum nullum datur veniale, ſed omne ſuâ naturâ mortale eſt.

Ex eventu quædam ſunt venialia, quæ remittuntur propter gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

XXVI. In peccato eſt averſio à bono, & converſio ad malum.

Nam in omni peccato avertit ſe homo à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Deo, ad creaturam, ſive ad uſum creaturæ illicitum.

XXVII. Peccatum Adæ non ineſt nobis inhærenter.

Quia eſt actus tranſiens: nobis autem imputatur.

XXVIII. Qui peccat in uno omnium eſt reus.

Regula ſcripturæ, cujus intellectus paulò obſcurior. Sciendum ergo eſt, reum teneri omnium, non quod pœnam eam laturus ſit, quæ ſit adæquata omnibus iſtis, ſed pœnam laturus ſit talem, quam ferunt ob ſingula iſta peccatores, videlicet mortem æternam. Clariùs, meretur talis male dictus pœnam æternam, ſed non eo gradu, quo is, qui contra multa deliquit.

XXIX. Peccati locus eſt in hac vitâ.

Quærunt aliqui; an poſt hanc vitam in inferno improbi peccent; aliqui affirmant, ſed ſcholaſtici negant. 1. Quia lex nulla in inferno erit, ubi autem nulla lex ibi nulla tranſgreſſio. 2. Etiamſi lex eſſet, non tamen futurum eſſet peccatum, quia omnes facultates hominum ita erunt defixæ ad pœnas, quas perferent, ut non ſit occaſio aut locus peccandi ipſis.

XXX.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XXX. Peccatum afficit hominem morte æternâ, non efficienter, sed meritoriè.

Hoc est, peccatum est causa meritoria, sed ipsum non infligit, sed Deus propter hoc: itaque Deus inflicturus est pœnam peccatoribus propter peccata, & merita ipsorum.

XXXI. Deus peccata non potest non odisse.

Pugnat enim cum natura Dei, nim. sanctitate ut Iosuæ 24. Deus fortis sanctus est, non fecit defectionem vestram. Habac. 1. Purior est oculus ejus quam ut videat malum.

XXXII. Peccatum meretur ex eo, quia est in debitum, infinitam autem pœnam, quia in infinitum Deum committitur.

Scholastici solent vocare in malo demeritum, ita ut dicant demeritum esse, quia quò quid bonum magis est, eò magis meretur amari; majus ergo peccatum committitur, quanto melius est subjectum in quod committitur. At cum bonum infinitum; reatus quoque infinitus indè emergit.

XXXIII. Consequens peccati est vel *reatus*, vel *pœna*, vel *macula*.

Reatus est meritum, ut persona quæ pec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

cavit puniatur, Deut. 27. *Maledictus* &c. qui reatus in fidelibus tollitur. Rom. 8. 1. At *inquis*, ubi peccatum ibi reatus. In fidelibus est peccatum. Ergo reatus. *Resp.* Vbi est peccatum, quod imputatur, ibi reatus. Atque sic negatur Minor. quia utut sit in fidelibus peccatum, tamen iis non imputatur; quia Christus pro iis est peccatum factus. 2 Cor. 5.

XXXIV. Aliud est pœna, aliud est castigatio.

Castigatio enim semper à Deo tanquam Patre amante proficiscitur, & in bonum ejus, qui castigatur vergit. Pœna verò ab irato Deo & judice in malum ejus qui punitur. *Illa* est virga in manibus Dei patris, filios suos quos diligit, bono eorum, castigantis. *Hæc* est sceptrum ferreum, malo eorum, tanquam ollam fictilem conterentis.

XXXV. Malum culpæ majus est malo pœnæ.

Ideo homini quidvis potiùs agendum esset, priusquam peccato sese coinquinaret, priusquam minimam culpam admitteret.

XXXVI. Ministri remittunt peccata *ministerialiter* & *declarativè*, non *authoritativè*.

Quia habent tantùm clavem ministerialem, non herilem, quæ solius Christi est.

AD-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Additum.

Quæritur : Cum Deus homini qui peccavit mortem minatus sit, annon mutaverit sententiam, dum Christum vice ejus punivit, qui vice Adami & fidelium mortem sustinuit.

Resp. Deus sententiam nunquam mutat, etsi videatur contrarium facere rei quam prædixerat se facturum; quia quod tali casu prædixit, conditionatum erat, etsi conditionem reticuerit. Exemplum in Ninivitis. Alii dicunt Deum non omnia dixisse illâ comminatione, *morte morieris*, sed quædam quæ facturus erat reticuisse eum, quod ex eventu patuit. Verbi gratia, in hunc sensum; *quo die comederis, morieris*; hoc prolatum fuit, tacitum verò, *aut in propriâ personâ aut in persona Redemptoris*. Huic responsioni Matyris adstipulamur.

Cap. XI.

De Persona Christi ejusque officio.

I. ALiud est *totus Christus*, aliud *totum Christi*.

Vsus hujus est in hoc, 1. Quod totus Christus dicitur esse ubique, non autem totum Christi. 2. Quia totus Christus à nobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

bis adorari dicitur, non totum Christi, hoc est, humana natura.

II. Aliud est in Christo *humana*, aliud *divina* natura.

III. Christus mediator est ratione divinæ naturæ *efficienter*, ratione humanæ *meritoriè*.

Vsus hujus maximus est, dicitur Christus vivificare, resuscitare, Sp. Sanct. mittere; at hîc semper distinguendum est inter efficienter mediatorem & meritoriè.

IV. Aliud est objectum *adorationis*, aliud *considerationis* in adoratione.

Quæritur. Quodnam sit objectum cultus religiosi, dicimus *formale objectum* esse Deum; at verò objectum *considerationis* in hoc ipso cultu, est humana Christi natura & officium mediatorium, hoc est, Deum quidem adorari & invocari à nobis, sed causam meritoriam istius, cur adoramus eum, aut adorare possimus, esse penes Christum mediatorem, & humanam naturam, juxta illud Dan. 9. *Domine exaudi nos propter dominum.*

V. Aliud est *concretum*, aliud *abstractum* in doctrina de persona Christi.

Hîc

Hîc aliter sumitur abstractum & concretum ac in Logicis. Nam per *concretum* hîc intelligitur *persona*, per *abstractum natura*. Tenendæ autem sunt quædam regulæ ad hanc distinctionem, ex quibus benè intelligitur. 1. Persona denominatur ab alterutrâ naturâ in concreto, ut homo Christus, non significat humanitatem tantum, sed totam personam, humanam scilicet & divinam naturam. Christus Deus non significat deitatem tantum, sed Christum Deum & hominem. 2. Abstracta efferuntur vel *absolutè* ut humanitas Christi, divinitas Christi, vel *limitatè*. Verbi gratia, Christus homo, quatenus homo, Christus Deus, quatenus Deus.

VI. Communicatio proprietatum alia est *verbalis*, alia *realis*.

Realis est in *concreto*, verbalis in *abstracto*. hoc est, quod tribuitur naturæ alterutri, hoc tribuitur toti personæ in concreto *realiter*, at verò ratione naturæ à qua denominatur concretum, tantummodò *verbaliter*. Verbi gratia: Cum Deus dicitur proprio sanguine redemisse Ecclesiam, de personâ Christi hoc dicitur in concreto realiter. At verò verbaliter, de natura à qua persona denominatur. Ita Ioh. 3. *Nemo ascendit in cœlum* &c. Dicitur realiter de persona hac quæ est filius hominis, quod sit in cœlo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

& in terra. At verò verbaliter tantùm de humana natura, quæ ubique non eſt.

VII. Alia eſt communicatio *tranſitiva*, alia *intranſitiva*.

Lutherani perpetuò objiciunt, eodem modo divinam naturam communicaſſe proprietates ſuas humanæ, quomodo ſe ipſam communicavit. *Reſp.* Divinam naturam intranſitivè ſe communicaſſe naturæ humanæ, hoc eſt, ut divina natura maneat divina, humana humana, per iſtam enim communicationem humana Chriſti natura non eſt Deificata.

VIII. Aliud eſt *potentia*, aliud *poteſtas* in Chriſto.

Lutherani itidem argumentantur: Chriſto data eſt *omnis poteſtas*, ergo & *omnipotentia*. Sed ineptè; Nam *poteſtas* aliud eſt quam *potentia*, poteſtas enim eſt ἐξουσία Græcis. At verò potentia græcis eſt δύναμις, prius notat *officium*, poſterius *vim*, *robur*; ita ut in diverſis etiam ſint prædicamentis. Nam poteſtas eſt in relatione, potentia autem in qualitate, nim. in ſecunda ſpecie, potentia naturali. At *Objicit*: Chriſto data eſt δύναμις, κράτος ut Apoc. 5. 14. & 7. 12. *Reſpond.* eſſe metonymiam Antecedentis & Conſequentis adeo ut ponatur, antecedens & conſequens intelligitur. Dicitur ergo robur tradi,

tradi, quia cognoscitur ipsi traditum, antecedens pro consequente. Quemadmodum *Ioh.* 17. *glorifica me eâ gloriâ quam* habui, antecedens ponitur & consequens intelligitur, nam hîc nihil aliud intelligitur quam manifestatio gloriæ.

IX. Aliud est in Christo *Persona*, aliud adjunctum ἀνυπόστατον.

Persona est sola divina natura; Non enim sentiendum est personam Christi quasi conflari ex humanâ & divinâ naturâ, ac quasi ex partibus constitui; sed quod divina natura sit sola persona, quæ in suam personalitatem assumpsit humanam naturam; humana verò natura est adjunctum ἀνυπόστατον.

X. Aliud est Prophetam esse Dominum, aliud simpliciter esse prophetam.

Christus est propheta *dominus*, nemo reliquorum prophetarum est propheta *Dominus*, sed minister ac famulus, Prophetæ Domini in obliquo casu, non Domini in recto, sunt omnes Prophetæ. Heb. 3. 5. 6.

XI. Aliud est *immediatè* docere, aliud *mediatè*.

Christus in carne exhibitus docuit immediatè externè, sed mediatè docuit ab initio mundi. Hinc 1 Petr. Spiritus Christi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

dicitur fuiſſe in prophetis. Et hinc dicitur Chriſtus prædicaſſe temporibus Noë per Spiritum ſuum. 1 Pet. 3.

XII. Aliud eſt *internè* docere, aliud *externè*.

Chriſtus ſuos fideles internè docuit indè ab initio mundi. Et hoc ſolius Dei eſt. Externè etiam infideles docentur, etiam ab infideli Mercenario.

XIII. Illuminare omnes homines dupliciter dicitur; vel illuminare omnes ſingulos, ſic Chriſtus non illuminat ſingulos; vel illuminare eos qui illuminantur.

Dantur enim tales propoſitiones in ſcriptura, quorum ſubjectum limitandum eſt per ſuum prædicatum, verbi gratia. Pſal. 145. 14. *Deus ſuffulcit omnes cadentes & erigit omnes incurvatos.* Hîc certè non omnes ſinguli cadentes & incurvati à domino dicuntur ſuffulciri & erigi, quot enim ſunt, qui cadentes non ſuffulciuntur? incurvati qui non eriguntur? ſaltem de iis non procedit hoc pronunciatum, de quibus Pſal. 36. 13. *Ceciderunt operarii iniquitatis, & non potuerunt ſurgere.* Senſus ergo eſt. Deum erigere omnes lapſos qui ſcilicet eriguntur, nemo enim erigitur niſi à Deo, ut dicitur

Pſal.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Psal. 37. 24. *Cum ceciderit* justus, non *proculcabitur quia* Dominus sustentat *manum ejus*. Sic etiam Christus illuminat omnem hominem venientem in mundum. Id si de omnibus singulis accipias, etiam *naturaliter* non procedit, quia dantur cæci nati. Ioh. 9. qui nunquam illuminati fuêre. Multò minus *spiritualiter*, cum ne externa quidem media illuminationis omnibus singulis à Deo concedantur. Ergo illuminat omnes, *qui illuminantur*; quia nemo qui illūminatus est, cuipiam illuminationem acceptam ferre potest, præterquam soli Deo.

XIV. Aliud est in Christo *satisfactio*, aliud *meritum*.

Satisfactio respondet debito pœnæ, undè per satisfactionem liberamur à pœnâ; per meritum, respondens officio debiti, acquirimus jus vitæ æternæ. Satisfactio facta est morte; meritum autem sanctâ vitâ ejus.

XV. Dicitur Christus liberare seu redimere vel *propriè*, vel *impropriè*.

Impropriè dum simpliciter liberat sine interventu pretii. 2 Petr. 2. Abnegantes Dominum qui ipsos *mercatus* est aliquando; vel propriè interventu pretii, ita Christus redemit oves suas. Ioh. 10. pro quibus dicit se ponere vitam suam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XVI. Aliter nos morimur pro fratribus, aliter Christus pro nobis.

Phrasis ista est 1 Ioh. 3. Aliter autem nos mori quoad finem principalem liquet, nos enim non morimur pro fratribus in remissionem peccatorum, sicut Christus pro nobis mortuus est, sed in talem finem ut 2 Cor. 1. 6, 7.

XVII. Aliud est adimplere passionibus Christi quod illis deest pro *ecclesiâ ædificandâ*, aliud pro *redimendâ*.

Locus habetur Col. 1. 24. Solent autem hoc loco abuti Pontificii, sed si quæramus quomodo Paulus dicat se adimplere passiones Christi, an pro ædificandâ, an verò pro redimenda ecclesia, tum hærent.

XVIII. Distinctio quâ Christus dicitur mortuus *sufficienter* non *efficaciter*, vanissima est.

Nam si dicitur propterea sufficienter mori, quia mors suffeciisset omnibus redimendis, si Deo visum fuisset eam pro iis fieri, tum certè pari ratione posset dici, Christum justificasse sufficienter omnes & singulos; sed non efficaciter; item glorificasse omnes & singulos sed non efficaciter.

XIX. Intercessio quâ Christus pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

pro nobis intercedit non est *formalis*, sed *objectiva*.

Hoc est, non erat ampliùs pro nobis Christus, ut Ioh. 17. provolutus quasi ad pedes Patris, adeo ut nihil aliud sit ipsius intercessio, quam sui ipsius coram facie Dei præsentatio.

XX. Aliud est debitum *officii*, aliud *pœnæ*.

Debitum pœnæ tollitur per mortem Christi, debitum officii impletione legis.

XXI. Satisfactio Christi non est justitia, etiamsi imputatur ad justificationem.

Iustitia non est, quia est satisfactio; imputatur tamen ad justificationem; quia propter eam homo à peccatis absolvitur.

XXII. Aliud est luere pœnam, aliud implere legem.

Adversarii *Obj.* Quia Christus expiavit peccata nostra, tàm commissionis, quam omissionis, quod propterea debemus censeri pro iis, ac si legem ipsimet impleviſſemus. Sed falsum hoc. Nam si quis propterea, quod scortatus est, virgis cæsus sit, non tamen proinde habetur ac ille qui à scortatione abstinuit; Nam si res ita habeat tum non esset

ampliùs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ampliùs infamis ille qui virgis cæsus est, sed haberetur eodem loco quo ille qui nunquam est scortatus.

XXIII. Homo post lapsum tenetur ad pœnam & ad obedientiam.

Catech. nostra tractat hanc quæstionem, & dicit quod homo obligetur vel ad pœnam vel ad obedientiam; quod quidem ut intelligatur sciendum est, non posse responderi commodè ad quæstionem hanc, nisi distinguendo statum hominum; Est enim alius status *ante lapsum*; & in hoc tenebatur tantùm ad obedientiam; *In statu verò lapsus* ante regenerationem homo tenebatur ad utrumque; ad pœnam propter præcedens peccatum, ad obedientiam, ut non peccaret. Quod si autem non obligaretur ampliùs ad obedientiam, etiam non ampliùs peccaret; atqui homines peccatores dicuntur peccata peccatis cumulare. Implete, inquit Christus, mensuram patrum. Matt. 24. Tertius status est *post regenerationem*, & in hoc statu tenetur homo ad obedientiam, non ad pœnam; quia *nulla condemnatio iis est qui sunt in Christo Iesu*. Rom. 8. 1.

XXIV. Sola obedientia activa est nostra justitia.

Dupliciter obedientia distinguitur à Theol. in activam & passivam. *Passiva* est, quâ Chri-

Christus satisfecit comminationibus legis pro nobis, hoc est, factus est execratio pro nobis, quæ & *satisfactio* vocatur. *Activa* est, quâ perfectè legem implevit, & vocatur *meritum*, & hæc dicitur justitia nostra.

XXV. Consummat Christus, suos passione suâ *à peccatis absolvendo*, non verò justos constituendo.

Heb. 10. legitur, quod Christus unicâ oblatione consummaverit eos qui consummantur. Hinc adversarii inferunt, ergo sunt perfecti. *Resp.* Certè quoad absolutionem à reatu, non verò quoad hoc quod justitiam perfectam habeant. Nam Iustitia perfecta est justitia imputata Christi, quam ille præstitit legi, sanctè vivendo.

XXVI. Christus est Rex jure *creationis* & *redemptionis*.

Aliiita. Regnum Christi duplex est aliud *essentiale*, aliud *mediatorium*.

XXVII. Christus est *naturale* caput ecclesiæ, politicum verò angelorum bonorum, malorum & reproborum.

Distinctio hæc benè observanda. Præposuit enim eum Deus omnibus, sed alio atque alio modo. Ecclesiæ tanquam caput naturale, ex quo per commissuras certas defluit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

fluit vis in membra. Eph. 4. dicitur naturale, non quod propriè naturale sit, sed quod similitudinem gerat cum corpore naturali. Et politicum, non quod sit, sed quod similitudinem gerat cum politico.

XXVIII. Regnum Christi aliud est gratiæ, aliud gloriæ.

Gratiæ dicitur ecclesiæ in hac vitâ: Gloriæ dicitur ecclesiæ in cœlis.

XXIX. Regnum Christi est æternum & tamen cessabit.

Videtur contradictio quædam inter Lucam & Paulum, Lucas enim dicit cap. 1. Regni ejus non erit finis. Paulus 1 Cor. 15. quod regnum tandem traditurus sit patri; atque adeò finem futurum. *Resp.* Apud Lucam loqui de regno *essentiali*, quod Christi est jure creationis, Paulum de *regno mediatorio*, sive de modo administrandi hoc regnum; qui modus administrandi consistit in externo ministerio.

XXX. Judicabit Christus aliter secundum divinam, aliter secundum humanam naturam.

Secundum divinam naturam cognoscendo peccata, secundum humanam, sententiam pronunciando & judicia Dei approbando.

XXXI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XXXI. *Christus Rex* adoratur cultu religioso, sed non *quatenus Rex* & mediator.

Hoc est, non quatenus mediator est; alioqui humana Christi natura etiam esset adoranda. *Obj.* ex Apoc.4. Dignus es ut accipias gloriam quia mactatus es. *Resp. Quia* & *quatenus* in Theologia non reciprocantur. Nam mittitur Spiritus Sanctus nobis, non *quatenus* est mortuus Christus, sed quia mortuus est, non enim potest mitti à creaturâ. Remittuntur nobis peccata quia Christus mortuus est, non verò quatenus mortuus est. Distinguimus hîc inter *objectum formale*, ut supra. Objectum considerationis cultûs est natura humana & officium mediatorium, objectum formale est ipsa natura divina.

XXXII. Inæqualitas officii non tollit æqualitatem naturæ.

Hæc regula etiam certa in humanis. Nam Petrus, qui reliquis Apostolis par erat, aut etiam superior, (si credere fas sit superior) ille à reliquis Apostolis missus fuit in Samariam. Act.8.14.

XXXIII. Christus est mediator hominum tantùm.

1 Tim.2.5. Ibi dicitur, quod Christus sit mediator Dei & hominum; hoc facit contra

eos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

eos qui ſtatuunt Chriſtum etiam angelorum mediatorem eſſe ; ſed ineptè , angeli etiam non peccarunt ut reconciliatione opus haberent, ſed homines duntaxat. Vnde etiam Sp. Sanctus Chriſtum dicit mediatorem eorum, quorum naturam aſſumpſit.

XXXIV. Chriſtus in ſtatu exinanitionis ſeipſum exinanivit.

Sunt gradus ſtatûs Chriſti exinanitionis & exaltationis. *Quæritur* In quo conſtiterit iſta exinanitio. *Reſp.* In duobus. 1. In aſſumptione formæ ſervi, de quo Phil. 2. In occultatione naturæ divinæ , occultatione dico , quia natura divina non ita in Chriſti carne manifeſta erat ut poſtmodum.

XXXV. Quæcunque Chriſto dicuntur data in tempore, dantur ratione utriuſque naturæ.

Lutherani hoc negant , & dicunt , data ſunt humanæ naturæ , quia divinæ nihil dari poteſt. *Reſp.* Falſum hoc , ſi ſimpliciter ſumatur, annon Matt. 22. Dicitur , Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris & Deo Dei? & Apoc. 14. Date Deo gloriam , qui fecit cœlum & terram. At *dices* , habet omnia , ergo nulla re eget. *Reſp.* ita eſt, nec hæc ipſi dantur, quin prius ab ipſo iſta obtineamus , & non dantur quin iterum in noſtri commodum referantur ab ipſo.

XXXVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XXXVI. In Christo habitat omnis plenitudo divinitatis.

Colos. 2.9. Cæterùm *quæritur*: quomodo habitet in illo? *Resp.* Per unionem Hypostaticam, quâ scil. humana Christi natura assumpta est in unionem τῦ λόγυ. 2. Non *typicè* sed *verè* & *realiter*, confer versum 17.

XXXVIII. Divina Christi natura ubique est.

Hoc probè tenendum contra Lutheranos. sciendum est triplicem esse præsentiam, 1. *Generalem*, quâ eadem omnibus creaturis, eas conservando, regendo, adest. 2. *Specialem*, quâ adest electis, illos conservando, & illis dona Spiritualia suppeditando. 3. *Specialissimam* præsentiam scilicet, *per unionem*, & ita adest Christo homini. Distingui ita solet à Theolog. adest *omnibus rebus*, generali assistentiâ, *electis* per gratiam, *humanæ Christi naturæ*, per unionem.

XXXIX. Nomen, dum Christo datum dicitur, intelligitur autoritas.

Nomen non significat nomen, ut Pontificii & Lutherani volunt; unde etiam videas, dum nominatur nomen *Iesus*, eos pileis depositis genua flectere; in quo tantò major absurditas liquet, quod dum Christus aut Deus appellatur, nemo illorum pileum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

pileum attingat, quasi Iesus quid majus esset quam Christus aut Deus. At per nomen, ut diximus, intelligitur autoritas. Hinc Act. 4. quærunt sacerdotes, *quâ potestate aut quo* nomine *vos hoc feciſtis.*

XL. Cum Christus dicitur dari in Sacris literis, sæpe per (dari) notatur manifestari.

Dicitur res dari cum manifestatur, ita Christus Ioh. 16. dicit, *glorifica me pater eâ gloriâ quam habui apud te; antequam mundus esset.* Non petit sibi dari, sed manifestari talem qualis fuerat gloriam.

XLI. Christus quà Deus miracula edebat.

Qua Deus dicimus, in quo ipsos Pontificios habemus assentientes, Becanus certè ita in sua Theologiâ Scholasticâ sentit. *Dices:* quid ergo humana Christi natura faciebat? *Resp.* Declarabat quid divina faceret, unde etiam humana Christi natura dicitur à Theologis instrumentum miraculorum patrandorum, & instrumentum non *Physicum*, sed *morale*; Alii dicunt esse signum interveniens ad cujus præsentiam Deus sive divina natura miracula edebat.

XLII. Vbicumque redemptionis fit mentio, & additur pretium quo redem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

redempti sumus, ibi redemptio propriè dicta intelligitur.

Contrariæ sententiæ est Socinus, dicens, non esse propriè dictam redemptionem, sed metaphoricam. At nos propriè dictam dicimus, quia ubi quis dicitur esse liberatus, & illud, quo interveniente liberatus est, pretium dicitur, ibi intelligi oportet propriè dictam redemptionem.

XLIII. Sacrificia Veter. Testament. non offerebantur pro delictis capitalibus privatim, offerebantur tamen in anniversario sacrificio.

Socinus putat non pro omnibus peccatis fuisse sacrificia instituta, quia non instituta fuerunt pro capitalibus delictis, quod quis clàm insciis planè omnibus commiserat; At dicimus, privatim non fuisse instituta, quia Deus, qui misericors est, & clementissimus, noluit imponere necessitatem cuiquam (nam in sacrificio privato quisque confitebatur suam culpam) seipsum accusandi, ac propterea in vitæ periculum præcipitandi. Attamen omnia peccata condonabantur in sacrificio anniversario, nam ibi confessio privata non requirebatur, sed generalis omnium peccatorum quorumcunque.

XLIV. Christus nobis per omnia similis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

similis est, secundùm *naturam* non secundùm *omnes naturæ infirmitates*.

Infirmitates enim sunt vel *culpabiles*, ut peccata, in his non est nobis similis; vel *inculpabiles* quales sunt affectus tristitiæ, doloris, lachrimarum, famis, lassitudinis, in his nobis similis est. Deinde infirmitates sunt vel communis pœna peccati, ut potuisse mori, vel particularis, ut morbi, *illas* non *has*, prioris non posterioris generis infirmitates assumpsit.

XLV. Personalitas divinæ Christi naturæ est *per se*, humanæ verò *per assumptionem*.

Quia divina & humana Christi natura non æque faciunt ad constitutionem personæ. Quia hoc repugnat æternitati & immutabilitati naturæ divinæ. Nam quod ab æterno subsistit ad ejus subsistentiæ constitutionem nihil potest facere id, quod in tempore demum factum est.

XLVI. Per assumptionem naturæ humanæ in ὑπόστασιν divinæ, nulla facta est mutatio in divinâ sed tantùm in humanâ naturâ.

Omnis enim mutatio est vel generatio vel corruptio, vel augmentatio, vel diminutio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

nutio, vel alteratio vel motus localis; horum autem nihil in divinam naturam cadit.

XLVII. Vnio naturarum Christi nobis est incomprehensibilis.

Quia unio est rei finitæ, cum infinitâ. Et si unio inter Christum & Ecclesiam nobis est incomprehensibilis, multò magis hoc mysterium.

XLVIII. Sacerdos vel est propriè dictus vel metaphoricè talis.

Propriè dictus vel typicus est vel realis. Typici vel Aaronici vel Melchisedechiani. Realis est solus Christus. Adeoque si Pontificiorum sacrificuli jactitent se pro Sacerdotibus propriè dictis, dicant oportet, cujus sint ordinis. An Aaronici, & sic Iudæi erunt; an verò Melchisedechiani: at hujus ordinis non nisi unicus Christus fuit. Impropriè dicti Sacerdotes sunt omnes fideles. Apoc. 16. & 5. 10. 1 Petr. 2. 5.

Cap. XII.

De Fœdere.

I. FOEdus inter Deum & creaturas non est propriè dictum fœdus, sed analogicè tantùm.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Eſtque pactum, quo Deus promittit aliquid homini, & viciſſim aliquid ab ipſo ſtipulatur.

II. Promiſſio ex parte Dei eſt, Stipulatio verò ex parte noſtrâ.

III. Fœdus vel *Spirituale* eſt, vel *corporale*.

Illo cœleſtia bona promittit, vitam æternam, & quæ ad eam tum obtinendam tum poſſidendam pertinent; *Hoc* corporalia, Deut. 27. & 28.

IV. Spirituale fœdus duplex eſt vel *Legale*, vel *Euangelicum*.

Legale quo Deus vitam æternam promittit præſtantibus legem. Levitic. 18. 5. *Qui fecerit ea vivet in eis*, quod iniit Deus in paradyſo cum homine integro. Quod primi parentes noſtri violârunt, adeoque rei facti ſunt mortis æternæ. Deinde poſt lapſum repetiit Deus idem fœdus. Deut. 5. 1. Reg. 8. 21. 1. Vt oſtenderet quid noſtri ſit officii. 2. Vt nos obedientiæ noſtræ commonefaceret. 3. Vt omne os obſtruatur, & totus mundus condemnationi obnoxius fieret. Rom. 3. 19. 4. Vt ex lege eſſet cognitio peccati. Rom. 3. 10. *Euangelicum* fœdus eſt, quo Deus promittit ſe fore Deum noſtrum in Chriſto, id eſt, benedicturum omni benedictione ſpirituali,

tuali, & viciſſim à nobis poſtulat, ut ambulemus integrè coram ipſo.

V. Fœdus Dei Euangelicum cum hominibus non eſt *univerſale*, ſed *particulare*.

Quia Chriſtus non eſt omnium mediator, nec omnes ſunt fœderati ejus. In V. T. non fuit univerſale. Quia ibi diſtinctio inter ſemen mulieris & ſerpentis, quod ſanè poſterius non fuit in fœdere. Et Deus cum Abrahamo & familiâ ejus pepigit Gen. 17. nec cum omnibus illis qui ex Abrahami familiâ ſunt quoad carnem ſed fide Abrahami præditis. Rom. 2. & 9. Non fecit ſic ulli genti. Pſal. 147. Hinc ſanguis Chriſti dicitur ſanguis fœderis, quod eo expiata ſint peccata fœderatorum. Tùm etiam quia convertuntur electi cum fœderatis, & hi cum illis. Rom. 11. per totum. Vt verò non omnes electi; ita non omnes fœderati. Hinc etiam illa diſtinctio inter filios *carnis*, & *promiſſionis*. Rom. 8. 9.

VI. Fœdus Euangelicum vel *vetus* eſt vel *novum*.

Hoc eſt vel Veteris, vel Novi Teſtamenti. Quod tamen utrumque idem eſt quoad *ſubſtantiam*, etſi *circumſtantiis* variet. Quia utriuſque teſtamenti objectum Chriſtus eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

etsi in veteri *exhibendus*, in novo *exhibitus*; etsi vetus obscurius, novum clarius; etsi vetus signa habuerit magis molesta, quàm novum. Pascha enim non sine sumptibus, circumcisio non sine dolore celebrari potuit. Baptismus & Cœna Domini (quæ signa sunt novi fœderis, ut Pascha & circumcisio veteris,) absque utroque.

VII. Fœdus vel *operum* est vel *fidei*.

Coincidit distinctio cum illâ, quâ fœdus aliud *legale*, aliud *Euangelicum* dicebatur. *Illud* fuit cum stipulatione *operum*; *hoc fac & vives*. *Hoc* cum stipulatione *fidei: crede & salvaberis*. Requiruntur equidem & in hoc opera, verùm non primariò, ut scilicet ex iis homo justificaretur, sed *consequenter*, ut signum sint gratitudinis, experimentum fidei non fictæ, atque adeò ædificatio proximi.

CAP. XIII.

De Iustificatione.

I. IVstificatio alia est *activa*, alia *passiva*.

Verbalia in *io*, plerumque ita accipiuntur, justificat enim Deus, & nos justificamur.

II. Ju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

II. Justificatio passiva posterior est fide.

Posterior est fide passivâ; quia per fidem accipimus remissionem peccatorum. Act. 26. 18.

III. Aliter nos justificat Deus, aliter Christus mediator, aliter Sp. Sanctus, aliter fides, aliter bona opera.

Deus justificat nos *imputando* nullo modo peccata, & imputando justitiam Christi. Christus *merendo*, Sp. Sanct. *applicando*, bona opera *declarando*. Illa posteriora duo à Th. ita efferri solent. Fides justificat *effectivè*, bonà opera *declarativè*.

IV. Justificatio est actus Dei *moralis*, non *realis*.

Duplex est actio Dei in peccatore. Vna *moralis*, quæ est justificatio, Altera *realis* quæ est regeneratio. *Moralis*, ut diximus, consistit in eo, ut nobis non imputet peccata, sed imputet justitiam Christi. *Realis* in sublatione reali peccati.

V. Justificatio nostri non fit gradatim.

Quia simul & semel omnium nostrorum peccata conjecta sunt in Christum. Cæterum hoc intelligendum est de justificatione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

activâ; nam *passiva* justificatio toties fit, quoties homo pœnitentiam agens, per fidem apprehendit remissionem peccatorum.

VI. In oratione dominica, dum petimus remissionem peccatorum, non petimus *actum* ejus, sed *applicationem* & sensum.

Disceptant Theologi, si, inquiunt, remittuntur nobis peccata unico actu, cur ergo petimus remissionem fieri in oratione dominica. *Resp.* Petimus quoad *applicationem* & sensum, non quoad *actum*.

VII. Per justificationem nostri tollitur *reatus*, at non tollitur *peccatum* de *facto*.

Pontificii disputant, anne possit tolli reatus & non peccatum? *Resp. Affirmatur*, quia potest esse peccatum in homine, & tamen reatus ipsi non imputatur.

VIII. Fides *sola* justificat, non *solitaria*.

Distinctio est in solum & solitarium: ita *solus* oculus videt, sed non est *solitarius* cum videt, hoc est, non est sejunctus ab aliis partibus & membris. Ita *solus* pes ambulat, sed non *solitarius*.

IX. Fi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. Fides *actualis* juſtificat, non *habitualis*.

Teſtatur hoc Sp. Sanctus Act. 26. per fidem, inquit, accipimus remiſſionem peccatorum, & ſortem inter ſanctos. *Obj.* Atqui fides ceſſat in dormiente. Ergo ceſſabit etiam juſtificatio. *Reſp.* Negando, nam fides eſt actus moralis in juſtificatione, & actus moralis non neceſſe eſt ut perpetuò ſit, ſed ſufficit fuiſſe vel aliquando fieri.

X. Juſtificatio nunquam tollitur in fidelibus, ſed *ſenſus* ipſis tollitur aliquando, ut fit in tentationibus.

Legitur ſæpè in S. literis fideles ita conſternari, ut putent ſe abjectos à facie Dei, hoc eſt, deſtituuntur ſenſu gratiæ juſtificationis, quæ tandem redit; non enim ſinit Deus ſuos tentari ultra hoc, quod ferre poſſunt. 1 Cor. 10. 13.

XI. Alia eſt juſtificatio *imputata*, alia *imputativa*.

Pontificii dum audiunt à nobis, juſtitiam noſtram non eſſe niſi imputatam, calumniantur nos, juſtitiam noſtram eſſe putativam; ſed iſta diſtinctiſſima ſunt, ut quilibet videre poteſt.

XII. Juſtitia nobis imputata eſt *moraliter*, non *phyſicè*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Quæritur an justitia sit in nobis? *Resp.* Non *Physicè*, hoc est *inhærenter*; sed *moraliter* hoc est per imputationem.

XIII. Justitia alia est *personæ*, alia *causæ*.

Iustitia personæ est quâ stamus coram facie Dei. Iustitia causæ est, quæ etiam cadit in reprobos, potest enim quis habere bonam causam, qui etiam alienus est ab ecclesia. Et de hac justitiâ loquitur David *Domine judica me secundùm justitiam meam & secundùm integritatem meam pronuncia de me.*

XIV. Justificatio est actus forensis Dei.

Disceptant nobiscum Pontificii quid sit justificare, & illi inquiunt justum facere per infusionem justitiæ. Nos negamus & dicimus nihil aliud esse & significare, quam absolvere à peccato, ut ad Rom. 4. & 1.

XV. Justificatio talis est actus Dei, qui nunquam revocatur.

Hoc est qui semel est justificatus, semper manet. *Obj.* ex Matt. 18. Vbi dicitur, gratiam retraxisse, cui condonaverat. *Resp.* Ex parabolis non deducendum argumentum nisi ratione scopi.

XVI. Bona opera non præcedunt justi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

juſtificandum, ſed ſequuntur juſtificatum.

Eſt regula Auguſtini, quæ nititur ſcriptura; nam qui non eſt juſtificatus, eſt mala arbor, illa autem non poteſt bonos fructus ferre. Matt. 7.

Cap. XIV.

De Regeneratione.

I. Regeneratio aliter ſe habet ratione *primi momenti*, aliter ratione *progreſſus*.

Ratione primi momenti homo ſe habet *merè paſſivè*, ratione progreſſûs cooperatur cum Deo.

II. Regeneratio eſt perfecta *partibus*, non *gradibus*.

Diſtinctio hæc maximi uſus eſt: nam ſæpè occurrunt voces iſtæ, *perfecti*, *integri*, at hæ non notant perfectionem *graduum*, ſed *partium*.

III. Perfectum vel integrum aliquando accipitur prout opponitur hypocritico, aliquando prout opponitur imperfecto. Dum pii dicuntur perfecti, intelligendi ſunt per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

fecti primâ ſignificatione, non poſteriori.

IV. Regeneratio non datur perfecta in hac vitâ, ſed obtingit demum in ſolutione animæ à corpore.

Liquet hoc ex iſtis quos dies Domini repertura eſt in vivis ; nam hi antequam rapientur in occurſum, à Chriſto mutabuntur : pari ratione anima fidelis dum à corpore diſſolvitur, regeneratur, & ita ad Deum transfertur.

V. Dum in decalogo jubemur diligere Deum ex toto corde, non intelliguntur vires iſtæ *quæ ſunt* in regenito imperfectæ, ſed *quales eſſe debebant*.

Pontificii hinc inferre volunt quod homo Deum perfectè colere poſſit, quia inquiunt, habet vires. *Reſp.* Non poſtulat Deus id tantùm ab homine quod habet, ſed etiam quod habere debet. Adeò ut decalogus non oſtendat quid homo poſſit, ſed quid debeat, & ad quid divinitùs obligetur.

VI. Renati ſive regeniti non peccant voluntate *plenâ*, ſed voluntate reluctante & fracta.

Hinc in ſcripturâ dicuntur *non dare operam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ram peccato ; item *non peccare* ; At vero ratio irregenitorum alia est , nam illi sistunt membra sua arma injustitiæ, & operam dant peccato.

VII. Fideles regeniti peccant non *ex malitiâ*, sed ex *infirmitate*.

Sunt qui hoc rident. Et quæritur, an infirmitas , cujus quis sibi causa existit , excusari possit. *Resp.* Certè non, at verò dum dicimus non intelligimus accersitam illam infirmitatem , sed cui homo fidelis repugnat quantum potest ; & repugnando aliquando succumbit.

VIII. In regenitis *manet* peccatum , dum in hac vitâ sunt , sed non *regnat*.

Habitat, non regnat ; Nam Rom. 7. dicitur habitare ; Rom. 6. dicitur non regnare in regenitis.

IX. In regenitis potior est caro quam Spiritus *malo* & Spir. *virtute*.

Comparant Theologi carnem Goliatho, Spiritum Davidi.

X. Spiritus superior est carne, non quod *semper vincat* , sed quod semper *pugnam redintegret* , & tandem in fine vincat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Vincit aliquando caro Spiritum, ſed ita vincit ut Spiritus continuò pugnam redintegret, & tandem vincat, non quidem viribus propriis, ſed in Chriſto Ieſu, in quo plus quam victores ſumus, ut Rom. 8. Dici ſolet à Theologis vincit ſæpè caro *prælio*; ſed Spiritus *bello*.

XI. Homo unus idemque quoad eaſdem facultates, eſt *regenitus* & *caro*.

Quâ parte regenitus eſt, dicitur *homo novus*, quâ parte irregenitus, dicitur *vetus homo*.

XII. Homo regenitus perfectus eſt in hac vitâ *deſiderio & voto*, non autem *re ipſâ*.

Hoc eſt, homo quidem deſiderat & optat perfectam regenerationem, at reipsâ non conſequitur.

XIII. Regenerationis gradus dantur in hac vitâ, non tantùm in ſe, verum etiam in ſubjectis.

Magis regignitur unus quam alter, hinc magis adulti quam infantes.

XIV. Lucta adverſus peccatum duplex eſt, vel carnis adverſus Spiritum, vel contrà.

Armi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Arminiani, dum nos proferimus luctam ex Epist. Rom. 7. *Spiritus adversus carnem*, dicunt eandem luctam reperiri in hominibus irregenitis, sed ineptè. Nam in illis caro horret peccare non *virtutis amore*, sed *formidine pœnæ*. At vero ubi luctatur caro cum spiritu tàm formidine pœnæ, quàm amore boni & amore Dei id fieri certum est.

XV. Aliud est *captivare* aliquem, aliud *captivum habere*.

Caro captivat spiritum, sed non tenet captivum, quia perpetuò pugnam restaurat.

XVI. Aliud est, *esse subjectum peccato*, aliud *esse servum peccati*.

Subjectum esse nihil aliud est quam obnoxium esse, quod etiam in regenitos cadit. At verò servum esse peccati, non tantum est obnoxium esse peccato, sed etiam ultrò se offerre ad peccandum, & carnis concupiscentias tanquam imperatoris leges adimplere, quod irregenitorum est.

XVII. Fides alia est *habitualis*, alia *actualis*.

Habitualis est pars regenerationis, actualis est effectus habitualis.

XVIII. Regeneratio est actus Dei realis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Dicitur realis, ut sit contradistincta justificationi, quæ est actus moralis.

XIX. Regeneratio est opus solius Dei.

Quia non minorem potentiam requirit regeneratio, quam creatio: At creatio solius Dei est. Ergo

XX. Regeneratio nunquam cessat in regenito.

Qui enim geniti sunt non ex carne neque ex sanguine, illis dedit potestatem filios Dei vocari. Ioh. 1.

XXI. Regnerati in hac vitâ carnales ex parte sunt.

Habetur hæc regula. 1 Cor. 3. Vndè distinctio ista, quod alii sint carnales ex toto, quales sunt homines irregeniti, alii ex parte.

XXII. Regeneratio quoad primum momentum fit in instanti.

Solent Theologi regenerationem à justificatione in eo distinguere, quod scilicet regeneratio non sit simul & semel tota, justificatio non sit simul & semel tota.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Cap. XV.

De Bonis Operibus.

I. BOna opera in hac vitâ ſunt imperfecta.

Qualis enim fons, tales rivuli.

II. Homines irregeniti faciunt aliquando bona opera *quoad ſubſtantiam*, ſed non *quoad circumſtantias* operis.

Subſtantia operis dicitur, quando faciunt illud quod lex præcipit. Circumſtantiæ operis tres à Theologis nominantur. 1. ut fiat ad mandatum Dei. 2. ut fiat ex fide. 3. ut fiat tendatque ad gloriam Dei.

III. Bona opera neceſſaria ſunt ut *antecedens* ad *conſequens*, non ut *cauſa* ad *effectum*.

Docet hoc paſſim Sp. ſanctus, cum negat propter opera noſtra vitam æternam contingere. Et interim etiam docet, ſine ſanctimoniâ non poſſe videri Deum. Heb. 12. 14.

IV. *Benè operantibus* dabitur vita æterna, ſed non *propter bona* opera.

Liquet Matt. 25. ubi dicitur Eſurivi. &c.

V. Bo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

V. Bona opera ſunt *moralia* & *ſpiritualia*.

Diſtinctio iſta obſervanda eſt, eò quod homo irregenitus adjutus Dei gratiâ, quæ eſt *gratia coërcitionis*, & *directionis*, bona opera moralia facere quoad ſubſtantiam, at nullo modo ſpiritualia præſtare poteſt.

VI. Bona opera ſunt interna vel externa, ut peccatum eſt internum vel externum.

VII. Bonis operibus datur merces impropriè dicta.

Datur enim ex *gratiâ*, non ex *debito*. Rom. 4. Meritum ut aliquid ſit, oportet ut habeat quatuor requiſita. 1. ut ſit indebitum. 2. ut proficiſcatur ex viribus ejus qui meretur. 3. ut vergat in ejus commodum de quo quis mereri ſe putat. 4. ut non ſit merces major quam meritum.

VIII. Bona opera quæ præſtant gentiles placent Deo in tantum, ut propterea juſtificaturus ſit ex parte & in *tantum* ſed non in *totum*, in extremo judicio; ſecundò quia illa remuneratur bonis temporaneis.

Pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Propterea pœnas leviores toleraturi sunt in inferno & remunerantur bonis temporalibus, ut liquet in obstetricibus Exod. 1.

IX. Bona opera gentium dicuntur peccata *per accidens*, non *per se*.

X. Non nomina, sed adverbia faciunt bona opera.

Hoc est, quod non tantum bonum est, sed quod benè quoque fit; benè autem illud fit quod fit ex fide ad gloriam Dei, ex mandato Dei.

XI. Non persona propter opera, sed opera propter personam Deo placent.

Probatur. Gen. 4. Respexit Deus Abelum & sacrificium ejus.

Cap. XVI.

De Ecclesia.

I. Ecclesia est *visibilis & invisibilis*.

Non hæc distinctio est generis in species, sed vocis. Ecclesia enim quatenus notas habet ex quibus cognoscitur, eatenus dicitur visibilis; quatenus verò in istâ ecclesiâ sunt electi invisibiles & soli Deo noti, eatenus invisibilis est.

II. Ec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

II. Ecclesia alia est *triumphans*, alia *militans*.

Distinctio hæc fundamentum habet in scripturâ; sunt enim jam aliqui salvati, & hi dicuntur ecclesia triumphans; aliqui verò adhuc in terris militant contra diabolum, carnem & mundum, & hi dicuntur ecclesia militans.

III. Ecclesia alia est universalis, alia particularis.

Vniversalis quæ est per totum orbem terrarum dispersa. Particularis quæ est in uno aliquo loco.

IV. Regimen ecclesiæ internum est *monarchicum*, externum *Democratico-Aristocraticum*.

Internum solum caput Christum agnoscit; externa verò potestas pertinet ad ecclesiam, exercitium pertinet ad Doctores.

V. Excommunicatio alia major est, alia minor.

Major est quæ propriè excommunicatio vocatur. Minor est suspensio ab usu cœnæ ad tempus, propter culpam aliquam commissam.

VI. Regimen ecclesiasticum differt à Politico.

Dif-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Differt 1. Objecto, quia potest esse membrum politicum bonum, qui non est membrum ecclesiæ. 2. Quia magistratus punit reos sive pœnitentiam agant, sive non: at magistratus ecclesiasticus non punit eos qui agunt pœnitentiam.

VII. Ecclesia particularis tota deficere potest, sed catholica non.

Liquet hoc ex ecclesiis istis apocalypticis; deficit autem dupliciter, tum quia fideles evocantur ad mortem; tum quia aliò migrant.

VIII. Ecclesia deficere potest tum ratione fidei, tum ratione morum.

De moribus nihil dubii est: de fide certum est. Errârunt enim Apostoli in doctrinâ de resurrectione Christi, de regno Christi, quæ sunt articuli fidei.

IX. Ecclesia etiam errare potest in fundamento, sed non pertinaciter neque finaliter.

Liquet hoc in apostolis qui errarunt in fundamentali capite doctrinæ de resurrectione.

X. Ecclesia est columna veritatis *politica*, non *architectonica*.

XI. Ec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XI. Ecclesia agit ex autoritate, privatus ex *officio*.

Graviùs igitur peccat qui non audit ecclesiam, quam privatum aliquem, privatus enim agit tantùm ex officio.

XII. Ecclesiæ non credendum nisi ex scriptura loquatur.

Liquet Gen. 17. *si ex præstituto legis loquutus fuerit.* Matth. 28. ite & docete &c. *quæ præcepi vobis.*

XIII. Non est ipsi in cœlis pater, cui non est in terris ecclesia mater.

Non est hic sensus regulæ, quod oporteat cum necessitate salutis esse in Ecclesiâ particulari, nam possunt aliqui esse captivi soli, quibus non datur facultas sese aggregandi ecclesiæ; sed hic sensus est, quod oporteat esse membrum ecclesiæ *catholicæ* qui salvari velit; & ratio est, quia debet esse membrum Christi, quod est ecclesia.

XIV. Ecclesia est visibilis, vel invisibilis.

Invisibilis ratione formæ, hoc est, fidei, visibilis ratione materiæ, hoc est, hominum.

XV. Propter ecclesiam Deus mundum tolerat.

Li-

Liquet Esai. 1. nisi reliquisset nobis Deus semen benedictum, omnes facti fuissemus sicut Sodoma & Gomorra.

CAP. XVII.

De Sacramentis.

I. SAcramenta novi Test. dicuntur *antitypa* veterum, non quod vetera fuerint typi, sed quod nova successerunt in locum veterum.

De eo nobiscum contendunt Pontificii, an vetera fuerint typi nostrorum: illi affirmant, sed refelluntur quia corporea res non potest esse antitypus rei corporeæ.

II. In sacramento distinguendum est *materiale* & *formale*.

Materiale sunt Symbola, formale significatio Symbolorum.

III. In Sacramento distinguendum *signum* à re *signata*.

IV. Baptismus & circumcisio sunt sacramenta *initiationis* & assumptionis in ecclesiâ. Agnus paschalis & cœna dominica sunt *nutritionis* & continuationis in ecclesiâ.

V. Ba-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

V. Baptiſmus eſt alius *flaminis*, alius *fluminis*, alius *ſanguinis*.

Ita diſtinguere ſolent antiqui ſcholaſtici & patres; & quidem ipſa ſcriptura diſtinguit in baptiſmum aquæ & ſpiritûs. Ioh. 3. Quod verò dicant de ſanguine, eſt alluſio quædam, ſanguinem verò baptiſmi vocant martyrium.

VI. In cœnâ Domini nulla eſt tranſmutatio ſignorum in res ſignatas, aut exiſtentia rerum ſignatarum in ſigno, ſed ſigna vocantur res ſignatæ metaphoricè, non propriè.

Contra Pontificios & Lutheranos, illi enim panem tranſmutari in corpus, hi verò corpus eſſe in pane ſtatuunt, ut qui non expendunt locutionem ſacramentalem, qualem etiam habemus. Gen. 17. ubi circumciſio vocatur fœdus, agnus paſchalis tranſitus.

VII. Mutatio elementorum in cœnâ non eſt *naturæ*, ſed *uſus*.

Verbi gratiâ. Eſt quidem panis, ſed adhibetur in alium uſum, ſic etiam de vino.

VIII. In cœnâ domini tropus eſt nec in ſubjecto, nec in prædicato, ſed in copulâ.

Diſ-

Disceptant valdè inter se Theologi ubinam tropus sit in verbis istis, *Hoc est corpus meum*. Nos dicimus in copulâ, quemadmodum in istis: septem vaccæ *sunt* septem anni, item semen *est* verbum Dei; ibi enim copula est accipitur pro significare, sic etiam in illo.

Obj. Copula copulat res, ergo non est tropus. *Resp.* Copulat res vel propriè, vel impropriè.

IX. Aliquando de masculino pronomen neutrius generis prædicatur.

Vt, triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres.

X. Non *privatio* sacramentorum, sed *contemptus* damnat.

XI. Nihil habet rationem sacramenti nisi extra usum legitimum.

XII. Nullum signum est sacramentale, nisi habeat analogiam cum re signatâ.

Hoc Augustini est, fundatum in naturâ sacramentorum; nam dicitur analogia esse in effectis, verbi gratia. Sicut panis pascit corpora nostra ad vitam hanc temporariam; ita etiam corpus Christi per fidem acceptum pascit animas nostras ad vitam æternam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

nam. 2. Sicut panis tranſit in naturam noſtram ut unum ſit nobiſcum ; ita corpus Chriſti per fidem acceptum unitur nobiſcum , ita ut unum quodammodo ſimus.

CAP. XVIII.

De ſtatu Animarum ante Reſurrectionem.

I. DVo duntaxat loca ſunt quo deferuntur animæ poſt mortem, Infernus & cœlum.

Vt paſſim ſcriptura hoc teſtatur, ſic etiam Matt. 7. de lata & anguſta via. Ioh. 5. docetur, quod is qui credit habet vitam æternam , qui verò non credit jam condemnatus eſt. Limbus igitur patrum , infantum , & purgatorium damnantur , tanquam traditiones hominum præter ſcripturam loquentium.

II. Animæ quæ in cœlis ſunt nondum fruuntur perfecta felicitate ; prout nec animæ quæ in inferno ſunt , debito cruciatu torquentur perfecto.

De animabus fidelium certum eſt. 1. Quia cum corporibus nondum ſunt conjunctæ atque

atque adeo quod non omnes hostes ita devinctos videant, ut amplius nihil possint in ipsas, & hoc est quod Sp. Sanctus 1 Cor. 15. vult, dum agit de perfectâ felicitate, dicit inter alia, quod hostis ultimus sit abolendus. 2. Quia nondum vident fratres suos & omnia membra corporis Christi secum. Quod ad animas damnatorum, illæ etiam nondum cruciatibus debitis excruciantur, liquet hoc ex ipsis diabolis qui nondum perfectè cruciantur. Marc. 5. clamant ad Christum dicentes, quare venisti nos ante tempus cruciare. 1 Pet. 3. Iud. 6.

III. Animæ piorum separatæ à corporibus orant in communi pro ecclesiâ militante, sed non in particulari aut singulari.

1. Quia angeli qui sunt fratres nostri, orant pro nobis. 2. Quia jam major est gradus Charitatis in fidelibus defunctis, quàm fuerat cum essent in vivis, utpote perfectè regeneratis.

IV. Fidelium animæ separatæ à corporibus, non norunt quæ in his terris geruntur, nedum perfectè norunt.

Posterius volunt Pontificii & dicunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

quod in essentiâ Dei tanquam in speculo videant omnia. At absurdum; Dei enim solius est scire omnia. Si res ita esset, ut Becanus Iesuita observavit, quæ causa esset quod ignorarent diem judicii? nam de hoc dicitur quod nec filius hominis noverit. Et contra, multa in sacris Literis habemus, eos nihil scire eorum quæ in terris geruntur, ut 2 Reg. 22. 20. Esai. 63. 16.

V. Nullus eorum qui excluduntur à regno cœlorum, sentiet tantum *pœnam damni*, sed etiam *sensus*.

Contrà Pontificii, qui dicunt infantes non baptizatos, quidem sentire pœnam damni, sed non sensûs; sed falsum, nam Sp. Sanctus dicit quod omnibus erit fletus & stridor dentium. Luc. 13. 18.

VI. Animæ hominum corruptis corporibus non pereunt.

Philosophi Ethnici hoc animadverterunt, idcirco etiam docent, quod cum anima rationalis inorganica sit, ut & independens in agendo à corpore, ita etiam in essendo. Scriptura hoc clarissimè testatur Matth. 10. Nolite metuere eos &c.

VII. Anima rationalis est immortalis.

Fluit hoc ex priori, quomodo immortalis? *Resp.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Resp. 1. Immortalem esse *privativè* non *negativè*. 2. Dicimus non posse interire ut moriatur, est eorum qui animam habent; sed ita potest interire ut annihiletur, ille enim qui animam ex nihilo fecit, eandem etiam in nihilum redigere potest.

Cap. XIX.

De Resurrectione.

I. Resurrectio dupliciter accipitur.

1. Vt opponitur ei qui non supersest à morte & hoc modo accipitur cum de Sadduceis refert Scriptura quod dicant non esse resurrectionem, id est, negant quenquam supersesse à morte; aliquando verò accipitur pro resurrectione carnis, ut in symbolo Apostolico, *credo resurrectionem carnis*.

II. Eadem caro resurget quoad substantiam, non quoad qualitates.

Obj. Socin. *Caro & sanguis non possidebunt regnum Dei.* 1 Cor. 15. *Resp.* Notum est carnem accipi vel pro parte essentiali hominis, & ita resurget, Iob. 19. *In carne meâ videbo Dominum:* vel accipitur pro depravatione naturæ, ut Rom. 8. 6, 7, 8, 9. Et certè talis non hæreditabit regnum Dei.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

III. Resurrectio fidelium & reproborum habet diversas causas.

Fidelium resurrectio præter decretum Dei causam habet Christi resurrectionem, ut hoc prolixè probatur. 1 Cor. 15. At verò reprobi resurrectionis suæ causam habent decretum Dei potentiâ suffultum: & hinc etiam ratione propriæ resurrectionis Christus dicitur *primogenitus mortuorum*, Col. 1. Quod scilicet sit caput omnium in beatâ resurrectione.

IV. Resurrectio futura est in corporibus habilibus, non inhabilibus.

Disceptant aliqui in qualibus corporibus resurrecturi simus, an corpora futura sint æqualia, quæ quidem quæstio hactenus curiosa est. At verò utut corpora sint inæqualia, erunt tamen habilia. Apoc. 20. 12. hoc est, quod non sint infantilia futura, nam certè embrio resurget, & tamen ineptum esset in tali corpusculo, quod vix apiculæ corpus adæquat, resurrecturum; Idem de infantibus cogitandum, qui sæpè parvi nascuntur. Verbi gratiâ. Illi quorum trecenti nati unâ vice dicuntur, quorum singuli vix muris justi quantitatem habebant.

V. Homines omnes resurrecturi sunt omnibus membris, non mutilati.

In-

Inter alia etiam hæc nobis Socinus objicit quod multorum membrorum usus nullus esse poterit in cœlis. Vt membrum nutritionis, generationis & similia. *Resp.* Fines esse duplices, nobis ignotos & notos, fatemur, multorum fines nos ignorare, propterea non sequitur res non futuras. At quod omnibus membris simus resurrecturi, liquet ex Christo salvatore, quemadmodum enim ille resurrexit, ita & nos resurgemus, sed hoc liquet. Præterea ex iis, quos dies Domini inventura est, nam illi cum omnibus membris immutilati resurrecturi sunt.

VI. Resurrectio futura est omnium non eodem momento, sed successivè.

Docet hoc Spiritus sanctus 1 Cor. 15.23. Interim sciendum est eodem tempore omnium resurrectionem fore, ut hoc arctè teneamus contra illos, qui statuunt martyres mille annos ante omnium resurrectionem resurrecturos, & cum Christo in terra regnaturos; Nam Sp. S. non nisi duos adventus Christi visibiles ponit, unum in carne dum factus est homo, alterum in carne; dum venturus est judicare vivos & mortuos: & cum adventu hoc conjungit statum resurrectionem mortuorum. Mat. 24. vers. 30. 31.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

CAP. XX.

De Innovatione Mundi.

I. MVndus interibit non ſecundum *ſubſtantiam*, ſed ſecundum *accidentia*.

Quemadmodum mundus aqua perpurgatus eſt in diluvio, ita etiam igne perpurgabitur in extremo judicio. 2 Petr. 3. v. 11, 12, 13.

II. Ignis iſte non futurus eſt *ordinarius*, ſed *extraordinarius*.

Habemus duas ſpecies ignis in S. literis, extraordinarium, qualis fuit iſte ignis quo ardebat dumus, aut iſte, qui etiam lapides combuſſit in ſacrificio Eliæ: alterum ordinarium, quo utimur in uſu quotidiano. Hic autem ignis quo omnia ſolventur, erit extraordinarius; nam aget in elementa.

III. Perire dicitur aliquid non tantùm tum, cum ſubſtantia perit, ſed etiam quando accidentia pereunt.

Liquet hoc tum ex aliis, tum ex verſu iſto.

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.

IV. Creare aliquid, dicitur non ſecun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ſecundùm *ſubſtantiam* tantùm ſed etiam ſecundùm *accidentia*.

Ita Pſal. 51. Cor mundum crea in me domine, & hinc etiam eſt, quod regeniti dicuntur nova creatura.

V. Judicium Dei eſt vel *condemnationis*, vel *abſolutionis*.

Quando dicitur de fidelibus, quod non venient in judicium, tum intelligitur judicium condemnationis, hoc modo etiam illud Pſal. 143. intelligendum: Domine ne ingrediaris in judicium cum ſervo tuo.

VI. Judicium aliud eſt univerſale, aliud particulare.

Vniverſale erit extremum, Particulare fit quotidie in diſceſſu animæ à corpore.

VII. Redeunt animæ quæcunque ad Deum, vel ad judicem, vel ad patrem.

Eccl. 12. 9. Socinus inde concludere voluit quod impiorum animæ non ſint reſurrecturæ, quia omnes animæ redituræ ſunt ad Deum. At conſequentia nulla eſt, illæ redituræ ſunt tanquam ad judicem, *hæ* ut ad patrem.

VIII. Judicabit Chriſtus non excluſo Patre aut Sp. Sancto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Etiam hoc urgent Sociniani quod pater non sit judicaturus. Ioh. 5. Pater non judicat quenquam. *Resp.* Malè hoc accipiunt si absolutè intelligant; Nam non judicat pater quenquam absque filio, alioquin ipsum judicare liquet. Rom. 2.16. *In die illo quo judicabit Deus de rebus occultis hominum ex Euangelio meo per Iesum Christum.*

IX. Christus judicabit secundùm utramque naturam, divinam & humanam.

Secundùm divinam *cognoscendo* peccata, *pœnas infligendo* & vitam *conferendo*: secundùm humanam, *sententiam pronunciando* & divinæ sententiæ judicia *approbando*, qualiter etiam nos dicimur judicaturi 1 Cor. 6. vers. 8.

X. Non peragetur judicium hoc in particulâ terræ tantùm, sed etiam in totâ terrâ & aëre.

Pontificii volunt in valle Iosaphat, idque ex Ioël. 3.2. Sed ineptè, nam ibi agitur de judicio particulari in hac terrâ, de gentibus, quæ adduci debebant eò ad puniendum. Quod ad posterius, illud satis à nobis in locis communibus probatum.

XI. Iudicium hoc celerrimè peragetur.

Sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Sunt qui duraturum putant per sex annorum millia, sed ineptè; nam in momento peragetur, ut liquet ex istis quos dies domini vivos reperiet, nam in momento mutabuntur & rapientur in occursum.

XII. Dicuntur judicandi vivi & mortui.

Ejus sensus hic est, non quod mortui judicabuntur, sed quod illi qui mortui fuerant, postquam resurrexerunt, judicabuntur, ita ut vivi hic dicantur illi qui non sunt mortui. Socinus ait judicare mortuos, esse facere ut mortui in morte maneant ita ut non sint resurrecturi; adeoque hanc pœnam ipsorum futuram, quod nim. ipsis in morte manendum sit. Sed ineptè. Contrarium exstat Ioh. 5. 38.

XIII. Iudicium futurum est ex lege, non secundùm Euangelium.

Quia ex lege peccatum cognoscitur. Cæterùm aliqui sunt qui putant ex Euangelio & secundùm Euangelium judicatum iri, ex loco Rom. 2. Vbi dicitur judicaturum Deum secundùm Euangelium. *Resp.* Euangelium ibi nihil aliud significare, quam annunciationem Pauli & præconium ejus. Paulus autem non tantum Euangelii; sed & legis doctrinam prædicavit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

XIV. Justificabuntur reprobi aliqui ex parte.

Hoc est, absolventur à pœnâ non quidem absolutè, nam omnes reprobi condemnandi sunt, sed quoad gradum, proinde etiam dicitur conditionem Sodomitarum tolerabiliorem fore quàm illorum in die judicii. Matt. 11.

CAP. XXI.

De Glorificatione.

I. GLorificatio erit eadem *naturâ*, non *gradu*.

Liquet Dan. 10. ubi illi qui resurgent, comparantur partim firmamentis, partim stellis.

II Deum videbimus non absolutè *sicut est*, sed sicut erga nos *est comparatus*.

1 Ioh. 3. Videbimus Deum sicuti est, dicitur, sed hoc non absolutè intelligendum, sed ita, videbimus enim perfectissimè, quatenus se erga nos declaravit pater. Hoc est cognituri sumus perfectè quæ & quanta in nos contulit beneficia.

III. In vitâ futurâ erit notitia inter homines, sive beatos, tùm eos qui

qui unà convixerunt, tùm omnes alios.

Teſtatur Ioh. 19. ubi dicitur, & videbunt eum quem transfixerunt; quod etiam alios agnituri ſimus quos non noverimus, id liquet Matth. 17. ubi conſpecti ſunt Moſes & Elias cum Chriſto colloquentes; dicitur enim de Petro quod ipſos noverit, & quod dixerit Chriſto, faciamus tria tabernacula, &c.

IV. Salus conſiſtit tum in liberatione à malo, tum in vitâ æternâ.

Salus eſt ens aggregatum; duo enim notat, tum liberationem à malo, & dationem boni, & quidem prioris cauſa eſt mors, poſterioris cauſa ſancta vita Cujuſvis eſt.

V. Diſtinguitur vita à ſalute.

Vita æterna competit angelis abſolutè; nobis verò non competit abſolutè, ſed ut ſalus.

Cap. XXII.

De Condemnatione.

I. Condemnatio eſt ens aggregatum, non ſimplex.

Conſtat enim ex pœnâ damni & ſenſus.

II. Pœna ſenſus eſt etiam ens aggregatum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Constat enim ex morsu conscientiæ, & angoribus & horroribus, quod Spir. Sanct. explicat per stridorem dentium, ex molestia quam percipient tum ex loco, tùm ex societate cum diabolis & aliis reprobis, sicut etiam ex clamoribus reproborum.

III. Ignis qui dicitur fore in inferno, non erit materialis, sed dicitur ita figurativè.

Quia aget in Diabolos; corporeus autem ignis id præstare nequit.

IV. In inferno non erit desperatio.

Quia nullæ promissiones; desperatio opponitur promissionis privationi. Vbi ergo non erunt promissiones, ibi nec oppositum, desperatio.

V. In inferno peccaturi sunt homines.

Sunt enim blasphematuri Deum.

VI. Infernus erit certo loco.

Non ergo, inter orbes cœlestes. Nos probabiliorem sententiam asserimus, fore in terris, quia inter judicandum reprobi in terrâ manebunt. Sed parum in eo situm est. Nobis danda est opera ut ita vitam instituamus, ne eò demur præcipites.

CEN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

CENTVRIA DISTINCTIONVM GENERALISSIMARVM.

PRÆCOGNITA.

DIstinctio est determinatio Subjecti & Prædicati: aliàs limitatio, modificatio, conciliatio; cujus examen & lydius lapis continetur sequentibus Theorematibus.

I. Distinctio est vel *generalis*, vel *specialis*.

Generalis fit terminis communissimis, quorum usus est in omni facultatum genere, ut *Actu primo & secundo*, *absolutè & respectivè*, *perse & per accidens*: Specialis fit in specialibus ad Specialem aliquam & restrictam Disciplinam pertinentibus, ut Ethicus inter *vulgarem & heroïcam virtutem*, Politicus inter *telum offensivum & defensivum* distinguit.

II. Vtraque distinctio fit per diversos respectus, quorum oportet considerare *Conditiones & Species*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

III. Conditiones diverſorum reſpectuum ſunt tres. 1. *Convenientia.* 2. *Diverſitas.* 3. *Perſpicuitas.*

IV. Convenientia eſt quâ diſtinctio petita eſt ex viſceribus rei & ex ipsâ naturâ Subjecti & Prædicati.

Sophiſtia ergo eſt quando diverſi reſpectus pugnant cum re ipsâ. Quare quæ vera ſunt contradictoria, *explicitè*, ut Deus eſt ligneus, vel *implicitè*, ut homo eſt leo, hæc inquam nullo modo conciliari poſſunt. Ad veram autem Contradictionem requiruntur iſta quatuor. 1. Idem Subjectum & Prædicatum. 2. Vt dicatur *ſecundùm idem*, hoc eſt, ſecundùm eandem partem. 3. Vt fiat *ad idem*, hoc eſt *ad eundem reſpectum* & eodem plane modo. 4. Vt ſit *eodem tempore.*

V. Diverſitas eſt quando diſtinctio non eſt eadem cum re, quam diſtinguit, ſed illius quædam circumſtantia.

Inanis ergo eſt παιζολογία, ſi quis dicat, *corpus eſt ſenſili modo inſenſile.*

VI. Perſpicuitas eſt quando diſtinctio eſt clara adeoque facilè explicabilis, non autem chymerica vel vitrea.

Mala

Mala enim communis est distinctio illa quorundam Scholasticorum inter veritatem *Theologicam* & *Philosophicam*. Vitium 1. Contra hanc committitur, quia distinctio est explicabilis. 2. Chymerica dicuntur quæ sunt salebrosa. 3. Distinctio vitrea est quæ habet fucum seu colorem. 4. Cum Scholastici deberent explicare hoc Sophisma; Mus habet pedem, &c. dicebant pedem habere pedem *irrationalem*, *rationale* enim pertinet ad totum hominem.

VII. Species diversorum respectuum sunt quorum alii sunt *diversarum rerum*, alii *diversorum modorum*.

Modi sunt veluti *nodi*: ut nodus facit ad rei firmitatem, ita modus rei: quo modum rei tenet, ipsam rem tenet.

Omnis Distinctio profluere debet ex *diversis*, non *adversis*.

VIII. Respectus diversarum rerum petuntur ex ipsis formis.

Vt si quis distinguat inter artem & artificem, inter *Philosophiam* & Philosophum; *rem* & rei *formam*, *substantiam* & *accidens* nomen & *factum*; Hujusmodi distinctiones sunt circa diversas materias, hoc est circa diversa subjecta.

NB. 1, Qui confundit artem cum artifice malè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

malè agit. 2. A Perſonâ ad rem non valet conſequentia; ut Nero & Caligula fuerunt mali principes, ergo magiſtratus eſt malus. 3. Ab accidente ad ſubjectum non valet conſequentia, hoc eſt ab *abuſu* ad *uſum*. 4. Vetus Teſtamentum fuit abrogatum quoad *circumſtantiam* non quoad *ſubſtantiam*.

IX. Reſpectus diverſorum modorum petuntur ex unius ejuſdemque rei multiplici determinatione.

Modus enim rei nihil aliud eſt quàm reſtrictio rei & determinatio. Sunt autem quatuor claſſes modorum. 1. Modus Eſſendi. 2. Prædicandi. 3. Cognoſcendi & conſiderandi & incipiendi. 4. Modus habendi ſe aliter atque aliter.

Huc pertinent diſtinctiones: *mediatè & immediatè*, *Primariò & Secundario*, *à Priori & Poſteriori*; *Naturaliter & Sacramentaliter*. Primariò ac mediatè agit Princeps per officiales. Deus cognoſcitur *à poſteriori per effectum*, non *à priori per cauſam*. Panis conſecratus dicitur corpus Chriſti *ſacramentaliter*.

X. Duæ ſunt Diſciplinæ modorum magiſtræ. *Phyſica & Logica*; *illa* modum *Eſſendi*, *Cognoſcendi*, *hæc* modos *prædicandi* exponit, proponit.

1. Non

1. Non omnis Disciplina modos explicat 2. Prima est Physica & Metaphysica. 3. Qualis est Essentia talis Prædicatio. 4. Modus prædicandi necessariò sequitur modum essendi, ut non possumus dicere stellam esse animatam, quia essentia talis non est. Item panem esse corpus Christi. Nam panis est verus panis, Corpus autem dicitur *sacramentaliter*.

XI. Accuratè oportet distinguere inter axiomata *limitata* & *illimitata*, inter propositionem *limitatam* & *illimitatam*.

Quo observato, facilè erit respondere ad Syllogismum illum etiam à Magistris nostris frequentatum: Qui dicit vestras theses esse theses, verum dicit. Qui dicit vestras theses esse falsas theses, dicit vestras theses esse theses; ergo, qui dicit vestras Theses esse falsas theses, verum dicit. Argumentum hoc puerile est, & Sophisma viris doctis indignum, resolvendum ex hoc Axiomate: A propositione illimitatâ, ad limitatam non valet consequentia: Major enim illimitata est, qui dicit vestras theses esse theses. Minor limitata; qui dicit vestras theses esse falsas theses. Dicere theses illimitatum est, &, dicere falsas theses limitatum. Ergo non valet consequentia. Est animal. Ergo canis?

Sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Sunt theſes, ergo falſæ. Secundùm quid autem aliquid dicitur quinque modis. 1. *Reduplicativè*, quod fit per eſſentiam, ut homo quatenus eſt homo, eſt rationale animal. 2. *Genericè* hoc eſt Prædicamentaliter, quod fit per genus, ut homo quâ homo corpus habet trinæ dimenſionis. 3. *Partialiter*, quod fit ſecundùm partem, vel quandam partem, ut homo eſt mortalis quantum ad corpus. Chriſtus eſt ubique quà Deus. 4. *Accidentalis externa*, quod fit per accidens externum, ut Euangelium movet ſeditiones non per ſe, ſed per accidens. Iacob eſt Pater & Filius, diversâ Comparatione. *Accidentalis interna* dicitur quæ fit per accidens internum, ut bona opera renatorum ſunt perfecta, *perfectione partium*, non *graduum*.

XII. Fallacia à non limitato ad limitatum eſt cum quis accipit ſimpliciter quod cum reſtrictione accipi debuit.

Frequens eſt hæc fallacia Arrianis de Perſonâ Chriſti diſſerentibus. Chriſtus enim minor Patre eſt non ratione *eſſentiæ*, ſed *officii* vel œconomiæ, per reſpectum humanæ naturæ & officii mediatorii.

XIII. Neque Plato, neque Ariſtoteles poſſunt hîc diſtinguere, ut habet

bet proverbium, in iis quæ vera sunt secundùm tres gradus, κατὰ παντὸς, καθ' αὐτὸ, καθόλου πρῶτον nullam admittunt distinctionem. Qui volunt contra principia disputare produnt suam insscitiam.

XV. Vocabula quædam notant privationem, quædam negationem.

In Deo semper notant negationem vocabula, in creaturis & negationem & privationem notant.

CENTVRIÆ

Distinctionum Generalissimarum.

DECVRIA I.

I. DIstinctiones illæ fermè æquipollent inter *Essentiam* & *Existentiam*; inter *rem in Abstracto* & *Concreto* consideratam; in *Ideâ* & *Subjecto*, in *formâ* & *formato*. Item in *momentum primum* & *secundum*, Esse *generale* & *specia-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ſpeciale, *ſubſtantiam* denique & *circumſtantiam*.

Sic, verbi gratiâ, Theol. itemque aliæ facultates & virtutes in ſua *eſſentia* conſideratæ, non variant, ſed in *exiſtentia* ſeu ſubjecto variant. Artes quoque & definitiones ſunt ex ideâ, quæ eſt rerum perpetuarum. Momentum primum eſt materia generalis. Momentum ſecundum eſt proprietas Characteriſtica (perſonalis) quæ variat ſubjecta. (PrimaDecuria eſt manipulus militum & ſicut milites dividuntur in certos ordines, ita & hic ſub uno ſigno interdum diſtinguuntur aliquot. 2. Eſſentia notat univerſalitatem: plura requiruntur ad exiſtentiam, quam ad eſſentiam, exiſtentia notat Circumſtantiam rei. 3. *Idea* nihil aliud eſt quam forma ſive eſſentia rei. Idea eſt duplex, rerum *univerſalium*, & hæc eodem ſe modo habet ut natura humana ab initio mundi. *Singularium* rerum eſt mutabilium.

II. Per *ſe* & per *Accidens*, *ſuâ Naturâ* & *Determinatione*, *Eſſentialiter* & *Accidentaliter*, *Internâ ratione*, & *Externâ acceſſione*: *Formaliter* & *Abuſivè*, ratione *uſus* & *abuſus*: ratione *Naturæ* & *eventus*, *denominatione Intrinſecâ* & *Extrinſecâ* æquipollent.

Ita

Ita vinum per se exhilarat, per accidens inebriat. Sic divitiæ denominativè intrinsecè sunt dona Dei, extrinsecè sunt incitamentum malorum. Euangelium suâ naturâ est odor vitæ ad vitam, odor mortis ad mortem præter naturam. Huc pertinent & ista: Abusus non tollit usum: tollatur abusus maneat usus. Ab eo quod est per accidens ad substantiàm rei non valet consequentia: à Persona ad rem non valet Consequentia.

III. *Æquivoce* & *Vnivoce*; *Verè* & *Apparenter*; secundùm *Essentiam* & *Apparentiam*; *Synonymicè*, *Homonymicè*; *Verè* & quæ sunt *opinione* hominum; *Propriè* & *Impropriè*; secundum rei *veritatem*, & nominis *similitudinem*; *reverâ* & *nominetenus*, idem sunt.

Verbi gratia, Theologia vera est univocè, falsa æquivocè; Malum est bonum apparenter, opinione peccatoris; Homo vivus verè est homo, mortuus est nomine tenus. Cæterùm variè Physici distinguunt hæc tria *Vnivocè*, *Analogicè*, & *Æquivocè*. Vnivocè est idem quod perfectè, ut homo est animal; istud est idem quod est secundum convenientiam & similitudinem rei. Angelus est Spiritus *analogicè*, Deus *univocè* & *primò*.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Hoc verò idem eſt quod ſecundum Homonymiam, ut Sophiſta eſt Phyſicus Æquivocè & falsò, *illud* remotiſſimum, *iſtud* medium, *hoc* proximum denotat.

(Vnivoca dicuntur perfecta, Æquivoca multis modis imperfecta. Alii ita: Excluſivè & Nuncupativè. Primo modo diabolus dicitur Deus. 2. Dicitur nominetenus, μιμετικῶς.) Analoga ad rem, æquivoca ad nomen extenduntur.

IV. *Late & Stricte, Laxe & Preſsè, Generaliter & Specialiter, Exotericè & Acroamaticè, Populariter & Philoſophicè* coincidunt.

Vt omnis Diſciplina eſt Ars, latè ſumptô vocabulô artis, ſtrictè non niſi illæ, quæ ſunt directivæ & organicæ. Phyſica ſumitur laxè & ita complectitur Medicinam, Theologiam, vel preſsè & ita contradiſtinguitur reliquis facultatibus. Sic Aër aqua appellatur in ſuis terminis populariter. Directivæ Diſciplinæ ſunt quæ dirigunt nos in rerum & verborum cognitione. Organicæ dicuntur, quæ ſuppeditant inſtrumenta ad eas. Artes dicuntur, quæ redeunt ad hominem artificem.

Quatuor dicuntur facultates, & dicuntur Quadriga generis humani, ut Theologia, Phyſica, Medicina, Iuris prudentia. Stylus ſacra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

ſacrarum Literarum eſt popularis; Scriptura enim non Philoſophatur.

V. *Abſolutè* & *Reſpectivè*, Conſideratione *abſolutâ* & *relatâ*, *In ſe* & *In alio*, *Simpliciter* & *Relatè*, *Secundùm Eſſentiam Abſolutam* & *Relatam* ſive Reſpectivam; ſecundùm *naturæ conſequentiam*, & *muneris gratiam*, ſunt unum.

Ita Paulus perſecutus eſt Eccleſiam *Abſolutâ*, Chriſtum *Relatâ* conſideratione. Panis Cœnæ Domini non conſiderandus ſecundùm naturæ conſequentiam, ſed muneris gratiam. Eccleſia in ſe patitur, Chriſtus relatè: Adamus erat mortalis conditione naturæ, immortalis largitione gratiæ. Anima hominis non moritur ſecundùm Eſſentiam abſolutam, ſed moritur in relatione ad Deum, hoc eſt, quæ non fruitur viſione Dei. Reſpectus verò ſive relationes poſſunt eſſe intimæ, quarum ſumma capita ſunt loca inventionis Logicæ, ita ut non abs re Logica dici queat volumen Relationum.

VI. Ignorantia *Simplex* & *malitioſa*, *puræ negationis*, & *pravæ diſpoſitionis*, negativa, & affectata ſeu ſophiſtica æquipollent.

Igno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Ignorantia ſimplex excuſat peccatum, quia ſcilicet eſt juris particularis & facti; affectata non item, ſed auget peccatum, qualis eſt ignorantia juris univerſalis. De illa loquitur Paulus: *Ignovit mihi Deus quia ignorans feci.* De hac dicitur: Eccleſia ignorans, ignorabitur ſcilicet in judicio.

[Dolus bonus ſunt ſtratagemata Sophiſtica, bellica, & militaria; in bello non licet Sophiſticari. Ius particulare eſt jus nationale, quod in certo aliquo loco viget.]

VII. *Formaliter* & *Eminenter*, *Subjectivè* & *Effectivè*, *Eſſentialiter* & *Virtualiter*, *Reipſa* & *Eximiè* idem notant.

Vt vinum eſt calidum non *ſubjectivè* ſed *effectivè*. Stella dicitur & calida eodem modo. Deus erit omnia in omnibus *eminenter*, non *formaliter*. Sol eſt calidus in ſe & Effectivè.

VIII. *Actu primo* & *ſecundo*; *Actu ſignato* & *exercito* ſcilicet potentiâ activâ: *formâ* & *operatione*; *Eſſentiâ* & *emanatione*, *Proprietate Eſſentiali*, & *virtute activali*, æquipollent.

Sic ratio eſt in infante actu primo non ſecundo; Fides non perit in electis quoad for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

formam, quamvis pereat quoad operationem. Sol, ignis, & similia nunquam amittunt actum primum, licet per omnipotentiam Dei possit in ipsis inhiberi Actus Secundus.

IX. Cognitio à *priori* & *posteriori*, *intellectualis* & *sensualis*, *distincta* & *confusa*, *perfectiva* & *imperfectiva*, *comprehensiva* & *apprehensiva*, *adæquata* & *inadæquata* sunt idem.

Verbi gratiâ, Deum non cognoscimus à priori, quia non vult aliquem sui causam; sed à posteriori, non comprehendendo, sed apprehendendo. Cæterùm à priori & posteriori sæpe est idem, quasi ex parte ante & post. Vt solus Deus est æternus à priori, sed & angeli & homines pii à posteriori, quia habent initium, sed non habebunt finem.

X. *Essentia* & *eminentia*, *forma* & *gradus*, *Perfectio partium* scilicet Essentialium & *graduum*, Perfectio *prima* & *secunda*, *Perfectio Essentialis* vel Essentiæ & *quantitativa* æquipollent.

Vt religio non facit ad *Essentiam* re ipsa. sed ad *Eminentiam*. Omne Ens est perfectum perfectione prima, non verò ultimâ. Bona

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

opera renatorum perfecta ſunt perfectione partium non graduum. Epiſtola ad Romanos perfecta eſt perfectione Eſſentiali, etiamſi non ſit perfecta perfectione quantitativâ, quæ eſt totius canonis. à Poſitivo ad ſuperlativum non valet conſequentia, Poſitivus eſt Eſſentiâ, Superlativus Eminentiâ. à negatione modi ad negationem rei non valet conſequentia.

DECVRIA II.

I. ACtus & habitus differunt, ut *minus* & *majus*.

Hinc vitia actualia non ſunt tam enormia quam habitualia. Verbi gratiâ ebrietas in Noa actualis veniam meretur, in Cambiſe habitualis non item. [Actus eſt ipſa operatio. Habitus eſt rei poſſeſſio & actio, ſæpe iterata & confirmata. Habitus eſt difficulter mobilis.] Actus in vitiis magis laudatur, quam Habitus; in virtutibus autem habitus magis laudatur quia Actus. Vna enim hirundo non facit ver.

II. Per *naturam* & *Gratiam* idem eſt quod *à ſe* & *gratioſa communicatione*.

Verbi gratiâ, Deus eſt æternus per naturam, Angeli boni per gratiam (ſcilicet juſtitiam

tiam remunerantem, cui opponitur juſtitia puniens.)

III. *Cumulativè & Privativè*, ac *Collativè & Ablativè* coincidunt.

Sic populus poteſtatem dicitur reſignaſſe Principi ſcilicet cumulativè; item voluit cumulum poteſtatis Principi dare, hoc eſt plenam poteſtatem; nec ſpoliavit ſe illa poteſtate. Deus Pater omnem poteſtatem dediſſe filio dicitur, ſcilicet collativè, vel cumulativè, ut per eam regat Eccleſiam.

IV. Aliud dicitur in ſenſu *formali*, aliud in *Cauſali*.

Vt vinum dicitur calidum, Saturnus frigidus, non in ſenſu formali, ſed cauſali, per Metonymiam effecti.

V. Aliquid dicitur in *ſenſu abſoluto* vel *comparato*.

Vt Angeli boni dicuntur impuri in collatione cum Deo. Lux nonnunquam dicitur obſcura in Comparatione cum majori, quo ſenſu Aſtronomi quaſdam ſtellas vocant nebuloſas.

VI. Ex *parte Rei* & *ex parte conceptus*, ex *merito rerum*, & *ex merito intellectus*: *juxta rationem* & *naturarum conſiderationem* æquipollent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Vt multæ ſunt proprietates Dei eſſentiales, non ex parte Dei, ſed ex parte conceptus noſtri; ſic Deus eſt in prædicamento Subſtantiæ propter noſtrum conceptum.

VII. Aliquid punitur *privativè*, vel *poſitivè*.

Privativè cum aliquid ipſi denegatur, ſicut poſteri Protoplaſtorum ſunt puniti in lumbis ipſorum; Sic filii proditorum perfidorum puniuntur poſitivè, cum pœna irrogatur facinoribus.

VIII. Defectus eſt vel *Negativus*, vel *Privativus*: & quælibet imperfectio eſt vel privativa, vel negativa: Hæc non eſt mala, ſed illa.

Sic in humanâ Chriſti naturâ locum habuit ignorantia negativa (aliis defectus miſerabiles) ſed non ignorantia privativa (aliis affectus culpabiles.) Porrò imperfectio negationis ſolet & dici *comparata*; ut Adam imperfectus erat in ſtatu innocentiæ in ordine ad Deum: Huc pertinet quod vocula IN ſumatur & privative & negative, Homo dicitur injuſtus privative, Deus immortalis, inviſibilis negative. Negativa pertinent ad contradicentia, privativa ad privantia.

IX. *Intenſive & Extenſive* non acci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

cipiuntur eodem modo, imò non idem sunt quoad virtutem & molem.

Vt Deo tribuitur Quantitas virtutis seu Intensiva, non materialis seu Extensiva. Intensio respicit gradum excellentiorem, Extensio objecta: quo sensu fides & reliquæ virtutes Theologicæ dicuntur imperfectæ intensive, non extensive.

X. *Desertio* est vel *Probationis* vel *Punitionis.*

Illo modo aliquis deseritur, ut virtutes ipsius manifestæ fiant & roborentur, sic Deus deseruit Adamum labentem, & Præceptor deserit Discipulum in arenâ Disputationis: Posteriori modo aliquis deseritur ob vitium suum, sicut Deus deseruit Pharaonem & Apostatas; Parens filium sic exhæreditat.

DECVRIA III.

I. *Materiale* & *Formale* accipiuntur duobus modis.

Materiale est res considerata, forma est modus considerandi, ut in Ethicis res considerata est virtus; modus considerandi est formalis. 2. Materiale idem est quod subjectum relationis, formale est ipsa relatio, ut in limite & pane Eucharistico videre est; sic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

in familiâ & Politiâ eſt aliquid materiale, ſed non quoad formale, hoc eſt unionem virtutis. Formale relationis non incurrit in ſenſus, ſed percipitur vel intelligitur fide.

II. *Materiale* & *Formale* opponuntur.

Vt Deus eſt in loco *materialiter*, id eſt, in omni re, cujus materia quædam dicitur locus reſpectu creaturæ; ſed non formaliter ratione ſui: ſic Deus facit impium materialiter, hoc eſt, ſubjectum illud facit in quo eſt impietas, ſed non formaliter, hoc eſt, non infundit impietatem. Impietas enim non eſt ex creatione, ſed accidit.

III. Ignorantia eſt vel *Formalis* vel *Interpretativa*.

Formalis eſt defectus ſcientiæ, ut ſi quis neſciat rationem officii ſui. Interpretativa eſt defectus elocutionis illius rei, quam alioqui intelligimus: ita in rebus divinis, & aliis ſublimioribus perſæpe nobis hæret lingua, in dextrâ & commodâ interpretatione & pronuntiatione.

IV. *Eſſe reale* & *eſſe Cognitionis*, ſive eſſe Cognitum, idem eſt quod eſſe rei & Objectum.

Vt omnes res fuerunt in Deo quantùm ad eſſe Cognitum, ſed eſſe reale acceperunt in tempore.

V. *For-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

V. *Formaliter* & per *Concomitantiam* opponuntur.

Vt Generatio unius est corruptio alterius, scilicet propter necessariam sequelam & per necessariam connexionem.

VI. *Respectus* & *Despectus* opponuntur.

Vt Omnis creatura dicitur imperfecta Respectivè hoc est, contemplativè, non Despectivè.

VII. *Simpliciter* & *Respectivè* opponuntur duobus modis, hoc est, idem sunt quod *propriè* & *impropriè*.

Quo sensu tutores dicuntur Patres respectivè; Iulius Cæsar dicitur Pater Augusti respectivè. 2. Respectivè idem est, quod cum distinctione; ut si quis simul nominet sex vel plures, ex quibus duo vel tres sunt ipsius cognati, utitur hâc voculâ respectivè.

VIII. *Auctoritativè* & *Nunciativè*, idem est quod *Principaliter* & *Ministerialiter*.

Vt Deus solus remittit peccata Auctoritativè, Ministri nunciativè. Princeps init fœdus cum hoste principaliter & auctoritativè, Legatus ministerialiter.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

IX. De *Iure* & *facto* ac quæstio *juris* & *Facti* idem sunt.

Vt Papa sibi vendicat Italiam de facto, non de Iure; Turcicus Imperator vendicat sibi Constantinopolin de facto. Quæstio facti est Tyrannorum per Fas & Nefas.

X. Amor est *communicationis* & *complacentiæ*.

Vt Deus ab æterno nos amavit amore communicationis, ut essemus sancti; sed amore complacentiæ non amat, nisi credentes. Amor antecedens est Communicationis. Consequens sive Dilectio est Complacentiæ.

DECVRIA IV.

I. GRadus rerum est vel *Excellens* vel *Remissus*, ille dicitur gradus *intensus* vel *Excellentiæ*, hic *positivus* infra mediocritatem.

Vt ignis est calidus in gradu excellenti, aër in remisso. Virtutes cadunt in imbecillitatem humanam remisse, non excellenter; ita nullus regenitus in hac vitâ est in gradu excellenti, sed remisso. Ex parte idem est quod remisse.

II. *Ordo* est vel *numeri*, vel *virtutis*;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

tis; hic, non ille ſpectari debet in Oeconomicâ Societate &c.

Et hic ordo nihil aliud eſt quam unio in virtute morali, Civili, Spirituali. In Eccleſiâ eſt ordo numeri & virtutis, non verò numeri tantùm. Papa vetat ordinem numeri, ſed non virtutis.

III. *Ordo Doctrinæ* eſt vel *ſapientiæ* vel *Potentiæ*.

Ille eſt accuratus tanquam libra Critolai & regula Polycleti; iſte eſt popularis & veluti regula Lesbia.

IV. *Notitia* eſt *Theoretica* & *Practica*, hoc eſt, *nuda* & *effectiva*.

Illa eſt quâ quis intelligit, & dicitur ſimplicis intelligentiæ, hæc eſt quâ quis rem cognitam, ſolido affectu complectitur: illo modo Deus novit impios, iſto non niſi pios.

V. *Præſtantius*, & *Eligibilius* differunt.

Illud eſt quod ſua natura eſt dignius, hoc quod propter certas circumſtantias præferendum aliis; ut aurum eſt præſtantius ferro, ſed ferrum eſt fabro ferrario eligibilius quam aurum; & vinum licet ſit generoſius aquâ, tamen hæc Venetis & Belgis eſt eligibilior.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

VI. *Bonitas* est vel *Naturalis*, vel *Moralis*, vel *Supernaturalis*.

Illa est omnis Entis, quô pactô & Diabolus est bonus, *ista* est virtus Ethica, qualis fuit & in gentibus, *hæc* Christianorum quatenus credunt.

VII. *Bonum est tale* vel *Simpliciter*, vel in *Relatione ad bonum*, & hoc dicitur bonum neutrum, sive indifferens.

Vt Divitiæ sunt bonæ quatenus sunt instrumenta virtutis. Idem judicium esto de omnibus bonis corporis & fortunæ, quæ mensuram suam à bonis animi & amabilitatem habent, ita pulchritudo potiùs dedecus dicitur, si nulla virtus adsit.

VIII. *Cognitio* est vel *Intuitiva*, vel *Abstractiva*.

Illa est perfectior, quàm hæc, hinc Deus omne cognoscit intuendo, non abstrahendo; in altera vita videbunt Deum Electi intuitivè: Illa videtur ipsa res, hæc species sive imagines rerum.

IX. *Appetitus* est vel *Innatus* vel *Elicitus*, ille inditus est creaturæ, hic excitatus ab objecto.

Sic omnes animæ rationales feruntur ad glo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

gloriam Dei appetitu innato; appetitus autem ille est absque prævia cognitione, & hoc modo appetit homo scire, scilicet appetitu ordinato. Est enim duplex *appetitus* ratione objecti sui, *Ordinatus* & *Inordinatus*; Ille vult finem & media, hic finem tantùm. Dum homo magis magisque cognoscit alicujus rei præstantiam, appetit illam appetitu elicito.

X. *Transcendentale* & *Prædicamentale* plurimùm differunt.

Transcendentale est quod superius est omni Prædicamento. Estque vel singulariſſimum, ut Ens. Prædicamentale est quod ad certam Entis Categoriam pertinet, ut sunt decem summa genera rerum. Vbi teneatur regula, Deus & quicquid de Deo dicitur habet rationem Transcendentis. Hinc actiones & relationes divinæ non sunt Accidentia sed Transcendentia.

DECVRIA V.

I. *Assertivè* & *Narrativè* opponuntur.

Ita dicimus nos aliquid commemorare *narrando*, non *asserendo*; quo pertinet discrimen inter mentiri & mendacium dicere; multi enim minimè mentiuntur cum men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

dacium dicunt; Mentiri enim est contra mentem ire, cum non consentit Os & Conscientia.

II. *Historicè* & *Oratoriè* sunt idem quod *nudè* & *Symbolicè*.

Hinc dicimus aliquem laudare Oratoriè, hoc est, cum Schemate rhetorico ad cœlum usque tollere.

III. *Abstractè & Applicatè* opponuntur.

Abstractè idem est quod in se ipso. Applicatè idem quòd in legitimo usu. Verbi gratia, Hypocritæ accipiunt Sacramentum abstractè, non applicatè. Idem est judicium de instrumentis & mediis quibusvis. (Omne Instrumentum habet suam perfectionem à fine & legitimo usu.)

IV. Δύναμις & Ἐξουσία differunt.

Illa est actualis possessio, hæc facultas; sic *omnipotentia* & *omnis potestas* differunt: illa enim est attributum Deitatis, hæc Mediatoris: & data est ei omnis potestas ratione Officii & Oeconomiæ. Imperator Romanus habet potestatem recuperandi Orientem, tametsi destituatur potentiâ.

V. Potestas est vel *Pura* & *Absoluta*, vel *Limitata* & *Mixta*.

Ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Ita populus Vniverſus habet poteſtatem abſolutam, Princeps limitatam, quippe à legibus fundamentalibus & populo pendentem. Princeps pendet à lege *Naturæ*, *Diviná* & *fundamentali*. Quatenus ergo *homo* eſt, dicitur obſervare *legem naturæ*; quatenus *Chriſtianus*, legem *Divinam*, quatenus *Princeps*, legem *fundamentalem*.

VI. *Secundùm Potentiam & ſecundùm Propoſitum* differunt.

Ita Logicus & Sophiſta idem ſunt ſecundùm Potentiam, ſed non idem ſecundùm Propoſitum. Logicus enim non habet principium fallendi. Sic bonum opus ſæpe malè fit, quia non fuit ibi bonum propoſitum. Hypocritæ & boni viri eſt quidem una Potentia, ſed non una intentio; Nam ambo frequentant templum, ſed diverſo fine & modo.

VII. *Secundùm Proprietatem & Similitudinem* plurimum differunt.

Verbi gratiâ, Solus Deus eſt bonus ſecundùm proprietatem, Creatura autem ſecundum ſimilitudinem. Vnde patet proprietatem rei non omnem cauſari; ſed ſimilem effectum poſſe producere, ut cum ſol illuſtrat aërem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

VIII. *Par* & *Simile* differunt tanquam *magis* & *minus*.

Vt homo non est Deo *par*, sed *similis*: Hujus loci est distinctio illa inter *proportionem paritatis* & *similitudinis*; ut inter finitum & infinitum non datur proportio paritatis, sed est *similitudo* aut *univoca*, ut Alexander Magnus est similis Philippo Patri: aut *Æquivoca*, ut homo dicitur similis Deo.

IX. *Ordo* est vel *Naturalis Conditionis* vel *Potentiæ Dei* absolutæ.

Iuxta Conditionem rei naturalem, fieri non potest, ut sol suum cursum sistat, sed secundum potentiam Dei absolutam. Quia omnes Creaturæ sunt præditæ *potentiâ obedientiali*. Hoc tamen ita accipiendum est, ne potentia Dei absoluta extendatur ad Contradictoria, ut Deus non potest mentiri.

X. Immediatè & Mediatè opponuntur.

Sic Deus quædam agit mediatè, quædam immediatè. Hæc distinctio in vitâ humanâ habet usum, ubi superioribus actio ascribitur inferiorum. Ita quod Legatus agit nomine Principis id ipse Princeps dicitur agere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

DECVRIA VI.

I. *Transitivè & Distributivè* opponuntur.

Illud notat *migrationem*, hoc *communicationem*; sic lux solis est in aëre non transitivè, sed communicativè. Hæc distinctio utilis est in consideratione de Communicatione propriorum, quæ non datur. [Proprietas non communicatur, sed effectum proprietatis.]

II. *Esse & Subsistere* differunt ut *commune & Proprium*.

Sic una eademque Essentia communis est tribus personis SS. Trinitatis: Subsistentia est cuique propria. Anima hominis non pendet à corpore quoad Essentiam, licet pendeat quoad Existentiam.

III. Sæpe distinguimus inter *Simpliciter & Huic*.

Sic pœna justa est bona secundum se & simpliciter, sed est mala *huic*. Sic serpentes sunt boni secundum se, mali verò sunt huic vel illi.

IV. In Distinctione inter *Essendum & Agendum* multiplex petitur conciliatio.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Nam accidens excellit in agendo, ſubjectum in eſſendo, in agendo. Ita calor in igne calefacit, & ea quæ ſunt extra ignem.

V. *Natura* & *Oeconomia*, *Eſſentia* & *Diſpoſitio*, *Forma* & *Diſpenſatio*, *Materia* & *Officium*, non ſunt Synonyma.

Ita Chriſto aliud tribuitur ratione Naturæ, aliud ratione Oeconomiæ; ſic in politicis inſtrumenta non ſunt conſideranda ratione formæ, ſed officii.

VI. Alia intelligenda ſunt *ſecundùm Eſſentiam*, alia *ſecundùm Prædicationis modum*.

Vt cum Herodes dicitur vulpes, non verba ſed Prædicatio ſpectanda eſt: Idem judicium eſt de omnibus Tropis & Figuris, & diligenter tenenda eſt Regula: *Verba ſunt intelligenda ſecundum ſubjectam materiam.*

VII. *Directè* & *Indirectè* opponuntur.

Sic aliquid poteſt eſſe in certo Prædicamento indirectè, quod non eſt directè in ullo. Sic Pars eſt indirectè in Prædicamento, in eo ſcilicet in quo totum. Ita Princeps in alios habet imperium directè, in alios indirectè.

VIII. *Ra-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

VIII. *Ratio agentis & instrumenti* opponuntur.

Vt Deus confert aliquid tanquam Autor, homo tanquam minister. Omne autem instrumentum agit dispositivè.

IX. *Effectivè & Permissivè* opponuntur.

Sic bona opera prodeunt à providentiâ Dei effectivè, mala & peccata permissivè.

X. *Sufficientia & Efficientia* differunt.

Ita Præceptor adhibet diligentiam humanam, hoc est quæ posset sufficere ad omnes discipulos solidè informandos, licet illa non sit efficax in omnibus & singulis; ita Deus dedit Protoplastis gratiam sufficientem.

DECVRIA VII.

I. *Essentialiter & Characteristice* opponuntur.

Et essentia quidem est natura communis, Character est natura singularis; sic risibilitas est proprium totius speciei humanæ; competit autem huic vel illi. Ita tres personæ SS. Trinitatis ex æquo habent proprietates Essentiales, personas non item.

II. *Pro-*

II. *Proportio* est vel *Arithmetica* vel *Geometrica.*

Illa consistit in æqualitate differentiarum; hæc inæqualitate rationum. Ibi est æqualitas commutativa, hîc distributiva. Porrò Deus O. M. proportionem Arithmeticam in regimine mundi servat.

III. *Inter rem ipsam & rationem dicendi* oportet distinguere.

Multa enim sæpius in modo locutionis, magis quam in re ipsa differunt. Notari autem debet, quod de verbis minus laborandum sit, si res ipsa intelligatur.

IV. *Dialecticè & Analyticè, Declaratoriè & Logicè, Oratoriè & Metaphysicè.* Sunt idem quod *populariter & ad amussim.*

Ita Pastores Ecclesiastici sæpe rethoricantur ubi non iniquum fuerit imò æquissimum ad staterram artificii omnia examinare; Idem judicium esto de scriptis Classicorum, quorundamque Theologorum, Politicorum. &c.

V. *Supra Naturam & contra Naturam* differunt.

Nam quod est supra naturam, naturæ limites transcendit, quod est contra naturam per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

perimit naturam. Verbi gratiâ. Articuli fidei non sunt contra naturam, sed supra naturam, quia gratia accedit ad naturam, eamque excedit, non abolet.

Observandum est nihil dari posse, quod fit contra *naturam Vniversalem*, tametsi multa dantur, quæ sunt contra *naturam particularem*; talia sunt mala tam culpæ, quam pœnæ. *Contra* notat Excellentiam, *Supra* repugnantiam. Peccare est contra naturam, quia destruit eam, ut homo cum peccat est brutum, nam illius imaginem destruit peccando. Natura Vniversalis respicit speciem, hanc diabolus conatur destruere, sed Deus nunquam permittit, sed particularem permittit destrui.

VI. *Esse* & *Habere*, *Essentialiter* & *Habitualiter* Coincidunt.

Vt, Deus est bonus essentialiter, homo habitualiter. Tot autem sunt modi Essendi, quot modi Prædicandi. Pro tempore enim aliquid habet veram quantitatem, qualitatem, figuram. Huc pertinet Distinctio inter *quod* & *quale*; ut Deus est sapiens, sapientia de eo prædicatur in *Quo*; sed homo est sapiens, sapientia de eo prædicatur in *Quale*: Sæpe τὸ habere est idem quod possidere, quô sensu solus Deus dicitur habere immortalitatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

tatem. [*Quod* notat Subſtantiam; *Quale* Accidens omne quod ſupervenit.]

VII. *Medium* eſt vel *participationis* vel *Negationis*.

Illud nihil habet commune cum extremis, ut virtus eſt medium bonarum actionum. Nihil enim eſt vitiorum. Hoc habet aliquid commune cum extremis, ut omnes colores ſunt medii inter album & nigrum, quidquid congregat viſum communicat cum nigredine; quod diſgregat, cum albedine.

VIII. *Totaliter* & *Partialiter* opponuntur.

Vt Electi amittunt fidem non totaliter, ſed partialiter. Et homo dicitur interire *partialiter*; nam anima non interit, ſed corpus reſolvitur in ſua principia, ſcilicet Elementa.

IX. *Explicitè* & *Implicitè*, *totidem verbis* & *bona conſequentia*, *Expreſſe* & *Analogice* ſunt Synonyma.

Sic multa continentur in ſcriptura, ut & in jure Iuſtinianeo non ad literam ſed ad ſenſum; ſic Trinitatis vox non habetur in Scriptura, ſed habetur Analogia: Nam dicitur quod Deus ſit trinus.

X. *Pugnantia in re ipſa* & *pugnantia in ſpeciem* non ſibi contradicunt.

Ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Ita in Scriptura ſicut & in Iure & alibi multæ ſunt contradictiones apparentes. (Cum duo loci pugnantes occurrunt debent per bonam diſtinctionem conciliari.)

DECVRIA VIII.

I. THeſis & Hypotheſis differunt ut *Generaliter & Specialiter.*

Huc pertinet illa regula: Transferre Theſin ad Hypotheſin; ſæpe enim Hypotheſin dicimus fundamentum alicujus rei, ut cum dicitur Diſputationem niti falſa hypotheſi, hoc eſt, falſo fundamento.

II. *Medium Rei & Perſonæ, Arithmeticum & Geometricum, Æqualitatis & Rationis* æquipollent.

Illud æqualiter differt á ſuis extremis, ut eſt Centrum circuli, hoc inæqualiter dictat, ut in regula proportionis videre eſt; Illud in proportione Arithmetica, hoc in Geometrica cernitur, illud ſemper idem manet, hoc accommodari poteſt circumſtantiis.

III. *Perfectivum & Deſtructivum, Salvativum & Corruptivum, Perficiens & Deficiens* opponuntur.

Hinc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Hinc Passio, Privatio, Abolitio, Negatio, dividuntur in Perfectivam & destructivam: ut reformari ad imaginem Dei, est Passio Perfectiva; deformari ad imaginem diaboli est destructiva.

IV. *Sensibile & Intelligibile, Materiale & immateriale, Physicum & Logicum, Crassum & Analogum*, sunt homonyma.

Vt Angeli dicuntur habere materiam intelligibilem, non sensibilem; Cognitio item dividitur in sensitivam & intellectivam. [Physica sunt sensibilia; Logica verò sunt intelligibilia.]

V. Status *Quantitatis & Qualitatis* opponuntur, ille consistit in *amplitudine*, hic in *unione virtutis*.

Sic in qualibet societate oportet spectare potiùs statum Qualitatis, quàm Quantitatis. Sunt etiam qui Quantitatem distinguunt, ita ut Quantitas sit vel amplitudinis, vel excellentiæ; quo sensu Turcicum imperium dicitur majus Romano. Huc quoque pertinet Distinctio *in quantum & quale*, sive inter *gradum & rem ipsam*, inter *modum & Essentiam*, ut Electi non amittunt fidem *quoad quale*, sed quoad *quantum*.

VI. To-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

VI. Tota res & Totum rei differunt.

Vt tota res dicatur de ſubjecto ratione alterius partis, totum rei de utraque parte ſubjecti, ut totus homo intelligit & moritur, ſed non totum hominis ; Totus Chriſtus eſt ubique, ſed non totum Chriſti. [Tota res notat Perſonam ; Totum Rei notat naturam alterutram vel partem eſſentialem.]

VII. *Finaliter* & ad *Tempus* opponuntur.

Vt electi excidunt ex gratiâ Dei, non finaliter, ſed ad tempus, quo pacto ſol patitur Eclipſin.

VIII. *Philoſophicum* & *Sophiſticum* opponuntur.

Sic ignorantia Philoſophica eſt qua quis paratus eſt, ignorantia Sophiſtica eſt, quâ quis non cupit diſcere.

IX. *Propoſitum* & *Infirmitas*, *Malitia* & *Imbecillitas*, *Datâ operâ* & *Ex infirmitate* opponuntur.

Vt vir bonus peccat non ex propoſito, ſed ex infirmitate.

X. *Gymnaſticè* & *Dogmaticè*; *Interroga-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

rogative & Definitive; Exercitii gratia & *seriò*, sunt idem.

Sic multi disputant contra articulos fidei, ut tum se, tum alios exerceant, non ut animi sensa prodant; cum hac Distinctione coincidit, quod aliquid fiat tentativè & assentativè, ut cum Præceptor Discipulo proponit Sophisma.

DECVRIA IX.

I. PRincipium Quod & Quo opponuntur.

Illud est causa Efficiens Princeps, ipsumque Suppositum quod agit, hoc nihil aliud est quam instrumentum totale; homo est principium quod loquitur, lingua autem est principium quo loquimur, sic tota persona Christi est principium *Quod*, altera natura est principium *Quo*. Hinc facile respondetur ad illud Sophisma: Quicquid videt habet oculos. Tui oculi vident. Ergo tui oculi habent oculos. Item. Quicquid loquitur habet linguam. Tua lingua loquitur. Ergo tua lingua habet linguam. Limitanda est major ex fundamento distinctionis suppeditatio inter Principium, *quod* & *quo*, hoc modo. Quicquid videt scilicet ut *principium quod*, illud habet oculos. Atque oculi

oculi mei non vident ut *principium quod*, ſed tantùm ut *principium quo*, ergo non neceſſe eſt ut habeant oculos.

II. *Magis* & *Majus* differunt, illud notat *intenſionem* hoc *extenſionem*.

Verbi gratiâ, Subſtantia quidem admittit Majus & Minus, ſed non Magis & Minus. Cæterùm Magis & Minus non variant ſpeciem ſed gradum, ut infirma fides non differt ſpecie, ſed gradu; ſic virtus heroïca gradu tantùm differt à virtute communi.

III. *Eſſentialiter* & *Virtualiter*; *Subjectivè* & *Objective*; *in ſe* & *in effectu*, idem ſonant.

Vt juſtitia & miſericordia ſunt æquales in Eſſentiâ Dei, ſed miſericordia eſt major ratione Effectorum ſive Objectorum.

IV. *Indifferens* & *Externum* opponuntur.

Ita quidem ut hoc ſit ſimpliciter bonum vel malum, ut virtus & vitium, illud tametſi ſua natura bonum eſt, per accidens tamen ſit malum; ut ſunt divitiæ & plurimæ ceremoniæ, quæ neque præceptæ, neque interdictæ ſunt, ut aperire caput ad nomen Ieſù. Sunt & neceſſariæ ceremoniæ, quæ nituntur aliquo præcepto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

V. *Necessitas Coactionis & Immutabilitatis, violentiæ & Naturæ, Impulsionis & Definitionis* Coincidunt.

Necessitas Coactionis respicit loco motivam hominis, quæ sola cogi potest, non voluntatem quæ duci, flecti, persuaderi potest, cogi non potest. Necessitas verò immutabilitatis respicit formam & proprietatem rei, quo sensu dicimus Deum necessario bonum, ignem necessario esse calidum.

VI. *Prius naturâ* est tale vel *Intentione* vel *Generatione*, sive *ordine Naturæ intendentis & generantis.*

Illo modo prius dicitur quod est perfectius, ut finis est prior mediis, hoc modo prius dicitur quod prius fit, quo sensu imperfecta sunt priora perfectis.

VII. *Diversa & Adversa* opponuntur.

Diversa sunt quæ ita distinguuntur, ut possint convenire eidem, ut pietas & divitiæ: Adversa sunt quæ ita distinguuntur, ut non possint convenire eidem nisi reducantur ad diversa, ut sunt calor & frigus virtus & vitium. Ex omnibus autem locis inventionis Logicæ potest necti Consequentia, exceptis diversis: Nam quicquid sequitur vel vi consensionis, vel vi dissensionis sequitur; In diver-

diversis autem neque Consensio, neque dissensio est necessaria.

VIII. *Necessitas* est vel *Materiæ* & cernitur in *Axiomate*; vel *formæ*, quæ cernitur in *Syllogismo*.

Illa cernitur in immutabili nexu Subjecti & Prædicati, ut Deus est omnipotens. Hæc cernitur in Conclusionis illatione ex præmissis, & potest habere locum in materiâ contingenti, imò & in falsa, ut Asinus habet pennas, ergò volat, hoc necessarium est necessitate illationis, non formæ.

IX. Alius & Aliud differunt.

Vt aliud notet rem, alius personam, sic in homine non est alius atque alius, sed aliud atque aliud; ut & in Christo: sed in SS. Trinitate non est aliud atque aliud, sed alius atque alius.

X. Solus accipitur *Categorematicè & Syncategorematicè*.

Illo modo idem est ac *separatus*, hoc modo idem est ac *solum*, sive *duntaxat*, ut Oculus videt solus hoc est tantùm, sed non solus, hoc est separatus à corpore; sic sola fides justificat, ut excludantur opera, scilicet Syncategorematicè; sed non sola, hoc est, separata ab operibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

DECVRIA X.

I. QValitas sive conditio est *Interna* vel *Externa*.

Interna pertinet ad Naturam Causæ, ut diligentia Discipuli: Externa nihil attinet ad rem, de quâ agitur; ut, in foro non est spectandum an aliquis sit dives, vel pauper: non agitur est προσωποληψία, si quis pium & diligentem præferat impio & negligenti.

II. *Emanatio* & *Transmutatio* differunt.

Ita illa est in actibus immanentibus (hoc est internis, quæ residunt in agente) ut cum Deus pater gignit filium: Hæc in Transeuntibus, ut est Creatio.

[Vbi est generatio, ibi est mutatio. Hoc non semper valet. Generatio enim est vel *Emanativa*, vel *Transmutativa*; ex qua sequitur mutatio, non ex priore illa. Creatio est mutatio Transmutativa, qua Deus mutat suum opus, non verò ipse mutatur.

III. *Totum* est vel *Perfectionis*, ut Deus, vel *Compositionis*, ut Creatura; illud est *totaliter Totum*, hoc per *partes*.

IV. *Vniversale* est vel in *Essendo*, vel

vel in *Prædicando*, vel in *Cauſando*, ut Deus eſt *univerſalis* non priori, ſed poſteriori modo.

V. *Vniverſale* in eſſendo eſt vel *Genus* vel *Species*.

Deus non eſt vel Genus, vel Species, ſed ſummum Individuum: Eſt verò univerſale in cauſando, quod eſt omnium rerum cauſa.

VI. *Bonitas* & *Perfectio* eſt vel *Eſſentialis*, vel *Accidentalis*.

Si ſpectetur prior, illa Deus non potuit meliorem mundum facere, ſed potuit ratione poſterioris.

VII. *Bonum agere* & *Benè agere* differunt, ut *majus* & *minus*.

Sic impii multa *bona* agunt, dant Eleemoſynas &c. Sed ſoli pii *benè* agunt.

[*Bonum agere* notat *actum*, *Bene agere* notat *habitum*.]

VIII. Latum, Leve, Leviſſimum, notat tres gradus vitiorum.

IX. *Integrum* & *Corruptum*, *Ordinatum*, & *Inordinatum*, *Conſtitutum* & *Deſtitutum*, *Bene affectum* & *Turbatum*, opponuntur.

Vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Vt Natura, Regnum, Societas, quodlibet duobus hiſce modis conſideratur.

X. *Vulgare & Heroïcum, Commune & Excellens, Populare & Supra ſortem* vulgi, opponuntur.

Vt cum virtus diſtinguitur in vulgarem & Heroïcam.

Regnum Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ; Horum limites diligenter ſunt diſcernendæ. *Regnum Gratiæ*, eſt Potentiæ & Providentiæ. *Regnum Naturæ*, eſt fidei, Prædeſtinationis & Eccleſiæ militantis. *Regnum Gloriæ*, eſt Viſionis, Gratiæ & Eccleſiæ Triumphantis.

Quâ Diſtinctione tanquam Cynoſurâ obſignamus hanc Diſtinctionum Centuriam.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

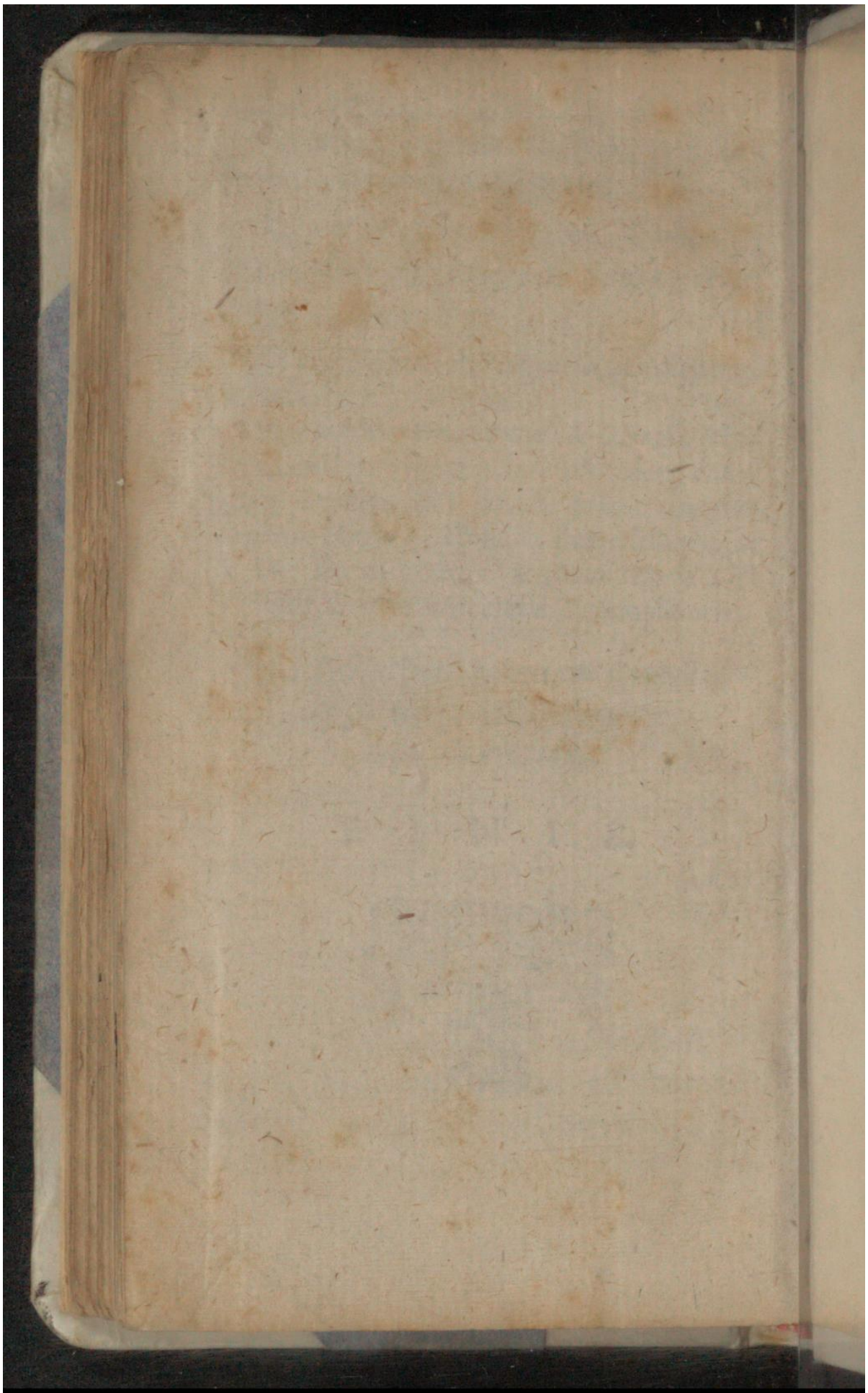

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5

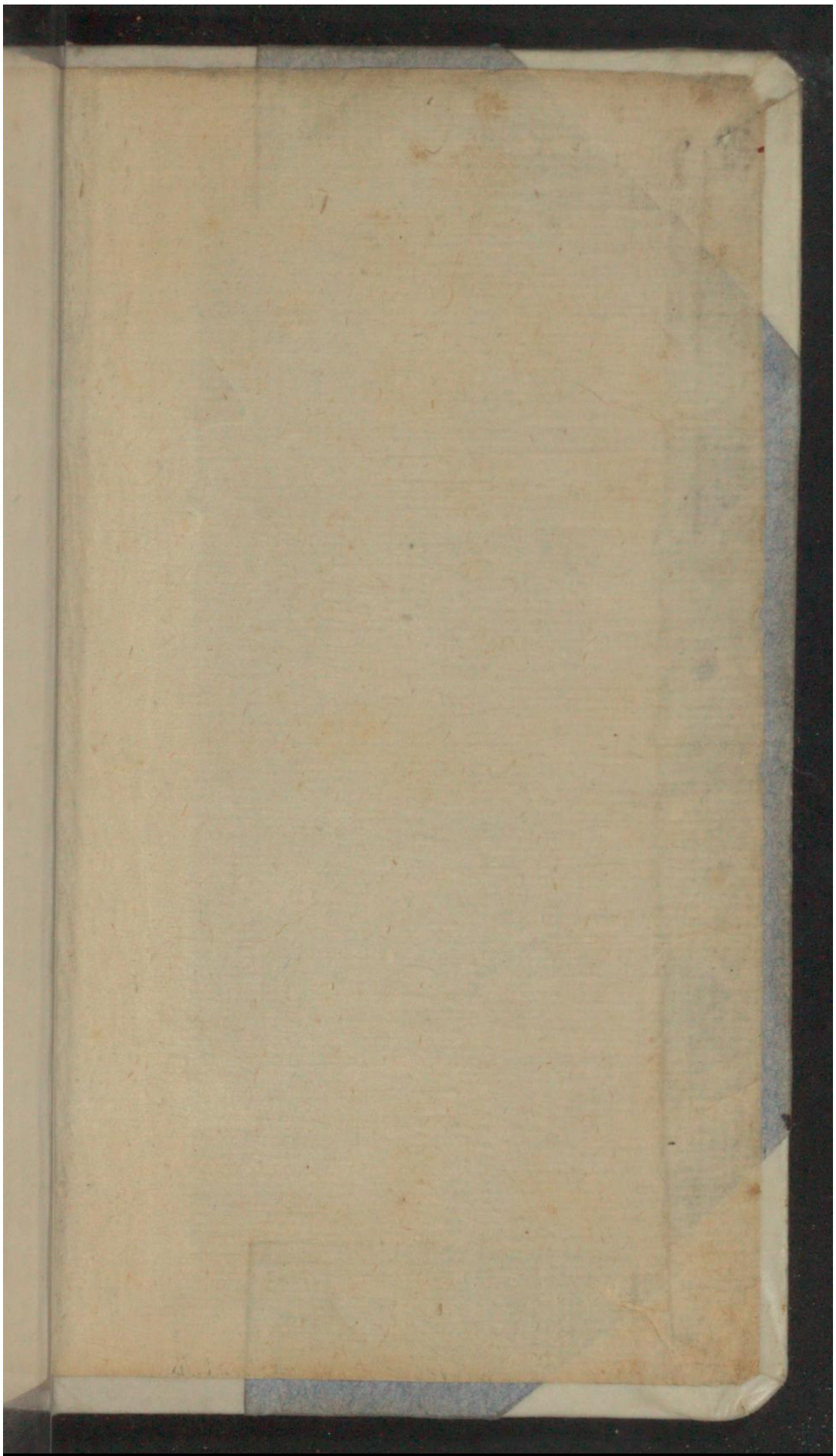

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 5